

לקראת שבועת מלכתא

פנינים לפרשת משפטים | גליון מס' 212 | תקציר שבועי של 'הדף היומי בהלכה' | לקבלת הגליון למייל: dirshu@dirshu.co.il

ידוע המעשה בעובדת הזרה שעבדה בבית מורנו ורבינו רבי עובדיה יוסף זצוק"ל. יום אחד היא הודיעה לרבנית שבכוונתה לסיים את עבודתה. ויהי אך יצוא יצאה ויבוא הצדיק וסיפרה לו הרבנית על כך. שאל מרן: "נתת לה משהו?". "כן", השיבה, "נתתי לה תפוח מתוך סלסלת התפוחים". נזעק מרן: "אוי ואבוי! התפוח קדוש בקדושת שביעית, אסור היה לך לתת לה אותו". ואז...

הגאון רבי ראובן אלבז שליט"א על חכמתם של גדולי ישראל

"ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם" (שמות כ"א, א')

הפרשה הקודמת לפרשת משפטים מסתיימת בציווי: "ולא תעלה במעלת על מזבחי" (שמות כ, כג). צריך להבין מדוע נסמכה פרשת משפטים לציווי זה? ביאורים רבים נאמרו בעניין, ואחד הביאורים הוא: כשם שבכבש עולים לאט יותר מאשר העלייה על המדרגות, כך צריך כל דיין לפסוק כל דין שבא לפניו במתינות ובחכמה, על מנת לראות כיצד להוציא דין אמת ולהציל עשוק מיד עושקו. אמנם כלל הוא ש"אין לו לדיין אלא מה שעניו רואות", אולם גדולי ישראל השכילו בחכמתם לראות גם מעבר לנראה לעין, להבין דבר מתוך דבר, ולהביא להודאת בעל דין ולהוצאת הצדק לאור.

שעליה שכב, וזאת מחשש לגניבות. בבוקר מיהר לרוץ לתחנת הרכבת, וכשהגיע הבחין כי שכח את הארנק בחדרו. הוא ויתר על הנסיעה ורץ במהירות אל האכסניה בחזרה, אך החדר כבר היה ריק והארנק איננו. מיד פנה לבעלים והתלונן על היעלמותו של הארנק. הלה דחה אותו וטען כי הוא ודאי מתבלבל, וכנראה שכח את ארנקו באחת החנויות שערך בה קניות אמש... באו שניהם לדין תורה אצל אב"ד ברודי. את האורח אמנם לא הכיר הרב, אך ידע יפה כי בעל האכסניה הוא בעל היסטוריה של תלונות כאלו, וידוע לשמצה בענייני גניבות.

בעל האכסניה והארנק הגנוב

הגאון החריף רבי שלמה קלוגר זצ"ל, מגדולי פוסקי אשכנז לפני כמאתיים שנה, כיהן כרבה הראשי של העיר ברודי וכאב"ד שם. ברודי היתה עיר ואם בישראל, עיר מלאה חכמים וסופרים, גאוני עולם ופקחים גדולים, ורבים מהם זכו לשני שולחנות והיו גם עשירים מפלגים. פעם הגיע אליו בעל אכסניה בעיר עם אחד מאורחיו. סיפר האורח כי התארח אמש באכסניה ובלילה הניח את ארנקו מתחת לכרית

בין הנמצאים שם היה יהודי בעל יקבי יין גדולים. דרוש היה לו נער זריז שישרת אותו ויעמוד לימינו בכל ענייני היין. בו במקום סיכם עם הנער על תנאי העסקתו - הוא מצדו יעמיד לרשותו חדר לשינה ויספק לו את כל צרכי האכילה והשתייה שלו בנוסף למשכורת שייתן לו, ותמורת זה יתלווה אליו לעבודתו, יסדר את חביות היין, וישרת אותו נאמנה.

עד מהרה התברר לשניהם כי העסקה שעשו ביניהם מצלחת ביותר. בעל היקב נהנה מן הנער החרוץ, וזה מצדו שמח על העבודה המסודרת והמשכורת הנאה. מאחר שלא היה זקוק באותה עת לכסף שקיבל, אגר אותו בחסכנות מרובה בשקיק קטן שהיה צמוד לגופו תמיד.

עשר שנות עבודה חלפו כך. בהגיע הנער לגיל עשרים וחמש הרהר: 'מתי אעשה גם אנוכי לביתי? אספתי מספיק כסף כדי להתחתן. הגיע זמני להקים לי בית משלי ועסק משלי.'

הוא הרהר בעניין רבות תוך כדי שעות העבודה ודעתו הייתה מעט פזורה עליו. כך אירע, שכאשר הורה לו אדונו למזוג יין מחבית פלונית עבור אורח שהגיע, וצורר כספו הפריע לו מעט, הניח אותו על אחת החביות מבלי משים ולאחר מכן פרח העניין מזכרונו לגמרי. האורח היטיב לבו ביין ונהנה ממנו ביותר, והאדון בעל היקב הזמינו לערוך סיור במרתפי היין שלו ולהתרשם מטיב הסחורה. להפתעתו הבחין בצורר הכסף ששכח הנער, כשהוא מונח על אחת החביות. יצר המזמן תקפו והוא לקח את הכסף, החביאו במקום מסתור והיה כלא היה.

כעבור שעה קלה הבחין הנער בהיעלמותו של הכסף. הוא שחזר בבהלה את פעולותיו האחרונות, ומיד נזכר כי הניח את הכסף במרתף היין. מיהר לרדת לשם, אך לחרדתו גילה כי הכסף נעלם כאילו בלעה אותו האדמה.

הוא מיהר לגשת אל בעל הבית שלו, סיפר על היעלמותו של הכסף וציפה לעזרתו... אך האדון הגיב בתקיפות כי אינו יודע מה הוא ש, וכי הוא נדהם לשמוע שהוא חושד בו לאחר מגורים של עשר שנים בביתו והיותו לו לאב.

הנער פרץ בככי: "ומה אעשה? הרי רק אתה ירדת אחריי למרתף!". אחד הנוכחים שם הציע לנער לתבוע את אדונו לדין תורה בפני רבי שלמה קלוגר. ניגש הנער אל הרב, אך הרב סירב לשמוע את טענותיו מבלי שאדונו יבוא גם הוא ויוכל להשיב לו.

כך התייצבו האדון ומשרתו לדין לפני הגאון. הנער סיפר את סיפורו, וסיים אותו כשהוא ממרר בככי: "רבינו, למען ה'! עשר שנים עבדתי בשביל הכסף הזה!".

"שמעתי", ענה הרב. "ובכן, אדון, מה תענה להגנתך?". העשיר נשף וקצף ברוגזה: "כבוד הרב, זוהי עלילה נבזית! לקחתי אותו כנער צעיר לתוך ביתי, החשבתי אותו לבן, וזוהי סטירת הלחי שאני מקבל בתמורה?".

גם אם חשד בו הרב הוא לא אמר מילה. על פי שני עדים או על פי שלושה עדים יקום דבר, וכאן אין שום עדות למעשה שנעשה. אולם חכם עדיף מנביא. הוא התבונן בעשיר במבטו החודר ושאל:

שני הצדדים הציגו טענותיהם לפני הרב, ותוך כדי דיון הבחין הרב כי בעל האכסניה הוציא מכיסו קופסת טבק מזהב והחל להריח מתוכה. פנה אליו הרב: "האם תוכל להניח את הקופסה על ידי, על מנת שגם אני אוכל להריח?". בעל האכסניה הזדרז להגישה, והמשיך בוויכוחים.

לפתע עצר הרב את שניהם ואמר: "עלי להרהר בדברים זמן מה, ולאחר מכן אכריע בדין".

השניים יצאו מבלי ששמו לב לקופסת הטבק שנותרה אצל הרב. נטלה הרב, קרא לשמש בית הדין, מסר לו את קופסת הטבק, והורה לו ללכת מיד לאשת בעל האכסניה, ולומר לה כי בעלה שלח אותו וביקש שתביא לו את הארנק. לסימן על נכונות דבריו שלח את קופסת הטבק שלו העשויה זהב...

מיהרה האשה להביא לו את הארנק, ושמש בית הדין השיבו לרב... כדי שלא לבייש את בעל האכסניה פנה הרב לאורח ואמר: "התמזל מזלך! בדיוק כעת נמצא הארנק שלך!". ובעל האכסניה החרה: החזיק אחרי הרב, כשגם הוא מביע שמחה גדולה על 'מציאת' הארנק, בהבינו יפה כי נתגלה קלונו לפני הרב...

'סימן' במציאה שלא היה

פעם אחרת הגיעו אליו שניים לדין: אחד מהם מצא ברחוב מציאה, אבן יקרה. הוא הרים אותה וזכה בה. מקצה הרחוב התבונן בו אדם אחר, מיד קרע את כיס מכנסיו והחל לצעוק: "אבדה לי אבן יקרה! האבן שמצאת שייכת לי!".

זה טען בכה וזה טען בכה, עד שהחליטו לגשת לדין תורה לפני הרב. גם במקרה זה לא היו הוכחות ברורות, אך הרב הרגיש בשני שהוא משקר. מה עשה? הורה לו לצאת לרגע מן החדר, כי ברצונו לדבר ביחידות עם המוצא. לאחר שיצא הורה לשמש בית הדין להשאיר את דלת חדרו פתוחה מעט, כדי שהלה יוכל לשמוע את הנעשה בפנים. או אז קרא למוצא ואמר לו: "ראה, יש באבן הזו סימן. כאן למעלה, בקצה האבן, יש חור קטן. זהו סימן מספיק. ואם בעל דינך יאמר את הסימן הזה לא יהיה מה לעשות - הרי זו שלו. אם יש סימן, ובעל האבן מכיר בו, אין מה לעשות".

כעבור דקות אחדות קרא ליוצא לשוב אל החדר ומיד שאל: "אמור נא, האם יש לך איזשהו סימן באבן?".

"ודאי", השיב כשדעתו זחוחה מעט, "בקצה העליון של האבן ישנו חור".

"אתה בטוח?", נעץ בו הרב את עיניו החודרות.

"בטוח במאת האחוזים!".

"הביאו לפניי את האבן", אמר הרב. כשהובאה התבונן בה הרב ארוכות ואמר: "צר לי, אך איני רואה כאן שום חור. אם כן אין זו האבן שלך, אלא של המוצא..."

צורר הכסף שאבד במרתף היין

עוד מסופר על נער יתום משני הוריו שנסע בעצת ידידים לברודי לחפש מקור פרנסה. ניגש לבית הכנסת והציע עצמו לכל עבודה.

"אמור לי, האם לא ראית את הכסף כשירדת למרתף?"

"לא, כבוד הרב, לא ראיתי דבר", השיב האדון.

"אם כך", פנה הרב לשמש בית הדין, "יש להוציא מודעות גדולות בשם בית הדין שכל יינות הסוחר פסולים ואסור לשתות מהם. יש בהם חשש יין נסך".

"מדוע?", התרעם הסוחר, "הרי רק אני והמשרת היהודי יורדים אל המרתף".

"כך היה עד היום", החזיר לו הרב כשאינו מתיק את מבטו ממנו, "אך זה עתה התברר שעוד אנשים עלולים לבקר שם. הנה, המשרת השאיר את הכסף, וכשאתה ירדת הוא כבר לא היה. מן הסתם נכנס באמצע איזשהו גוי ולקח את הכסף, וחזקה על גוי שנכנס למרתף יין שהוא פותח את החביות ושותה מהן. אם כן, יינותיך יינות נסך הם!".

"אולי נשוב ונחפש את הכסף במרתף?", ניסה היינן להציל את כבודו האבוד.

"לא ולא", סירב הרב, "אתה עלול לתת לו את כל הכסף שוב, ובלבד שבית הדין יתיר לך את היין".

כשהבין העשיר כי אין לו שום מוצא, וכי כל הוננו עומד כעת על כף המאזניים, החל לגמגם: "לא, כבוד הרב, אף אחד לא נכנס. אני הוא זה שראיתי את צרור הכסף מונח על אחת החביות ונטלתי אותו לעצמי..."

"אוי לך ואבוי לנפשך!", גער בו הרב, "איך פיתה אותך יצרך לעשות כדבר הזה?! איך העזת לקחת מיתום מסכן עשרים אלף רובלים, בשעה שמרתף היין שלך שוויו מאתיים אלף? לך והבא מיד את הכסף!".

האדון פרץ בבכי ורץ להביא את הכסף...

איך מגיע אדם לחכמה כזו?

התורה מורה לדיין לשפוט כל דין במתינות גדולה, והחכם מכל אדם אמר: "החכם עיניו בראשו" (קהלת ב, יד), אך הדרך שבה זוכים לכך היא על ידי מסירות נפש לתורה.

מי שמוסר נפשו על חכמת התורה הקדושה זוכה לקנות אותה. התורה אינה חכמת מדע חיצונית שלומדים בשביל ידיעות בעלמא,

אלא צריך האדם להעמיק בה ולמסור נפש עבורה - וכך יזכה בה!

אמנם, חכמתו של רבי שלמה קלוגר לא באה לו אלא בעקבות יגיעתו העצומה בתורה.

בנו של הגאון, רבי מאיר, מעיד כי אביו חיבר שלוש מאות שבעים וחמשה ספרים, כמניין שמו "שלמה", ובכל ספר טמונה גאונות עצומה ונוראה, וידיעת התורה מורחבת. כל רז לא אניס ליה.

עוד הוא מעיד, כי אביו לא היה ישן יותר משעתים ביממה, ולפעמים היה הולך לישון, ולאחר כחצי שעה מתעורר, נוטל ידיים, מברך ברכות התורה, ויושב לכתוב חידושי תורה שהתחדשו לו.

כשטענו כלפיו כי לא ישן די הצורך, היה עונה: "מה אעשה? איני יכול. היו לי קושיות רבות לפני השינה, ועתה באו אלי בחלום ואמרו לי כמה תירוצים, הקשיתי עליהם מכמה מקומות בש"ס, והם יישבו לי את כל הקושיות. מוכרח אני לכתבם כעת, משום שמפחד אני שמא לא אזכר אותם עד הבוקר..."

מדי לילה בלילה נהג רבי שלמה קלוגר לסיים את ספר התהילים

במשך כשעתיים, ולאחר מכן היה יושב ולומד כמה דפי גמרא וש"ת. אחר כך היה מתפלל, ולאחר התפילה ניגשו ושאלוהו שאלות בהלכה. כשסיימו השואלים להציג את שאלותיהם וספקותיהם התבהרו, נהג לשוב לביתו ולהעלות על הכתב מחידושי תורתו, ומיד לאחר מכן היה יוצא לבית הדין לדון בענייני אנשי העיר.

"כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עִבְרִי" (שמות כ"א, ב')

כתב ה'אור החיים' הקדוש, ש"עברי" הוא מלשון עבירה, "שלא בא לידי מידה זו (שנמכר לעבד) עד שעבר על התורה ומצוות, ומכוון לדבריהם ז"ל (קידושין יד:). כי במכרוהו בית דין בגניבתו הכתוב מדבר, וגם המוכר עצמו מחמת דחקו לא בא לידי זו עד שכבר קדמו לו עבירות, כמאמר רבי אמי (שבת נה). 'אין ייסורין בלא עוון'."

איזו עבירה עבר אותו יהודי שנמכר לעבד?

במקום שאדם יהיה משועבד לבורא עולם הוא משעבד את עצמו מרצון ומדעת להבלי העולם הזה. השעבוד והרדיפה אחר הממון גורמים לו לעשות דברים אסורים. לא אכפת לו שהממון יגיע אליו באיסור, העיקר שיגיע...

לאכלה ולא לסחורה

ניקח, למשל, את איסור סחורה בפירות שביעית. נאמר בתורה (ויקרא כה, ו) "והייתה שבת הארץ לכם לאכלה". דרשו חז"ל (בכורות יב:): "לאכלה ולא לסחורה". התורה אוסרת לסחור בפירות שביעית או להפסידם. היא גם אוסרת למכרם לנכרי או להוציאם מחוץ לארץ ישראל.

יש לירקן פרות שביעית, הוא חושב בלבו: 'איך אני יכול להרשות לעצמי לוותר על הרווחים ממכירתם? הוא לא עומד בניסיון וסוחר בהם, הוא אף מוכן למכרם לגוי ולהוציאם לחו"ל, העיקר להרוויח כמה שקלים.

הוא חושב שהוא הרוויח... ואינו יודע שלא יראה ברכה בכסף שהגיע אליו באיסור.

לעומת זאת, מי שמקפיד על איסור סחורה בפירות שביעית ומוכן להפסיד ממון רב ובלבד שלא לעבור על איסור תורה - מובטח לו שיראה ברכה בממונו ולא יאונה לו כל רע.

בזכות הזהירות בקדושת שביעית

ידוע המעשה בעובדת הזרה שעבדה בבית מורנו ורבינו רבי עובדיה יוסף זצוק"ל. יום אחד היא הודיעה לרבנית שבכוונתה לסיים את עבודתה ולשוב לארץ מולדתה. היא נפרדה לשלום מהרבנית ויצאה מן הבית, בדרך לנמל התעופה. הרבנית הודתה לה על עבודתה, וכהכרת הטוב נתנה לה תפוח מתוך סלסלת התפוחים שהייתה מונחת על השולחן. "קחי צידה לדרך", אמרה לה.

ויהי אך יצוא יצאה ויבוא הצדיק. הודיעה לו הרבנית שהעובדת הזרה סיימה את עבודתה בביתם והיא עומדת לשוב לארץ מולדתה.

אבי זצוק"ל מיהר לפרסם שבשבת הוא ימסור "דרשה בעניינא דיומא" הייתה זו הפתעה מוחלטת לתושבי בני ברק שלא הורגלו לידיעות כגון דא. הכל הפצו לשמוע את אשר בפי הרב מפוניבז', וקהל רב גדש את ביהכנ"ס ואת מבואותיו הרבה לפני השעה היעודה

הרה"ג רבי אברהם כהנמן זצ"ל, בנו בכורו של הרב מפוניבז', בשיחת זכרון רבת רגש,
משולי אדרתו התורנית של אביו הגדול - הרב מפוניבז' מרן הגאון רבי יוסף שלמה כהנמן זצוק"ל

"פי תקנה עבד עברי" (שמות כ"א, ב')

בתיאור חי ומלא רגש מתאר הבן, רבי אברהם זצ"ל, אנקדוטה אחת מתוך שיעוריו המסעירים של רבינו - שיעורים שבוללים היו מכל חלקי התורה ורהוטים ברהיטות ובבהירות הייחודיות ל'פוניבז'ער רב': הייתי אז תלמיד בישיבה המעטירה, תלמיד בין תלמידים. אבי הגדול עלה למסור עוד שיעור משיעוריו המלהיבים. וכמו תמיד הוא שילב בין התעמקות מוחלטת לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, כשהוא עוקר הרים תלמודיים וטוחנם דקה מן הדקה; ומאידך מרתחים את נפשו רעיונות מבעבעים, רועשים ורוגשים. ואז הוא סיים להתעמק בקטע תלמודי עליו נסוב השיעור, קטע המסיים במילת האיפתרון: תיקו.

חושיו הרוחניים של רבינו התחדדו, ופרץ של התרגשות פרץ הימנו - "למדנו עתה מילה פשוטה ומוכרת, תיקו", להט הרב מפוניבז', "נוטריקון כידוע לכל בר בי רב, תשבי יתרץ קושיות ואיבעיות. ברם, לפני שאנו עוברים 'תיקו' שכזה, עלינו להכיל את עמוד ההשקפה הטהורה והצרופה העולה ומיתמר מתיבה זו. תיבת נוטריקון זו הרי היא מלמדת גדולה על עוצמת קדושת התורה, על שגב אורייתא קדישתא שניתנה לנו מימינו של הקב"ה, מימינו אש דת למו".

פליאה קטנה נחזתה על פני התלמידים. לא ירדנו לסוף דעתו הרחבה. מה עניין תיקו למעלת התורה...

ורבינו בשלו. "למה לא תבינו זאת?", הוא שואל כשחיוך לבבי מתבקע על פניו המאירות. מחייך ומתלהב ומסביר: "הרבה אנו לומדים ויודעים על חזון אחרית הימים. על אותם הימים בהם בן ישי ימלוך עלינו בהתגלות כבוד אלוקינו, זאב יגור עם כבש וקול מלחמה לא יישמע; ויידע כל פעול כי אתה פעלתו ויבין כל יצור כי אתה יצרתו... אך המילה הזו אותה למדנו עתה מציבה לנו בידיעתנו שנדע מהי מטרת הגאולה העתידה, מה יהיה הדבר העילאי ביותר, החשוב ביותר והמרכזי ביותר באותם ימים בהם יישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים".

נפשו של מקומם עולם הישיבות לא עמדה לו. כשהוא דיבר מהתורה הקדושה - משוש כל רגע בחייו - הרגש היה מציף אותו. "הדבר הכי חשוב יהיה: תשבי יתרץ קושיות ואיבעיות - שנשב כולנו, כל ישראל יחד, נקיף את אליהו הגלעדי ונשמע מפיו סודות התורה, נשמע מפיו

ביאורים מחודשים שיבארו לנו את כל אשר לא ידענו ולא הבנו... אח, מה מתוק יהיה אותה העתה...".

רק התורה הזאת!

מבין כל צאצאיו של רבינו אותם גידל בפוניבז' שלפני המלחמה, ניצל רק בנו בכורו, רבי אברהם זצ"ל. הוא הגיע לארץ הקודש טרם פרוץ מלחמת הדמים, וכעבור תקופה קצרה ניצל גם אביו - רבינו בדרך לא דרך והגיע ארצה. משעלה ארי מבבל הוא לא התממה לרגע ולא הניח לעצמו לשקוע בסאת יגונו על קורות עמו ומשפחתו. הוא התגייס בכל רמ"ח ושס"ה איברי וגדי נשמתו על מנת לרומם רוחם של העם היושב בארץ הקודש.

וכפי שמגולל בנו בכורו מתוך עדותו האישית:

השמועות הנוראות שהגיעו מאירופה סיפרו על חדות הניצחון של הנאצים, יימח זכרם, ההולכים וכובשים מדינה אחר מדינה ומתחילים בהוצאתו של הפתרון הסופי לפועל. השמועות המפחידות זרעו בהלה רבה בקרב יושבי ארץ ישראל. מי לא נבהל מאותה עננה עקובה מדם הפרושה מעל מדינות אירופה ועלולה, חלילה, לבוא גם לארץ ישראל. אותם ימים של פחד שימשו עבורי כמורים שלימדו אותי על עוצמת ביטחוננו האיתן של אבי הגדול, ביטחון שלא התערער גם לא בשעות הקשות ביותר. גם כשלבנו חצוי היה בין משפחתו הנאבדת ברוע הגזירה מעבר לים לבין התקומה בארץ הקודש, נותר הלב איתן

באמונתו, קשור בעורקים עבים כפלדה אל אביו שבשמים. היה ברור לו שיש פתרון אחד שיכול להביא לעידוד המצב. פתרון מקודש נגד הפתרון הסופי:

התורה הקדושה! נקודת חייו!

"אל לנו לבזבז רגע", הוא קרא אלי, "רק בכוח התורה הקדושה נצליח להגן על ארץ ישראל. התורה הקדושה היא גם הדרך היחידה בה נוכל לרומם את המורל הצונח של יושבי הארץ הספונים בהיכלי הדאגה והדיכאון מפחד הבאות. עלינו לתת קונטרה נגד רוח החילוניות המנשבת בארץ האבות, להסתובב עם לפיד התורה ולהבעיר עוד ועוד יהודים, עוד ועוד לבבות".

הוא אמר ועשה. הוא לא התיימר לטפס על עצים רביצמרת ולהתחיל בגדולות ובנפלאות, הוא החל בהשקט ובטח, לא ברעש. הוא היה עובר מבית מדרש לבית מדרש, מבית כנסת למשנהו, נכנס, פוגש יהודים. יהודי של יפו ושל חיפה, של תל אביב ושל בני ברק. נטמע בתוכם. מחזק אותם, מוסר דבר התעוררות, דבר עידוד, מפיה זיקים של חיים וחיות.

היו אלה ימים בהם הייתי צמוד אליו, הלכתי אחריו ממקום למקום, גם אני הייתי זקוק לחיזוק ואת החיזוק מצאתי בתוך דבריו. הייתי הולך אחריו רק כדי לראות את פניו כמראה הברק - בהתלהבות כמוה לא ראיתי אצלו מעולם. הוא חצב להבות אש ולא הפסיק לשנן באוזני עצמו ובאוזני כל מי שרק חפץ לשמוע אותו ולהאזין לו:

"אין לנו שיור רק התורה הזאת! רק בזכות התורה הקדושה נזכה שארצנו תהיה מוגנת. רק בכוח התורה הקדושה! תורת ה' תמימה!".

ילדי טהרן

אחד מסיפורי העדות המופלאים וההרואיים אותם שמר רבי אברהם כהנמן זצ"ל במוחו היה סיפור הפעילות הרבה אותה פעל אביו הגדול, הרב מפוניבז', למען ילדי טהרן שהגיעו ארצה.

והרי הדברים כפי שנשמעו מפיו:

אבי זצוק"ל נזעק להציל את 'ילדי טהרן'. היה זה שעה ששיירות ילדים, פליטים מסכנים, עלו ארצה מיוותים מן השואה ומערבות רוסיה לחיפה. רובם של אותם ילדים הגיעו מבתי חרדיים שם גידלו אותם הוריהם לתורה ולמצוות, עד שהגיע הכורת הנאצי והניף את חרב הדמים על אדמת אירופה. כשהם הגיעו ארצה הם עברו 'מיון' על ידי נציגי הציונות שרצו להעביר אותם מדתם בכוח ולהעניק להם חינוך מחדש, נטול תורה ומצוות.

סערה רבתי התחוללה אז ברחבי ארץ הקודש, כאשר היהודים החרדים לדבר ה' הזדעקו מרה על העוול הגדול. באותה שעה הכניס רבינו עצמו לעובי הקורה וקפץ אל המים הזדונים על מנת להציל את הנפשות הטהורות. במאמצים כבירים שהגיעו עד כדי מסירות נפש הצליח לעשות ולפעול ככל שידו השיגה, והציל למעלה משלושים ילדי חמד מ'ילדי טהרן' אותם משך מבין ציפורני הטומאה והרשע אל היכל בית המדרש, בחזרה אל החיק התורני והרוחני אותו הם הכירו בבית הוריהם, טרם נהפכו כל מוסדי עולם, טרם נספגה אדמתה של

אירופה במעיינות הדמים.

הבעיה העיקרית והמרכזית שעמדה לו למכשול משהציל את הילדים היתה בעיית המימון. היינו חייבים לאתר במהירות אכסניה למען הילדים האומללים. רבינו ידע את אשר לפניו, הוא הורה לי לאתר צריף עץ מוכן ובנוי, כזה שמאפשר את שינועו ממקום למקום כדי שנוכל להביא אותו ולהתאים אותו למגוריהם של הילדים, לפחות בצורה ארעית וזמנית.

אותה תקופה הרת גורל הייתה גם תקופת 'משבר הפרדסנות' - טירוף המלחמה שהיכה בעולם לא אפשר יצוא של פירות הדר מחוץ לגבולות הארץ. הפרדסנים נתקעו אפוא עם מלאי עצום של פירות שהרקיבו מבלי דורש ומבקש. כצעד אחרון כדי למנוע גוועה ברעב הם החלו מוכרים את הציוד החקלאי ואת כל אשר רק יכלו כדי להשיג כסף. כסף שמשמעו אוכל לפי הטף. כך מצאתי בפתח תקוה פרדסן שביקש למכור ביתן עץ אשר נבנה במקור לאחסון תפוזים. רכשנו את הצריף ושתלנו אותו למרגלות הגבעה בשכונת 'זכרון מאיר' הבניברקית.

מיהרנו להקים בתוכו מטבח עשוי בלוקים. תחמנו חלק מהצריף שהפך לחדר שינה, בו הצבנו מיטות ברזל שהרכבנו בעצמנו. הכל היה מוכן לקליטתם של הילדים. רק כרים וכסתות עבור הפליטים הצעירים והמסכנים חסרו לנו.

הדבר כאב מאוד לאבי זצוק"ל. באותם ימים לא ימים לא הייתה אפשרות לרכוש מן המוכן כרים וכסתות, והוא לא יכול היה לתאר לעצמו סיטואציה בה הילדים מגיעים לפנימייה החדשה שלהם ואין להם כר וכסת למנוחת גופם הדווי. הוא ניסה מכל הכיוונים במשך שבוע שלם, אך שבת קודש פרשה כנפיה כשעדיין לא היו לא כרים ולא כסתות.

הילדים צריכים היו להגיע ביום ראשון בשבת - -

הדרשה שהרטיטה

כאן מספר בנו בכורו ויד ימינו של הרב מפוניבז' על אותה דרשה מרטיטה ומפורסמת אותה נשא אביו בשבת קודש. הדרשה שהביאה 'יש מאין' כרים וכסתות לאותם פליטים ילדים אומללים. הדרשה וההדים שיצרה אולי שוכתבו מאוחר יותר בידי כותבי פרקי החיים של רבינו, אולם אין תחליף לאותנטינות העדות המקורית ראשונית של הבן הגדול שנוכח היה באותם רגעים ושחזר אותם אחת לאחת, במתיקות לשון ובמוחשיות רבה:

אבי זצוק"ל מיהר לפרסם שבשבת קודש אחר הצהרים הוא ימסור "דרשה בענייני דיומא" בבית הכנסת הגדול בבני ברק השוכן במרכז של רחוב רבי עקיבא. הייתה זו הפתעה מוחלטת לתושבי בני ברק שלא הורגלו לידיעות כגון דא. הכל חפצו לשמוע את אשר בפי הרב מפוניבז', וקהל רב גדש את ביהכנ"ס ואת מבואותיו הרבה לפני השעה היעודה.

רבינו עלה אל הדוכן ופתח בבירור הלכתי:

"רצוני לברר אתכם, טייערע ברידער, מצוה אחת מן התורה, הלכה למעשה", קולו היה נעים ורגוע, "חכמינו קובעים ש'הקונה עבד עברי קונה אדון לעצמו'. כלומר: אם יש לו לאדון רק כר אחד בביתו, הדין

"לאחר שביקשו ממני לכהן כמנהל רוחני בתלמוד תורה, כמי שעמל להוציא לאור עולם את ספרי אמו"ר ה'שפתי חיים', הגה"צ רבי חיים פרידלנדר זצוק"ל, לאור עולם, ידעתי שאם אתמסר לעבודת החינוך לא אוכל להמשיך ולהוציא את ספרי אבא באותה מתכונת שהוא ביקש והנחיל לנו בחיים חיותו. ניגשתי בשאלה זו קמי מרן זצוק"ל ושאלתיו מה עלי לעשות בפרשת דרכים אליה נקלעתי"

משנתו החינוכית המופלאה של מרן הגרא"ל שטיינמן זצוק"ל

"וְאַלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשְׁמַע לְפָנֶיהֶם" (שמות כ"א, א')

כבכל ענין בו עסק מרן רבינו זצוק"ל בכל שנות הנהגתו - בנושא החינוך הייתה לו משנה סדורה מופלאה. הוא לא ראה רק את ה'תלמיד' כבבת עינו, אלא את גדול הדור הבא שיכול לצמוח ממנו, כמי שניתן יהיה בחינוך ראוי וטהור לגדלו ולחכמו לפאר ולגדולות. ולכן ראה חובה מיוחדת שהחינוך עצמו יהיה בטהרה, כפי שפעל בארץ וברחבי העולם לייסד ולהנחות להקים בתי חינוך על טהרת הקודש. עמד כחומה בצורה כנגד כל שינוי ממסורת הדורות שניסו לעשות בתורת החינוך.

בד בבד הקפיד עד מאוד שהמחנכים עצמם יהיו בעלי צורה הרואים במלאכתם עבודת קודש חשובה ומכרעת לעתיד חניכיהם, ויהיו בעלי מדרגה היכולים להשפיע על סובביהם. משום כך השקיע כוחות כה רבים בהדרכת המחנכים. בעזרת אישי חינוך נודעים ומקורביו של רבינו, ובמיוחד מאוצרו של מקורבו הרה"ג רבי איסר שוב שליט"א ותלמידו המובהק הרה"ג רבי משה יהודה שניידר שליט"א, דלינו קווים זעירים למשנתו הסדורה ולדמותו של 'המתחנך' הגדול שידע דורנו, שהנחה דור של מחנכים איך להתמודד עם הקשיים המיוחדים של הדור.

כשנשאל פעם בגילוי לב איך הצליח מרום דרגתו לחנך כל ימיו בחורים צעירים בגיל ישיבה קטנה, שהיו בה בחורים מכל מיני רמות וסוגים? תשובתו הפליאה באמיתותה: "תמיד עמדו לי מול העיניים דברי הגמרא, ששמונים תלמידים היו לו להלל הזקן, שלושים מהם ראויים שתשרה עליהם שכינה, וקטן שבכולם רבי יוחנן בן זכאי; והרי כל התורה שיש לנו כיום מקורה הוא מרבי יוחנן בן זכאי... אתה רואה שהקטן שבהם יצא ממנו כל התורה לדור הבא, ותמיד אני חושב על הבחור החלש, אולי ייצא ממנו ריב"ז הבא..."

כשמחנך חושב על כל בחור וחניך אולי הוא ייצא לבסוף רבן של ישראל, פשוט וברור הדבר כמה הוא משקיע בחינוכו וכמה מסייע לו לגדול ולצמוח בכך בצורה מושלמת.

בשיחה עם הרב הגאון רבי אליהו פרידלנדר שליט"א, מנהל רוחני

בת"ת 'תורת אמת', הוא חושף בפנינו מעשה רב, המעיד יותר מכל כמה ראה מרן זצוק"ל את עתיד המתחנכים לנגד עיניו כל העת, מה שקשור בסיבת התמנותו לכהן כמנהל רוחני בת"ת 'תורת אמת': "לאחר שביקשו ממני לכהן כמנהל רוחני בתלמוד תורה, כמי שב"ה עמל להוציא לאור עולם את ספרי אמו"ר ה'שפתי חיים', הגה"צ רבי חיים פרידלנדר זצוק"ל, לאור עולם, ידעתי שאם אתמסר לעבודת החינוך לא אוכל להמשיך ולעבוד, לערוך ולהוציא את ספרי אבא באותה מתכונת שהוא ביקש והנחיל לנו בחיים חיותו.

"ניגשתי בשאלה זו קמי מרן זצוק"ל ושאלתיו מה עלי לעשות בפרשת דרכים זו אליה נקלעתי."

"שאלני מרן בפשטותו: 'כמה ספרי 'שפתי חיים' הוצאתם עד היום?', ועניתיו לו שב"ה שבעה ספרים. ושאלני: 'אם תעבוד עוד הרבה שנים להוציא את יתר הכתבים, עוד כמה ספרים לדעתך תוכל בעז"ה להוציא לאור?', ועניתיו לאחר מחשבה שכמדומני שיהיו עוד שישה כרכים.

"אם כן, אומר לי מרן בחיוך, 'מה בכלל השאלה, הרי בתלמוד תורה יש לך מאות רבות של ספרים שיכולים כל אחד מהם לצמוח ולהיות בעצמם 'שפתי חיים', ואתה מדבר אתי על שישה ספרים למול

מאות ספרים חיים וקיימים!?! לשמע ההחלטה המנומקת כדרכו, לא היה בלבי ספק ונטלתי על עצמי עול המלאכה, כשמאז אני נועץ בו בכל הליכותי כל העת".

הייעוד העומד לפני המחנך

זו הסיבה שמרן זצוק"ל האיר הרבה עיני המחנכים בכל אתר שעליהם להיות מרוממים מעם, כי הדוגמה האישית שנוטלים התלמידים ממחנכיהם היא לאין ערוך, ומידת האחריות הנדרשת כאן לכל מחנך היא עצומה.

מתוך גישתו החינוכית המיוחדת האמורה הדגיש רבינו בכל הזדמנות, שאם התפקיד של 'מחנך' הוא ליטול נשמה טהורה ולדאוג שתיוותר כל ימיה עבד לה' ולתורתו, לכן מן הראוי שלא יעסקו רק בחינוך לתורה אלא ישימו דגש נרחב על מידות ובין אדם לחברו מחד ויראת שמים מאידך, הן בדוגמה אישית של המחנך כלפי חניכיו והן בפרקי חינוך בבניינים אלו העוסקים בקומת האדם. זו הסיבה שפעם בגילוי לב כשפנה אליו ראש ישיבה בשאלה: "איך מעניקים לבחור טעם בתפילה", שאלו רבינו: "אתה בטוח שלך יש טעם בתפילה? קודם שיהיה לך, אחרי זה תתבע מבחורים צעירים..." ושח לנו הגאון רבי אליהו פרידלנדר שליט"א, ששוחח עמו רבות בענייני חינוך: "תמיד על אישיות המחנך אמר שישמור על רוגע ויתגבר על מידותיו, כי התלמידים חכמים ופקחים וכשהם רואים שהמלמד אינו מרומם הדבר משפיע עד מאוד עליהם. ואז התבטא באוזני בגילוי לב: 'אינני זוכר שפעם מעודי התרגזתי או כעסתי על אחד מתלמידי'".

רוממות המחנך בעיני תלמידיו

דווקא משום מידת האחריות המיוחדת שהייתה לו למערכת החינוך הוא דיבר רבות על כך שיש צורך לדעת, כי בחינוך הכל בנוי על האישיות של המחנך. יש אדם שידבר טוב מאוד על יראת שמים וכל מה שצריך, אבל אם הוא אינו תוכו כברו אלא הוא בעצמו אינו בסדר, ומה שהוא מדבר לא נמצא אצלו בלב, זאת אומרת שהוא לא אוהב בזה והוא רק מדבר כך כי זה מה שצריך לדבר, דיבורים כאלה אין להם השפעה בשום אופן! ולא יצמחו החניכים מכך.

זוהי הסיבה שמרן זצוק"ל כל כך דיבר על הצורך להשתית הנהגות ראויות של בין אדם לחברו אצל המלמדים ובעבודת החינוך, באומרו שרק אם יראו התלמידים שהמחנך הוא דוגמה לעבודת המידות יקבלו את הדברים הללו מפיו וינהגו אף הם כמותו.

"אם רוצים שהילדים יצמחו תלמידי חכמים ואוהבי ה' וגם טובים במידות טובות, צריך האדם בעצמו להיות קצת מרומם", אמר פעם בכנס חינוך, "ואי אפשר שהוא יהיה שפל, הוא יהיה עם מידות שאינן טובות, ולדבר הוא ידבר כמו צדיק. דיבור כזה לא יועיל ולא ישפיע בשום אופן, אלא צריך דבר ראשון לראות שהאישיות שלו עצמו תהיה בסדר".

היה רגיל על לשונו לצטט את משלו של המגיד מדובנא: "ואני בהיותי בוילנא אצל מורי, הוא רבינו הקדוש הגאון החסיד רבינו

אליהו מוויילנא זי"ע, שאלתי את פיו לאמור איזה דרך יבוא השפע ובאיזה אופן ישפיע הצדיק מיראתו גם לבני דורו. השיב לי, משל לכלי גדול אשר כלים קטנים סוככים אותו מכל צד, ואתה תעמוד ותשפוך על הכלי הגדול בלי הפסק, בעל כורחו כאשר הכלי גדול נתמלא על כל גדותיו, אז כל מה שתשפוך עוד יגיע אל הקטנים אשר אצלו; אבל כל עוד אשר היא בעצמה לא נתמלא, כל שכן לא יגע אל הסמוכים כל מאומה".

והסיק מכך מרן זצוק"ל, שאדם שבא להשפיע על אחרים, כל זמן שהוא עצמו אינו מלא ברוחניות, אינו מלא בתורה ויראת שמים, הוא לא יכול להשפיע.

לכן רבינו היה מורה עצה מעשית למלמדים אם אפשרי שילמד המחנך לעצמו קצת מוסר לפני שבא ללמד. זה רצוי מאוד. והרי מי לנו גדול ממרן ה'חתם סופר' זצוק"ל שהיה כזה גאון גדול, ובכל זאת כשהיה לומד עם תלמידים היה לומד קצת בתחילת השיעור בספר 'חובות הלבבות'. ואף אם הוא למד עם בחורים גדולים ולא עם ילדים, מכל מקום גם במלמד זה נוגע שכל אחד 'לעצמו' צריך ללמוד מוסר. אך לא צריך ללמוד דווקא ספר 'חובות הלבבות' אלא ישנם עוד ספרי מוסר טובים, והעיקר הוא שזה יועיל לו כשיכנס ללמד יהיה קצת 'מרומם' קצת יותר, ואז תהיה לו השפעה טובה על המתחנכים. ולימוד המוסר אפילו לא הרבה זמן, אך לכל הפחות עשר-חמש עשרה דקות".

אם חפצים בדוגמה מעשית כיצד השפעת המחנך השפיעה על תלמידיו בלבי הכר, שח לימים אחד מתלמידי מרן זצוק"ל בכפר סבא לתלמידיו: "מרן הגרא"ל זצוק"ל היה נוהג להסתכל בגמרא ולא על התלמידים תוך כדי מסירת השיעור". לימים הפך בעצמו למחנך דגול ופעם שאל את תלמידיו: "אם אני לא הייתי מסתכל ומשגיח עליכם, כיצד הייתם נוהגים?", והשיבו: "היינו נמלטים ומשתמטים מהשיעור ובורחים לכל עבר". לשמע תשובתם אמר המחנך: "כשלמדנו בישיבת כפר סבא היינו שובבים לא פחות מכם, ובכל זאת לא העזנו לזוז ממקומנו, אף שידענו שאם נצא מרן לא יחוש בכך. ומדוע? כי הוא היה דוגמה נוראת הוד.

"מדי ליל שישי, כאשר היינו מסיימים את מצוות ה'משמר' בלימוד ואכילה ושתייה כנהוג, היינו צועדים בלאט בשעה שלוש בלילה לעבר צריפו של מרן הגרא"ל, שהיה גם הוא, כביתו ברחוב חזו"א, צנוע וסגפני, החצר שסביבו היתה זרועה קוצים ודרדרים, והיינו מפלסים דרך בין הקוצים בשקט להביט בו... וכאשר היינו מגיעים לחלון הייתה דמותו של הגרא"ל נשקפת, רכונה על שולחן מלא ספרים, מוחו מרוכז, שקט מתוח שרר בחדר, ומרן פותח ספר זה ומעיין בספר אחר, כולו אחוז שרעפים..."

"מחזה זה החדיר בנו יראת רוממות גדולה מדמותו הקדושה כמחנך. הוא היה נראה לנו כאיש אלוקים, נחבא אל הכלים, שעובד את קונו ועמל בתורתו באיזה צריך בכפר סבא. לכן לא נדרש לשמור עלינו והיינו סרים למרותו גם אם לא היה משגיח עלינו. כוחה של דוגמה אישית".

נדבך נוסף במלאכת החינוך הייתה צורת החיבור של המחנך

החברים שהייתה לו איזו קטטה עם בחור אחר, ולאחר תפילת מנחה נלווה לרבינו זצוק"ל בדרכו לביתו, ובמשך כל הדרך הארוכה הרצה את השתלשלות הדברים ואת כל הטענות הנלוות, ורבינו הקשיב בדממה לכל דבריו. רק כאשר הגיעו סמוך לביתו, נפנה אליו, וצבטו קלות על לחיו ואמר 'ילדות איז מום עובר'. מובן מאליו, שבמשפט קצר זה המריבה כולה התרוקנה מתוכן...

"ופעם, בתור נער צעיר נלוויתי אליו בדרכו, והרציתי בפניו 'שטיקל' תורה שלם. הוא האזין בשתיקה לכל דבריי, ורק כאשר סיימתי לומר הכל הוא אמר 'פה מאוד, אבר אפשר לומר גם ההיפך'. כך, במשפט קצר, החדיר בעצמותיי ש'שטיקל' תורה צריך להיות 'מוכרח'."

אולם הדבר המופלא יותר היא ההשפעה העצומה שהייתה, לדבריו, בגלל עצם מציאתו. דוגמה אחת מני רבות: "זכורני בתקופה שהייתי בצרפת, ומרן זצוק"ל החל את מסעותיו לבני חו"ל, הוא הגיע לצרפת, התכנסו אלפים רבים, ביניהם רחוקים ממש, ומרן דיבר בפניהם ותבע מהם לעזוב לימודי מקצוע ולפתוח ישיבות קטנות על טהרת הקודש ללא לימודי חול ולהקדיש בניהם לתורה. בעקבות דבריו התחוללה מהפכה בצרפת, נפתחו ישיבות קטנות, ואנשים החלו לשלוח את בניהם לישיבות.

"מי שמכיר את מציאות החיים בצרפת מבין כמה דבר זה מופקע, שאדם לא ישלח בנו ללמוד מקצוע. אצל הצרפתים ההשכלה ורכישת מקצוע, והצורך להיות 'מסודר בחיים' הוא יסוד המציאות. והנה אנשים שמעולם לא ראו את מרן זצוק"ל, ביניהם רחוקים שאפילו לא שמעו עליו, ובכמה מילים ספורות ששמעו ממנו הפכו מציאותם להקדיש בניהם לתורה. איך אפשר להבין דבר כזה!?"

"ההסבר הוא, שכל יהודי יודע שחי בעולם הזה להכין עצמו לעולם הבא. אבל בפועל, אדם חי את מערכת החיים שלו מתוך שייכות לעולם הזה, מי יותר ומי פחות, ואדם שקוע בצרכיו ורצונותיו. אצל מרן, כאן בעולם הזה היה בן העולם הבא. העולם הזה לא נגע בו כלל, הוא חי כאן אך נמצא בעולם האמת, בפרישותו המוחלטת מכל הבלי העולם, חי באופן מוחשי את עולם הנצח. המציאות האמתית היחידה אצלו הייתה תורה ומצוות, וכל ענייני העולם הזה היו חסרי משמעות עבורו.

"כאשר אדם פוגש מציאות כזו מול עיניו היא מזעזעת אצלו את מערכות החיים. הוא פתאום תופס שכל רצונותיו וחשבונותיו, ומה שנחשב בעיניו לצרכים - במבט של חיי נצח, אין בזה כלום. כשראו את מרן זצוק"ל, כל אחד הרגיש בעצמו בחוש שכל מה שמעסיקו בחייו אין בו ממש, ומה שנראה לו טוב זהו הבל כפשוטו."

באותם רגעים שיהודי צרפת עמדו מול דמותו הקטנה והכחושה, שהקרינה קדושה ועולם נצח, כל מערכת החיים שלהם שאדם מוכרח להיות 'מסודר' בעוה"ז עם פרנסה והשכלה בטלה באחת. השקר וההבל של העולם היו מוחשיים, וחשו שמה שעניניהם רואות לנגדם אלו החיים האמתיים שכך צריך לחיות. לכן באו הדיבורים המועטים ששמעו מפיו, והראו להם הדרך הנכונה ששינתה אצלם כל מציאות החיים - להקדיש בניהם לתורה.

(הרב מ. ברמן, 'יתד נאמן', פסח תשע"ח)

והמתחנך. לא אחת התבטא באומרו שמה שכתוב "זרוק מרה בתלמידים", כבר אומרים בשם מרן החזו"א זצוק"ל של'קניין משיכה' הוא קניין יותר טוב מ'קנין חזקה', דהיינו ההנהגה בדרך רכה יותר טובה מההנהגה בדרך קשה, ואם כן יש לעיין מתי צריך 'לזרוק מרה בתלמידים'.

והתבטא על עצמו בגילוי לב: "עד כמה שזכור לי, אף פעם לא עשיתי רע לתלמיד, לא אמרתי מילה קשה או ח"ו לא פגעתי באחד מהתלמידים. ולגופו של דבר, לדעת מתי לתת ומתי לא לתת, מתי לצעוק ומתי לא לצעוק, זה דבר קשה מאוד; אבל מה שחשוב הוא, שאם הר"מ מגיע לשיעור מוכן הוא מוסר את השיעור עם גישמאק ויש לילדים סיפוק והם נהנים מהלימוד, וממילא הם יותר רגועים והמשמעת יותר רגועה.

וזכורני, כשהייתי בישיבה בכפר סבא הבחנתי פעם איך שתלמיד אחד מזהיר את השני בשפתם של תלמידים כי "הנה הרב מתקרב", וענה לו רעהו: "הוא ממילא לא יעשה לנו כלום", ולמרות זאת נהגו כלפיו בדרך ארץ ואפילו שהיו אנשי צוות אחרים שנהגו עמם ביד יותר חזקה והמשמעת שהטילו הייתה יותר חזקה, וזה הכל כפי מה שהקדמנו בשם מרן החזו"א שאמר שמשיכה יותר טוב מחזקה.

והנה לפעמים באים רבני ישיבה בטענה שיש בחור לא טוב שיוצר אווירה של קלות ראש למשל, שיושב עם בחורים אחרים ומפטפטים עד השעות המאוחרות של הלילה, וממילא מאחרים לסדרים ולתפילה וטוענים שאם יילכו עמו בנחת הוא יגרום נזק לאחרים.

"זה ודאי שזה לא טוב", ענה רבינו, "אבל שמעתי בשם מרן ה'חפץ חיים' שמעולם לא נתן שיזרקו בחור מהישיבה, ויש לדעת שאותו הבחור הסיכוי שהוא יקלקל הוא הרבה פחות ממה שאם יזרקו אותו ואז הרי הוא יצא לתרבות רעה. ואף שיש שבאים וטוענים שיש לו דין רודף, קשה להגדיר את זה בגדר של רודף, ובפרט שהוא יכול להיות גדול הדור הבא - ואף אם לאו, אנחנו לעולם לא מוותרים על אף אחד!."

יש יהודי ת"ח שבילדותו הוריו לא גידלו אותו וממילא גדל אצל משפחה כאן בב"ב, ובילדותו היה משתולל והיה מסתובב בישיבה בפוניבז', והבחורים היו צריכים להשתיק אותו שלא יפריע, ממש פרא אדם. כשהגיע לישיב"ק הוא הנהיג בחורים לדברים לא כל כך טובים וסבלו ממנו רבות, אבל נהגו עמו בסבלנות, והיום הוא מנצל את כוחותיו הגדולים לטוב - הוא גדל לת"ח מרביץ תורה בישיבה! ואם לא היו מתנהגים עמו בהנהגה כזו הוא היה היום פרא אדם והיו סובלים ממנו, ואולי גם 'גוי גמור'.

תובנה ייחודית מוסיף הגאון רבי חיים מן שליט"א, ראש ישיבת 'באר התלמוד': "מרן זצוק"ל זכה, שלמילים ספורות שלו היתה השפעה חינוכית עצומה, ונעמוד על שתי נקודות שגרמו לזה.

"ראשית, הודות לפקחותו העצומה בכל דבר, הוא תמיד ידע בחכמתו לומר ברגע הנכון משפט קצר ומדויק שהעמיד את כל העניין באור הנכון. כשלמדתי אצלו בישיבה היה מקרה, שסיפר אחד

שמעתי מגיסי מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א מעשה מופלא שאירע לאברך שאביו גר בצפון הארץ ומדי פעם הוא נוסע לבקרו ולקיים מצוות כיבוד אב. פעם עלתה לו הנסיעה במאמצים רבים, והנה כשהגיע לרחוב בו מתגורר האבא החנה את רכבו במקום אסור וקיבל דו"ח של כמה מאות שקלים. הוא מנסה להתווכח עם השוטר...

הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א על עבודת ה' בשמחה

"כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע" (שמות כ"ד, ז')

האמונה הפשוטה והברורה ביותר היא שכל מה שנעשה תחת השמים התגלגל ברצונו יתברך, והכל הכל לטובה. וגם אם לא רואים את הטובה באופן מידי עלינו להאמין שהקב"ה מרחם עלינו יותר מכל מרחם, ולכן כל מה שהוא עושה אתנו לטובה הוא עושה.

שמעתי מגיסי מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א מעשה מופלא שאירע לאברך שאביו גר בעיר רחוקה בצפון הארץ ומדי פעם הוא נוסע לבקרו ולקיים מצוות כיבוד אב. פעם עלתה לו הנסיעה במאמצים רבים, והנה כשהגיע לרחוב בו מתגורר האבא החנה את רכבו במקום אסור וקיבל דו"ח של כמה מאות שקלים.

הוא מנסה להתווכח עם השוטר ולבקש ממנו שלא ייתן לו את הדו"ח, ואף מנסה 'להסביר' שהגיע לכאן כדי לקיים מצוה גדולה, אבל כמובן שכל דברי השכנועים הללו נפלו על אוזניים אטומות ולא פעלו על השוטר ולא כלום.

האברך הרגיש בלבו אכזבה ומרירות; הוא הולך לקיים מצוות כיבוד אב ועושה זאת במסירות רבה ומתוך השקעת מאמצים, ולבסוף הוא מקבל דו"ח יקר שכזה שהיה מכניס כל אברך ל'מינוס' גדול בבנק... נכנס האברך למרן הגר"ח וסיפר לו את הסיפור. "במה אני יכול לעודד אותך, אם לא שתאמין באמונה שלמה שהכל לטובה, ובוודאי גם הדו"ח שקיבלת יהיה לטובה", אמר לו מרן שליט"א.

ה'לטובה' הזה התקיים בתוך זמן קצר מאוד. אחד משכניו של אברך זה היה מעליל עליו עלילות שווא רבות, והתלונן נגדו במשטרה שהוא מכה אותו ופורץ לביתו וכו', דברים שלא היו ולא נבראו. גם הפעם, כאשר חזר מהביקור אצל אביו, התלונן נגדו האיש בגין 'פריצה' שביצע לכאורה לביתו. הפעם החליטו השוטרים לעצרו ולהביאו בפני שופט.

משהובא לדין בבית המשפט והוצגה נגדו התביעה בגין הפריצה, טען האברך שיש לו הוכחה מוחלטת שהתביעה הינה עלילה של ממש ולא היו דברים מעולם. "באותה שעה שהוא טוען שפרצתי לביתו, הייתי בעיר רחוקה בצפון הארץ", טען.

משביקש השופט שיביא ראיה לדבריו, הוציא האברך את הדו"ח שקיבל בגין החניה האסורה, והצביע על השעה שבה נכתב הדו"ח,

"שהיא היא השעה שבה טוען האיש שפרצתי לביתו...". השופט מעיין בדו"ח אבל ממשיך להקשות: "אולי רק מכוניתך היתה בעיר הצפונית, והיא היתה נהוגה בידי אדם אחר; מי אומר שגם אתה עצמך היית שם באותה שעה?".

"אני יכול להביא את השוטר שכתב לי את הדו"ח, שיעיד שניסיתי לשכנעו שלא ייתן לי את הדו"ח", טען האברך. השוטר אכן הגיע והעיד לטובת האברך, ואז התברר לשופט שאכן האיש ההוא מעליל נגדו עלילות שאין בהן ממש.

השופט ראה עם מי יש לו עסק וכתב בפסק הדין שכל התביעות שיגיש האיש ההוא גם בעתיד נגד האברך תידחינה על הסף. בנוסף לכך, הטיל עליו קנס של 50 אלף שקלים.

"אם הייתי צריך לשכור את שירותיו של עורך דין שיגן עלי מפני טענותיו של המעליל הייתי צריך לשלם הרבה הרבה יותר מאשר הדו"ח שהוכיח את צדקתי; השי"ת הוכיח לי שהכל הכל לטובה, ומאות השקלים ששילמתי הצילוני מידו של האיש הרע הזה, והכל בגלל מצוות כיבוד אב שקיימתי במסירות", אמר האברך.

אז ודאי שלאחר שקרה מה שקרה התברר שהכל היה לטובה, אבל חובת האמונה שגם עד שלא רואים את הדברים בעיניים יש להאמין שכך מתנהלים כל ענייני העולם.

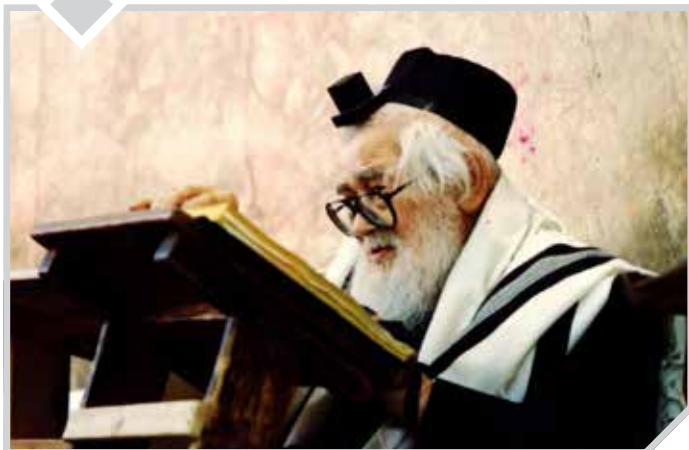
וכי עם ישראל מתווכח עם הקב"ה?

בספר מלאכי (ג, יג-יד) נאמר "חזקו עלי דבריכם אמר ה', ואמרתם

בחלומותיי הפרועים ביותר לא דמיינתי את שעתיד להתרחש. בבוקר המחרת בשעה שש וחצי צלצל הטלפון הציבורי מחוץ לבית המדרש בישיבה. מדריך הפנימייה שהיה ער באותה שעה נענה לטלפון. הוא הופתע לשמוע קול דובר אליו באידיש מעבר לקו. "דא רעדט שך" - מדבר שך, אמר הקול

הגאון ר' יהושע ליף שליט"א על הקשר האישי עם מרן הגרא"מ שך זצוק"ל

"וַיָּבֵא מֹשֶׁה וַיְסַפֵּר לָעָם אֶת כָּל דְּבָרֵי ה'" (שמות כ"ד, ג')

של מלכות, וברור היה כשמש כי הוא מנהיגו הבלתי מעורער של עולם התורה.

עבורי באופן אישי הייתה החוויה מרוממת מאוד. אף שהרב שך כבר היה מבוגר הוא הקריץ רעננות נעורים והשפעתו הייתה עמוקה. בשנים מאוחרות יותר שמעתי את הרב שך מדבר פעמים רבות - בכל אירוע היה ראש המדברים, ודעתו היא שקבעה את המציאות. בכל הזדמנות חדרו דבריו ללב שומעיהם.

הוא היה כמו רועה מדורות עברו, וכולנו היינו צאנו הנאמן. תמיד הוא ידע בדיוק נמרץ מה לומר ומהו האופן המתאים ביותר להחדרת המסר.

הוא היה גדול הדור. שמיעת השיחה של הרב שך והשיחה בלימוד עם ר' דוד פוברסקי העניקו לי חיזוק אדיר. חזרתי לירושלים מחוזק יותר, ומלא תשוקה עצומה להוסיף ולגדול בתורה.

משרתי החינוכית השנייה הייתה ר"מ בישיבה. באופן טבעי למדי נמשכתי לתפקיד האחראי - כמארגן המסע השנתי של ביקור אצל גדולי ישראל.

אינני יודע אם הייתי הוגה רעיון זה, אבל בהחלט היינו בין הראשונים שהחלו במהלך.

אחת התחנות המרכזיות במסענו השנתי הייתה בביתו של הרב שך. בכל פעם מחדש הוקסמתי לראות את יחסו המיוחד של הרב שך לבחורים ואת עידודו. בסוף הפגישה היינו מלווים אותו לתפילת מנחה בישיבה - אז הייתי מציג בפני הרב שך כמה בחורים ופירטתי

הבחורים האמריקאים, שהיו אמיצים דיים וגלו לארץ ישראל לפני כארבעים שנה, מצאו ארץ דלה מבחינה גשמית אך עשירה ומספקת מבחינה רוחנית.

שהיינו במרחק של חצי עולם מביטנו הקרתה בפנינו הזדמנויות רבות לרכוש ערכי נצח. בירושלים היו יהודים של צורה רבים, וגם בבני ברק שכנו גדולי ישראל רבים, וההזדמנות להכירם הייתה זכות יקר מפז.

בישיבת פוניבז' כמעט לא למדו באותה עת בחורים אמריקאים, אך אני זכיתי שידידי למד בישיבה הנודעת שבמעלה הגבעה. באותו ערב ששמעתי שהרב שך אמור למסור שיחה בישיבה, החלטתי לנסוע לבני ברק ולחזות ב'גדול' הנודע במלוא תפארתו. עשיתי דרכי ברחובות מאה שערים ופניתי לתחנת המוניות 'גאולה' שברחוב שטראוס, שם עליתי על מונית שירות לבני ברק.

כשהתחיל סדר שני הגעתי והצטרפתי ללימוד בבית המדרש הגדול. בית המדרש היה מלא מאות אנשים, צעירים כמבוגרים, שישבו והגו בתורה. חברי הראה לי את ראש הישיבה הרב דוד פוברסקי, שישב בין הלומדים הרבים על אחד הספסלים באמצע האולם ולמד, משתמט מהכבוד בישיבה בקיר 'המזרח' ומבכר אלמוניות יחסית בתוך ים שחור ולבן של לומדים.

מיהרתי לנצל את ההזדמנות וניגשתי לר' דוד. הקדמתי לשיחה את העובדה שאני שכן וידיד של קרובי משפחתו - משפחת קרייזר מבלטימור. אחר כך העליתי קושיה שהטרידה אותי מזה זמן מה. תשובתו הובילה לשיחה בלתי נשכחת שנמשכה פרק זמן ארוך למדי.

לקראת סוף הסדר הורגשה לפתע תנועה המונית. כל הנוכחים נעמדו על רגליהם ויצאו מבית המדרש. תחילה לא הבנתי את המתרחש. לתומי חשבתי שהשיחה תימסר בבית המדרש המרכזי. אבל לא כך היה - במקום לשבת בנוחות יחסית ליד הסטנדרים, פנו תלמידי פוניבז' לחדר קטן וצנוע, שם הצטופפו והמתינו לבואו של הרב שך.

חשתי בציפיית הבחורים... כשנכנס הרב לחדר אפשר היה לחוש את ההתרגשות בחלל האוויר. מיד כשהחל לדבר חשו בחיזיונותו הרבה ובקסמו המיוחד. הנוכחים הקשיבו לו מהופנטים. הייתה סביבו הילה

את צרכיהם - זה מבקש ברכה, והאחר זקוק לעצה. תמיד היה הרב שך מתייחס לכל תלמיד בכבוד ובאבהות, מילותיו היו קולעות ומדויקות, וסיפקו לכל אחד בדיוק את מה שצריך היה לשמוע. כך החל הקשר שלי עם הרב שך.

הוריו של תלמיד בישיבה שבה לימדתי לחצו עליו מאוד שישב לביתו ויתחיל ללמוד בקולג', אך הוא רצה להמשיך ללמוד בארץ ישראל שנה נוספת. הבחור היה נתון בדילמה, ולכן נסעתי עמו לבקש את עצתו של הרב שך. כשהגענו עמל ראש הישיבה על הכנת ה'שיעור כללי' שמסר באותו ערב, ואי אפשר היה להיכנס אליו. הגבאי הסביר לנו שבימים שהרב שך מוסר שיעור כללי מוקדש כל רגע להכנת השיעור בשקיעות עצומה, ועל כן אין קבלת קהל בימים אלו.

צר היה לי לשמוע זאת; הזמן פעל לרעתנו - ומחר בבוקר מוכרח היה הבחור להגיע להחלטה סופית. בלית ברירה חזרנו לירושלים בידיים ריקות...

בחלומותי הפרועים ביותר לא דמיינתי את שעתיד להתרחש.

בבוקר המחרת בשעה שש וחצי צלצל הטלפון הציבורי מחוץ לבית המדרש בישיבה. מדריך הפנימייה, בן תורה יקר - היחיד שהיה ער באותה שעה נענה לטלפון. הוא הופתע לשמוע קול דובר אליו באידיש מעבר לקו.

"דא רעדט שך" - מדבר שך, אמר הקול.

מדריך הפנימייה לא ידע איך לפרש את הדברים, וסבר שוודאי מישהו חומד לו לצון. אולם הדובר המשיך בשיחה ברצינות וביקש לדבר עם הבחור שבשמו ציין. רק בשלב זה החל המדריך לחשוב שמא בכל זאת גדול הדור הוא זה מעבר לקו.

הוא רץ להעיר את הבחור המבוקש, זה התנער משנתו והרים את השפופרת - ומעברת שמע את הרב שך בכבודו ובעצמו. גדול הדור ביקש לשמוע פרטים על מצבו ונתן את עצתו הנבונה. ברבות הימים נעשה אותו בחור בן תורה חשוב שמפאר את עם ישראל.

בהזדמנות מסוימת ביקרתי אצל הרב שך אחרי חצי שנה שבה לא סרתי למעוננו. כשנכנסתי לחדרו פנה אלי ואמר בחיוך חם: "הרב ליף, איפה היית זמן ארוך כל כך?". ענית: "לא הייתה לי שאלה מיוחדת לראש הישיבה, ואני יודע שראש הישיבה עסוק, לכן העדפתי לא להפריע..."

הרב שך הניע את ראשו בתוכחה ונזף בי כמו בתלמיד טועה: "תלמיד צריך לבוא אפילו אם אין לו שאלה מיוחדת", הוא אמר, "מען דארף קומען אלעמאל" - אתה צריך לבוא כל הזמן.

זה היה שיעור על אופי הקשר בין רב לתלמיד. את מילותיו אלו לא אשכח לעולם.

הנהגתו של הרב שך הייתה ייחודית - הייתה לו תחושת אחריות אישית על כל כולל, כל ישיבה וכל תלמיד ישיבה ברחבי העולם כולו. מעולם לא העביר הרב שך לאחרים את מה שהחשיב למחויבותו

כלפי עולם היהדות (והייתה זו מחויבות עצומה).

פעם במהלך שיחתנו התברר שצריך להתקשר למישהו הזקוק לעזרתו. סביר היה להניח שהרב שך ישלח שליח שיתקשר בשמו, אך לא כך נהג ראש הישיבה, שהיה כבר בשנות התשעים לחייו: הוא התרומם מכיסאו ופנה באופן מידי למטבח להתקשר בעצמו, וזאת בלי כל רעש ועניין...

הוא שימש לדור כולו מצפן שאינו טועה לעולם.

כאשר עלה לראשונה הרעיון להקים את ישיבת 'נר יעקב', דיברת על כך באריכות עם הרב שך והוא עודד אותי מאוד.

"אני אהיה נשיא הישיבה", הודיע לי בפשטות. אחר כך חיך ואמר בבדיחות: "אם הזכרת שמי בראש דפי המכתב של הישיבה יועיל, תכתבו אותו. ואם היא תפריע, אל תכתבו את שמי. בכל מקרה", הוא סיכם, "אהיה נשיא הישיבה".

הוא לא יכול היה לדעת כמה יקר לי הבטחה זו. חשתי שיהיה עלי לצאת לדרך בכוחות עצמי, והנה גדול הדור מבטיח לעמוד לצדי ולתמוך בי...

התואר 'נשיא הישיבה' שנטל הרב שך על עצמו בכזו ענוות חן לא היה תואר כבוד ריק מתוכן. כשאמר את המילים התכוון בכל לבו להעניק לי את תמיכתו חסרת התנאים. ואמנם, לכל אורך הדרך יכולתי להיוועץ בו בכל עת ובכל שעה. תמיד הייתה דלתו פתוחה בפניי, ובכל פעם שהתקשרתי התפנה מכל עיסוקיו והקשיב לי במלוא תשומת הלב.

בנוסף לכך, בארבע או חמש השנים הראשונות לישיבה התפתחה מסורת להביא את הבחורים פעם בשנה בסביבות חג השבועות לבני ברק לשיחה בת חצי שעה שמסר בפניהם הרב שך, שכבר היה זקן מופלג. שיחה זו הפכה לאחד מרגעי השיא של השנה. הבחורים עקבו מרותקים אחר דמותו הקדושה שלא נס ליחה. לעתים קרובות היה מבקש ממני לתרגם את דבריו, ואומר לי: "הרב ליף, זאג איבער אין ענגליש" - חזור על דברי באנגלית.

כשסיימתי לתרגם היה שואל: "נו, האט איר אלעס געזאגט?" - אמרת את כל מה שאמרת?

כשהנהנתי בראשי המשיך בשיחה.

השמועה על הביקור השנתי עשתה לה כנפיים בקרב בחורים אמריקנים בירושלים, ורבים מישיבות אחרות הצטרפו אלינו לאירוע המרומם. כך נמסרה שיחתו של הרב שך בפני קהל מגוון מאוד.

הרב שך הקפיד תמיד לעמוד כשדיבר בפני הבחורים. כל שנה חזר המחזה על עצמו. ניסיתי לשכנעו לשבת, כי קשה הי לו לעמוד פרק זמן ארוך כל כך. אך הוא סירב בנחרצות, ולא הסכים לעשות לעצמו הנחות רק מכיון שהוא בן תשעים וחמש.

ברור היה לנוכחים שראש הישיבה מרגיש תחושת אחריות אמתית הן כלפי הציבור והן כלפי כל יחיד, ושום דבר בעולם לא קשה לו אם בחורי הישיבה 'שלו' יתחזקו בעקבות מאמציו.

(מתוך הספר 'בהיכלם')

נשאל את הקוראים הנכבדים: אם אעיר לאחד מכם שיש לו כתם מכוער על החולצה מאחור, האם הוא יפגע מכך? ודאי שלא. להיפך, הוא יודה מכל הלב על החסד הגדול שגמלתי עמו. הוא בדיוק התכוון ללכת לחתונה, ועלול היה להסתובב כך עם בגדים חגיגיים כאשר כתם גדול מכער אותם. איך הוא היה נראה בתמונות... הצלתי אותו מבושה וכלימה

רבה של כרמיאל, הגאון רבי אברהם צבי מרגלית שליט"א על דרשות ותוכחה

"ויסלף דברי צדיקים" (שמות כ"ג, ה')

בישיבת מיר, שרגיל היה לעמוד על הבימה בהיכל הישיבה ולשאת דרשות חוצבות להבות. הוא היה דורש ותובע, מוכיח ומעיר, חובט בתלמידים, הללו היו מקבלים את הדברים היוצאים מן הלב באהבה ומשתדלים לתקן את מעשיהם.

יום אחד הגיע רבי ירוחם לעיירה יהודית חשובה, שם התגורר יהודי בשם ר' שרגא. ביקש הלה מרבי ירוחם שייתן שיחת מוסר בבית המדרש. רבי ירוחם, שהכיר את הנפשות הפועלות, סירב. הוא ידע שבני העיירה, כמרבית האנשים, חפצים בדברי מגידות, סיפורים, ווארטים, אקשן... ואילו הוא אינו עוסק במגידות אלא בתיקון נפשות. מדבר ישירות, מוכיח אודות פגמי בני האדם ומציע דרכים לתיקונם.

ר' שרגא הפציר ולא נתן לו מנוח, עד שבילית ברירה הסכים רבי ירוחם להפצרותו של היהודי. שמח ר' שרגא ומיד פרסם מודעות ענק בעיירה: "המשגיח המפורסם, רבי ירוחם, עומד לשאת דרשה בבית הכנסת הגדול". גבאי בית הכנסת ניקו ומירקו את המקום, הוסיפו ספסלים, הן לא בכל יום מזדמן תלמיד חכם וצדיק גדול כל כך לעיירתם.

ביום הדרשה, עוד הרבה לפני השעה שנקבעה, היה בית הכנסת מלא מפה לפה. יהודים רבים שלא שפר עליהם גורלם ולא נותר עבורם

בדרך כלל אנשים אינם אוהבים לשמוע תוכחה. מהי דרשה טובה, דרשה שיש בה הרבה סיפורים מרתקים, גיטריות ופרפראות, ווארטים ורעיונות קלילים, מעיש'לאך שהרב הדרשן מספר על עצמו ועל סביבתו - נסעתי למקום פלוני, ראיתי כך וכך, פגשתי את זה וזה. זהו רב פופולארי שרבים נוהרים לשמוע אותו.

לעומת זאת, יהיה הרב צדיק ומפורסם ככל שיהיה, אם יתחיל בתוכחות ישירות, בפעם הראשונה כאשר אין יודעים עדיין את תוכן דרשותיו יבואו המונים לשמוע, בפעם השנייה אולי יבואו עשרות בודדות, בפעם השלישית יבואו כמה אנשים בודדים, ופעם נוספת כבר לא תהיה. אנשים פשוט לא יבואו יותר. אנשים אינם אוהבים לשמוע תוכחות.

למעשה, זו תופעה מדהימה ומעוררת תהייה. נשאל את הקוראים הנכבדים: אם אגש ואעיר לאחד מכם שיש לו כתם מכוער על החולצה מאחור, האם הוא יפגע מכך? ודאי שלא. להיפך, הוא יודה מכל הלב על שהערתי את תשומת לבו, על החסד הגדול שגמלתי עמו. הוא בדיוק התכוון ללכת לחתונה, ועלול היה להסתובב כך עם בגדים חגיגיים כאשר כתם גדול מכער אותם. איך הוא היה נראה בתמונות... הצלתי אותו מבושה וכלימה.

נוסיף ונשאל: אדם עומד לאכול דבר-מה ואני מעיר לו שהאוכל מקולקל, מסוכן לבריאות, האם יכעס על כך? ודאי שלא. הוא יודה לי על שהצלתי את בריאותו וינשק את ידי.

אם כן, מדוע כאשר מעירים לאדם שנהג בדבר-מה שלא כשורה, שלא על פי ההלכה או דרך המוסר, הוא מיד מתכעס ומתקצף, עובר להתקפה: "מי שמך לשר ושופט עלי?!"... על מה הכעס, הרי האדם שמעיר לך רוצה לתקן את מעשיך, לסייע לרוחניות שלך, לנקות כתם שמצוי על נשמתך, שהוא חמור בהרבה מכתם על החולצה. מדוע כששומעים הערה מיד נלחצים, מיד מנסים לנער את המוכיח ו'להעמידו במקומו'? צריכים היינו לקבל באהבה את הדברים ולנסות לתקן מעשינו כל עוד הדבר אפשרי. "כל זמן שהנר דולק אפשר לתקן!"

מספרים על רבי ירוחם לייבוביץ' זצ"ל, המשגיח והמשפיע

אגב, אם מדברים על אדם וסוס נספר מעשה המובא ב'בן איש חי'. פעם עמד אדם חגור על אם הדרך. עני היה, עייף, רעב וצמא. פשט ידו וניסה לעצור 'טרמפ', אך אף אחד לא עצר. פתאום עוצר לידו סוס, יורד הרוכב ושואל אותו ברחמים: "מה חפצך?". אומר לו החיגר: "אני רעב וצמא, כמה ימים לא בא אוכל לפי". מוציא הרוכב מצקלונו דברי מאכל ומשקה, נותן לעני המסכן, וממתין לו בסבלנות עד שישבע ויותר.

כשסיים החיגר לאכול נפנה האיש לעלות לסוס ולהמשיך בדרכו. פונה אליו החיגר בתחינה: "רגע אחד, אולי תוכל לעזור לי בעוד דבר, אולי אתה נוסע במקרה לעיר פלונית?". אמר לו הלה: "אכן כן". שואל החיגר: "ואולי יכול אתה לקחת אותי עמך?". האיש, שהיה בעל חסד גדול, הסכים לקחתו. חשב החסיד לעצמו: אם אשב אני קדימה ואוחז במושכות והחיגר יישב מאחור הוא עלול ליפול, שהרי אין לו רגליים כדי להיאחז בסוס. יישב אפוא החיגר קדימה ויאחז במושכות ואני אשמור עליו מאחור שלא יפול.

כך עשו, והגיעו לעיר בשלום. כשהגיעו לכיכר העיר מסתובב החיגר לאחור, פונה אל בעל הסוס ואומר לו: "טוב, הגענו ליעדנו. תגיד תודה ותרד מהסוס". הלה נדהם לרגע מעוזות הפנים של אותו עני, אך מיד התעשת וצעק: "כפוי טובה שכמוך, האינך מתבייש? מה לא עשיתי בשבילך? האכלתיך, השקיתך, לקחתי אותך למחוז חפצך תוך כדי שאני דואג שתשב במקום נוח ובטוח על הסוס, ועתה הנך משלם רעה תחת טובה?". החיגר אינו טומן ידו בצלחת: "אתה הוא זה שצריך להתבייש. אני נתתי לך 'טרמפ' והבאתי אותך לעיר, ועכשיו אתה רוצה לגזול ממני, העני והדל, את הסוס, הרכוש היחיד שנותר לי..."

כמובן שמיד התקלה אנשים רבים סביב. הם שומעים את הוויכוח המעניין ומיד נוטים לצדו של החיגר... מה הם רואים מול עיניהם? חיגר, בעל מום, עני ומסכן יושב על סוס כאשר הוא אוחז במושכות. מאחור יושב גבר בריא, שמנסה לשדוד את האומלל. כולם צידדו בחיגר וכעסו על האיש שאינו מתבייש להתאכזר כך אל החיגר המסכן.

ראה האיש כי כלתה אליו הרעה, וביקש לגשת לרב העיר, הלא הוא בעל ה'בן איש חי'. כאשר יפסוק כך יעשה. נכנסו השניים אל הרב. כל אחד סיפר את גרסתו. ה'בן איש חי' בחכמתו ובחוש הצדק הדק שבו, הבחין מיד שהצדק עם בעל הסוס והחיגר הינו אדם רע מעללים ורמאי, המנצל את מומו כדי להשיג דברים במרמה. הוציא את הסוס מחזקתו של החיגר וסילקו בבושת פנים.

אך לפני שנפרד מבעל הסוס אמר לו: "אתן לך עצה טובה - בפעם הבאה שתיקח טרמפיסט אל תיתן את ההגה בידו. אל תיתן לו את המושכות".

כאמור, אנו מורכבים מסוס ואדם. יש בנו את החלק החומרי ואת החלק הרוחני. אי אפשר להתעלם מהגוף, הוא קיים, חי ובוטע. צריך לתת לו את צרכיו. אבל הבה, לא ניתן לו את המושכות.

מקום ישיבה מילאו את המעברים ואת הפרוזדורים. עלה רבי ירוחם על הבימה והחל בדרשתו. הציבור הטה אזנו ברוב קשב, אך איזו אכזבה. לא סיפורים ולא גימטריות, לא ווארטים ולא פרפראות. רבי ירוחם, שחקר ובדק עוד קודם לכן אילו דברים דורשים תיקון, מבחינה רוחנית כמובן, בעיירה, הוכיח את הציבור על כך שמאחרים לתפילה, על כך שאין מספיק שיעורי תורה. כמובן שת'בל דבריו בדברי חז"ל, אך עיקרם של דברים היה תוכחה גלויה. אט'אט עזבו היהודים המאוכזבים את המקום בלאט. כשסיים אפילו לא נותר מנין לומר "רבי חנניה בן עקשיה וכו'..."

לאחר כמה שנים התייחס רבי ירוחם לאירוע זה ואמר: "בואו ננסה להבין, כשאני עומד בישיבה ואומר דברים קשים כגידים אף אחד לא בורח, אף אחד לא מתחמק. כל התלמידים יושבים ומקשיבים בקשב רב, בולעים דברי בצמא, לוקחים אותם לתשומת לבם ומנסים לתקן את המעוות. כשעליתי לדבר באותה עיירה ידעתי עם מי יש לי עסק, ולכן ציננתי את הדברים, הורדתי את המינן, דיברתי בעדינות וברכות, ובכל זאת הציבור התאכזב קשות והצביע ברגליו... מדוע ולמה?".

סיפר רבי ירוחם, שכאשר הגיעו ראשוני המהגרים לארצות הברית הביאו אתם בעלי חיים מארצותיהם. בין היתר הביאו עמם סוסים ורכבו עליהם ביבשת החדשה. הילידים ראו בעלי חיים בעלי ארבע רגליים, שמסתיימים בחצי גוף של אדם. פלאי פלאים! בעל חיים שחציו חיה וחציו אדם... כמובן שהתפעלו והתפעמו. אך פתאום קפץ הרוכב מעל הסוס, ואז הבינו שמדובר בבעל חיים רגיל בעל ארבע רגליים שרוכב עליו אדם.

אמר רבי ירוחם: "זהו ההבדל. כולנו מורכבים מסוס ואדם. הסוס הוא הגשמיות והאדם הוא הרוחניות. ה'אני' האמתי הוא הנשמה. ישנם אנשים, כמו אותם ילידים, שבטוחים שהאדם והסוס הינם יחידה אחת. זה האורגניל. אם פוגעים ב'סוס' שלהם, בגשמיות הם נעלבים, כי הם חשים ירידה אחת עם ה'סוס'. התלמידים לעומת זאת, יודעים שהם מעל הסוס, חלק נפרד לחלוטין, חלק אלוקה ממעל. הם מבינים שאני לא פוגע בהם כי אם ב'סוס' שלהם, אני רק מלמד אותם ומייעץ להם כיצד להשתלט על הסוס, איך לרסן את החלק הגשמי שבהם. זהו תפקידם ומקומם בחיים, זו עבודתם בעולם".

כאשר מוכיחים אדם צריך הוא להבין שבעצם אומרים לו: "שמע נא ידידי, הסוס שלך משתולל. זה לא אתה עצמך. אתה נשמה טהורה וזכה. אבל הסוס שתחתך אינו נוהג כשורה, והוא עלול חלילה להפיל אותך יחד עמו אל התהום". אדם שחושב כך אינו נפגע מהתוכחה. להיפך, הוא מבין שהמוכיח נותן לו קרדיט, אתה לא חלק מהסוס חלילה, אתה רוכב מעליו. ממש כשם שכאשר מעירים לאדם שבגדו מוכתם הוא אינו נפגע, משום שההערה אינה על אישיותו אלא על דבר חיצוני. זו צריכה להיות ההסתכלות על דברי המוכיחים. ואדרבה, עלינו לחפש מי שיוכיח אותנו, שהרי אין אדם רואה נגעי עצמו.

הגאון רבי מיכל זילבר שליט"א מעיד את אשר ראה במחיצת רבו, מרן הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצוק"ל. את היחס המיוחד במינו שזכתה לקבל ממנו העוזרת בבית. מדי פעם היה קורא לה באמצע העבודה ומבקש ממנה שתנוח מעט

מאוצרותיו הנפלאים של הגאון רבי אליעזר טורק שליט"א

"פי תקנה עבד עברי" (שמות כ"א, ב')

דודי, עמוד ההוראה, מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל, הסביר פעם שהסוגיה של עבד עברי בעיקרה היא פלא פלאים. הרי ידוע בכל מדינות העולם, היכן שהנוהג הוא על פי חוקות הגויים, שמטילים עונשים קשים על גנבים. לפעמים שופטים אותם רק על פי עד אחד, לפעמים על פי קרוב ונוגע בדבר, ואף על פי אומדנא. נוהג זה באצלם מסבא פשוטה והגיונית, כי אלמלא העונשים הללו 'איש את רעהו חיים בלעו'.

והנה אצלנו, אצל כלל ישראל, באה התורה ואומרת שהגנב לא מתחייב לשלם רק אם ראוהו שני עדים, וגם בזה אם הקדים והודה בגניבה קודם שבאו העדים הוא נפטר מן הקנס. ולא עוד, אלא גם אם כבר התחייב, אם אין לו מה לשלם הוא נמכר לעבד. ואז, לא זו בלבד שהוא נפטר מלשלם, אלא שמעתה מזמנים לו חיי נוחות, האדון מחויב להאכילו מאכלים טובים ומשובחים כפי שהוא עצמו רגיל, ולהלבישו בגדים טובים כפי שהוא עצמו נוהג ללבוש, ואין לו כלל דאגת פרנסה לכלכל את עצמו ובני ביתו.

והמתבונן בכך יתפלא, לכאורה בצורה כזו מה ימנע מהגנב לגנוב? כיצד יהיה סדר בעולם? הרי כל אחד יעדיף לגנוב כדי להגיע למצב של "ונמכר בגיבתו", להיות משוחרר מעול הפרנסה ולחיות חיי רווח על חשבון האדון?

אלא, כותב הרב אלישיב דבר נפלא ביותר: מכאן נראה שהתורה מלמדת אותנו נקודה חשובה ויסודית - אל לנו להעמיד את עמוד התלייה ואת חרב העונשים, שהם אלו שיהוו את בסיס האיום למנוע מגנבים לעשות רע, כי לא זה מה שימנע מהם לשנות את מהותם לחדול אחת ולתמיד מלפשוט. אדרבה, מה שיגרום להם להימנע מהגניבות היא דווקא ההנהגה הטובה והרחימאית שינהגו אתם, וההתייחסות כלפיהם בדרך כבוד וברגישות. זאת יחד עם השפעת המידות הטובות שיראו בבית האדון, שהן בסיס ההליכה בדרכי התורה והאמונה בקדוש ברוך הוא, הן יהיו ערבים שהסדר העולמי יתקיים וישתמר כראוי ויתמעטו הגנבים. סברת בעלי בתים הפוכה מדעת תורה. כך היא דעת והשקפת התורה!

הדוגמה הקלאסית למידות טובות זוהי פרשת עבד עברי!

הגאון ר' מיכל זילבר שליט"א, ראש ישיבת זוועהיל, מעיד את אשר ראה במחיצת רבו, מרן הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצוק"ל, בעל ה'חזון יחזקאל'. את היחס המיוחד במינו שזכתה לקבל ממנו

העוזרת בבית, זאת שהיתה אמונה על מלאכת הנקיון. מדי פעם הוא היה קורא לה באמצע העבודה ומבקש ממנה שתנוח מעט. גם הודיע לה באופן כללי שהוא מאוד ישמח אם תעשה את מלאכתה בצורה אטית וקלה, מאשר שתעבוד במהירות ובאופן מכביד ומתיש. זאת למרות שהאטיות הזאת עלתה לו בתשלום נוסף משום ששילם לה לפי שעות.

היחס הזה של הענקת כבוד שרחש הרב אברמסקי לאותה עוזרת בוודאי גרם לה להסתכל בעין אחרת, טובה יותר, על התורה ודרכי הנועם שלה. גישה כזאת להתייחס בכבוד ראוי לכל אדם בשווה, מבלי לעיין מה טבעו ומעמדו, היא זו שמביאה שלום ושלווה בעולם.

"יסודות הבנין של האדם הם רק המידות"

תיאור נפלא כיצד הייתה נראית דירתו הצנועה של מרן הגאון רבי חיים מבריסק זצוק"ל, שמעתי מפי יהודי ישיש יליד עיירת בריסק, שזכה להכיר ולהסתופף מעט בצל רבן ומאורן של ישראל בימי עלומיו.

כידוע, מלבד גאונותו העצומה וגדלותו התורנית המופלאה של רבי חיים, שנודעה לשם דבר, היה גם בעל לב חם ורגיש במיוחד לצרכי הזולת. גדוש באהבת ישראל מופלגת, וביתו היה פתוח לרווחה בפני כל צרוע וכל זב. הדלת מעולם לא פסקה מלסוב על צריה... בין המוצאים פינה חמה בביתו היו אנשים קשיי יום ומרי נפש, וסתם כל דורש ומבקש שחשקה נפשו לסעוד בתדירות על שולחנו.

לדבריו, בפרוזדור שהוביל אל פנים הבית היו מונחים בקביעות שני סירים. האחד הכיל מים חמים, בהם יוכלו האורחים להכין להנאתם תה חם להחם את לבם. והשני הכיל מרק חם וקניידאלאך

(כופתאות) להשביע את רעבונם.

בדרך כלל המה הפרוזדור אנשים שבאו לסעד ולשתות שם. כל עובר אורח שרצה לזון את עצמו הרגיש בנוח להיכנס פנימה ללגום מעט מהמרק ולצאת. לפעמים כשהוצרך רבי חיים לכסא, היה מבקש רשות מהאורחים אם יוכלו לפנות עבורו כסא אחד. האורחים, שחלקם לא היו שפויים בדעתם, שכחו מי האורח ומי המארח, ולא תמיד הסכימו להיענות לבקשתו, ופשוט סירבו לתת לו כסא מהפרוזדור...

מקרים אלו, לא זו בלבד שלא מנעו ממנו מלהמשיך לכבד את האורחים מזן זה ולהוקירם, אלא הבין ללבם וקיבל זאת בשוויון נפש ובהסכמה גמורה, ואף הגביר בלבו יותר ויותר רגשות רחמנות ואהבה כלפיהם.

בנו הגדול, מרן הגרי"ז הלוי מבריסק צוק"ל סיפר, כי בביתם היה זה דבר שבשגרה, שבשל עומס האורחים הגדול פשוט לא נותרה לו לרבי חיים מיטה פנויה ללון בה בלילה, ובשל כך נאלץ לדלג על לילות שינה שלמים.

ענין זה של צדקות ושפלות למדנו בפרשתנו, בה אנו רואים כיצד התורה מתייחסת אל הפחותים בעם, אל השפלים שלא שפר עליהם מזלם. כאשר יש לאדון שתי כריות חייב לתת כר אחד לעבד; ואם יש באמתחתו רק כרית אחת, אל יאמר גם לי גם לו לא יהיה, אלא גם אז מחויב ליתנה לעבד!

זוהי תמצית עבודת המידות!

מרן הגאון רבי מיכל יהודה לפקוביץ' צוק"ל, בספרו 'אמרי דעת' (חלק ב עמוד כד) מאלף אותנו מניסיונו רב השנים בתחום החינוך. וכך כותב:

"אני אומר לכם מתוך עובדות קיימות ומניסיון של עשרות שנים, שיסוד הבנין של האדם, איך שבונה את עתידו ומעמיד את עצמו לכל החיים, לא הכשרונות ושאר דברים קובעים זה, אלא רק המידות! אם יש לאדם מידות טובות אזי יש לו עתיד מזהיר, ואם חס וחלילה המידות הן אחרות הוא רחוק מהכל. אמנם יכולים לטעות בו, אבל באמת הוא רחוק ממעלות לגמרי..."

וממשיך שם רבי מיכל יהודה לכתוב משפט מפליא: "וכן ראינו ושמענו על כל גאוני זמננו וגאוני דור הקודם כל אותם הידועים, יסוד היסודות אצלם היה מידות טובות!"

נוראים הם דבריו הנוקבים של הגאון מווילנא ז"ע בפתח הספר 'אבן שלמה': "כל עבודת ה' תלוי בתיקון המידות, שהם כמו לבוש למצוות וכללי התורה, וכל החטאים מושרשים במידות... ועיקר חיות האדם הוא להתחזק תמיד בשבירת המידות, ואם לאו למה לו חיים?!"

כאשר נשאל פעם ה'סבא מסלבדוקה', מרן הגאון רבי נתן צבי פינקל צוק"ל, כיצד מתמצת הוא את עיקר פעליו בחיים? השיב ה'סבא' משפט עמוק ותמציתי: "השתדלתי לחנך את תלמידיי כי מוטל עליהם להיות קלוג און גוט!" (חכם וטוב).

את עיקר משנתו החינוכית שהנחיל הסבא לתלמידיו השתית על הצורך לרכוש חכמה וטוב לב. עם שניהם יחד ניתן להיטיב עם הבריות!

אמרה נפלאה היתה שגורה על לשונו של הגאון הצדיק רבי דוב יפה זצ"ל, משגיח ישיבת 'כפר חסידים', בה הרבה לזרז את תלמידיו: "אדם יכול לעצמו לחיות בגן עדן של מידות טובות, ובמקום זה הוא בוחר לחיות בגיהנום של מידות רעות. תאמרו לי אתם - לא חבל?!". משמעות האמרה היא, כי אדם שנוהג במידות טובות הרי הוא הראשון שמרוויח מזה, חיייו הם בבחינת חיי גן עדן. אין כעס, אין רטינה, אין עצב, אין דאגה, אין קנאה, אין שנאה. אך במקום זאת הוא בוחר להשחית את מידותיו בניסיון להיטיב עם עצמו או להרוויח רווח מזערי כלשהו, כשלמעשה הוא המפסיד הראשון והעיקרי מהתנהגותו - חיייו הם חיי גיהנום, מלאי רוגז, עמוסי שטנה וכעס. "תאמרו לי אתם - לא חבל?!", הדהדה שאלתו הנוקבת של המשגיח שוב ושוב...

טוהר מידותיו של רבי אריה פינקל

במשך השנים זכיתי להסתופף רבות בהיכלו של דודי, הגאון רבי אריה פינקל זצ"ל, ראש ישיבת מיר'ברכפלד, ומדי פעם לשמוע ממנו ועדים במוסר. השעות המיוחדות הללו במחיצתו אינן נמחות מזכרוני, אישיותו המרוממת הייתה עבור כולנו דוגמה חיה ומוחשית - מהו זך וטוהר המידות. בו ראינו סמל של שלמות בתורה, בהנהגה, ביראה ובמידות, שכמוהו רוצה הקדוש ברוך הוא שייראה היהודי.

בשיחותיו של רבי אריה חשנו תמיד כי דבריו יוצאים מלב טהור, מתוך עבוד עצמי עקבי קודם אמירתם, ולכן דבריו עשו רושם כה גדול על השומעים ונחרטו עמוק בלבבות. האצילות והנועם המיוחדים בצורת מסירת הדברים, אף הם הוסיפו נופך להשראה המיוחדת שהורגשה בסביבתו בעת שמיעת מוסריו ואמריו.

יש לציין, כי בענוותנותו המיוחדת במינה תמיד הרגיש שאינו ראוי לומר מוסר לאחרים, ונמנע מלהעיר או לתבוע משומעי לקחו על דרגות ומעלות שלפי רום מדרגתו סבר שאינו אווז בהן או שלא רכש בהן מספיק שלמות.

מטעם זה, כידוע, סירב רבי אריה בתחילה למלא את מקום אביו, הגאון הצדיק רבי חיים זאב פינקל זצ"ל, מנהלה הרוחני של ישיבת מיר, למסור במקומו את השיחות הקבועות בישיבה. כשדודו, ראש הישיבה, מרן הגאון רבי חיים שמואלביץ צוק"ל, ניסה להפציר בו ולשכנע אותו כי הוא ראוי לאותה משרה רמה, הצליח רבי אריה בחכמתו הרבה להפוך את הקערה על פיה ולשכנע את רבי חיים כי דווקא הוא עצמו זה שראוי להתחיל למסור שיחות בישיבה...

בסופו של דבר אכן השתכנע רבי חיים לטיעוניו של רבי אריה, ובזכותו החל למסור שיחות מוסריות בישיבה, וכך זכה עולם התורה לטעום מעט מההרגשים העדינים של רבי חיים, ולהיווכח בכוחו העצום והבלתי נדלה גם בתחום המוסר. יסודותיו העצומים והנפלאים מתבדרים בשמו עד היום, וספרו 'שיחות מוסר', שרבי אריה עצמו ערך בטוב טעם ודעת, קנה שביתה בבתי מדרשות והיכלי התורה והיראה בכל אתר ואתר.

(מתוך סדרת הספרים 'אוצרותיהם אמלא')

בשלב הזה הבחור קצת מתעצבן - מה זאת אומרת הוא לא יודע ללמוד גמרא? בטח שהוא יודע! הוא למד בחיידר ולאחר מכן בישיבה בדיוק כמוני. אבל חוץ מזה שהוא קצת מתעצבן, הוא גם מסתקרן. על מה אני מדבר? מה הכוונה שהוא לא יודע מה זה גמרא...

הרב מאיר קראסיאנסקי, הרב שניאור אייזנבאך והרב אפרים פריימן מספרים על 'פרויקט הגישמאק', ועל החשק הגדול שמקבל בחור בלימוד הגמרא לאחר שזכה לקבל הדרכה והכוונה במסגרת הפרויקט

הרב מאיר קראסיאנסקי

הרב שניאור אייזנבך

הרב אפרים פריימן

יעקב א. לוסטיגמן

ועומדים בקשר רציף עם המשגיח ומגידי השיעורים, מה שמאפשר להם להגיע בקלות אל הבחורים, להיכנס אתם מיד לעומקה של הסוגיה, לשפר את הטעון שיפור, לשדרג את הטעון שדרוג, ולהמשיך הלאה, אל הבחור הבא.

איך אתם עובדים בפועל? ניגשים לבחור ואומרים לו: בוא, אני אלמד

אותך איך ללמוד גמרא? זה עובד? הבחורים משתפים פעולה?

"כמובן שלא ניגשים לבחור משום מקום ומנחיתים עליו הוראות", מחייך הרב קראסיאנסקי. "זה עובד בצורה הרבה יותר רגועה וחכמה.

מגיע אברך לישיבה, משוחח מעט עם המגיד שיעור ומתיישב ללמוד בין הבחורים. הם מתחילים לגשש, בודקים מי זה האברך הזה שנפל עליהם פתאום, ואז הוא מתחיל ללמוד קצת עם בחור אחד, לא סתם בחור, אלא ה'שפיץ' של הישיבה. הבחור הכי טוב. המשגיח כבר דואג לזה מראש לעדכן אותנו בשמותיהם של הבחורים הטובים.

"וכך אחרי שעה של לימוד הבחור ההוא יוצא עם ברק בעיניים, ברגע אחד הוא עלה ללמוד ברמה גבוהה הרבה יותר. כמובן שבחורים אחרים כבר עומדים בתור וכולם יוצאים מרוצים, כי מלכתחילה מגיע לישיבה אברך שבאמת יודע איך להפוך את הלימוד למהנה ומשמח.

"לכל אורך הדרך זה נמשך ככה", מסביר הרב קראסיאנסקי. "זאת טעות לחשוב שרק בחורים חלשים צריכים עזרה. האמת היא שאין דבר כזה 'בחור חלש'. מה זה חלש? אין לו ראש טוב? אז מה! רבים

ברבות מהישיבות כבר מכירים אותם, ובעיקר מעריכים אותם: החונכים של 'פרויקט הגישמאק'. מדובר בצוות גדול של אברכים המשתלבים בהיכלי הישיבות הקדושות ומחוללים פלאות.

"היעד שלנו הוא לפתוח צוהר בפני כל בחור ובחור, להביא אותו לרמה של היכרות לא רק עם הגמרא אלא גם עם הטעם של הגמרא, בבחינת 'טעמו וראו כי טוב'", אומר הרב מאיר קראסיאנסקי, אחד מהמרכזים של צוות החונכים של הפרויקט.

"מדובר בפרויקט שאי אפשר לתאר עד כמה הוא תורם לישיבות באופן כללי ולכל בחור ובחור באופן פרטי", מוסיף הרב אפרים פריימן. חברם, הרב שניאור אייזנבאך מבקש להדגיש שהפרויקט נועד לסייע ולשפר את הלימוד לא רק בקרב בחורים חלשים שמתקשים בלימוד, אלא גם ואפילו בעיקר לבחורים רציניים שהתברכו בכישרונות ברוכים, ואפילו בחורים שגם שוקדים בפועל על תלמודם באופן משיביע רצון אבל יכולים בהחלט לזכות להגיע לדרגה של הנאה ו'גישמאק' בלימוד, "עם קצת 'שיפוץ' ושדרוג דרך הלימוד", כהגדרתו.

במסגרת הפרויקט מוקצים לכל ישיבה המשתתפת בתכנית מספר אברכים, שהופכים להיות חלק בלתי נפרד מהישיבה. הם מגיעים בימים ובשעות קבועות, יוצרים קשר אישי עם בחורי הישיבה

תגיד לי, אתה אוהב ללמוד גמרא? הוא עונה לי 'לא'. בכזה מקרה אני אשאל אותו אם הוא אוהב לאכול טריקולדה. התשובה שלו היא כמובן שהוא לא יודע מה זה 'טריקולדה'

הרב אייזנבאך: "ברגע שהבחור הסתקן ומוכן ללמוד גמרא בצורה אחרת, זה השלב שבו התפקיד של החונך זה להישאר בצד".

להישאר בצד?

"בדיוק. הכי קל זה לקחת את הבחור ולהתחיל ללמוד אותו, אבל זה מה שעשו אתו כל החיים שלו. אני לא הראשון שמנסה... החכמה היא לתת לו ללמוד לבד, ולכוון אותו קצת מהצד. הוא קורא את הגמרא, הוא בודק מה רש"י אומר, הוא זה שמעלה את השאלות, מתחבט ובסוף מגיע גם להבנה ולתשובה. כמובן שבתחילת הדרך החונך עוזר לו יותר, מכוון אותו כל הזמן, אבל לאט לאט מתפתחת דרך לימוד כזאת שהבחור לומד לבד והאברך רק יושב מהצד ומקשיב לו".

"אחרי שעה הבחור קם והעיניים שלו נוצצות", משלים הרב פריימן את התיאור, "הוא פשוט 'נדלק', הוא נהנה מהלימוד! לא 'האכילו אותו עם כפית'. נתנו לו ללמוד לבד, להגיע להישגים, להצליח בכוחות עצמו!".

אתם מתארים את זה כאילו כל הבחורים קורצו מחומר אחד... סביר להניח שיש כאלו שמתקשים יותר...

"ברור שזה לא תמיד אותו הדבר", מסכים הרב פריימן, "לפעמים הבחור נתפס מיד, ולפעמים צריך להשקיע שעות רבות עד שהוא מקבל את הטעם. לא נעים להודות אבל קורה לפעמים שאנחנו לא מצליחים, כי הבחור פשוט נעול על זה שהוא לא אוהב ללמוד גמרא. בכזה מקרה צריך לפעמים להחליף חונך, אולי מישוהו עם גישה קצת שונה יוכל לפצח הכספת הנעולה. לפעמים זה עוזר ולפעמים לא".

ומה קורה עם בחור שלא מתלהב? הוא מנסה לשתף פעולה אבל לא כל כך מצליח...

"לפעמים צריך אתגר חזק כדי לתפוס בחור", אומר הרב קרסיאנסקי, "אני יכול לתת לך דוגמה מהשנה שעבר, בתקופת השובבי"ם. היה לי בחור שבאמת היה קצת קשה אתו. הוא בחור מאוד מוכשר וגם אין לו שום התנגדות ללמוד ולהשקיע, אבל הרגשתי שזה לא זה, הוא רחוק ממימוש הפוטנציאל שלו והוא יכול להצליח הרבה יותר.

מגדולי ישראל לא היו בעלי כישרונות יוצאי דופן, הם פשוט התאמצו ולמדו למרות הכל. כשבחור נהנה מהלימוד הוא לא צריך להיות בעל כישרון מיוחד כדי להצליח, גם בחור 'חלש' לכאורה יכול להצליח מאוד אם הוא ינהנה מהלימוד וכל מה שיעניין אותו יהיה הלימוד.

"מצד שני, ראינו לא מעט בעלי כישרונות שבישיבה הצליחו מאוד ואחר כך לא נשאר להם כלום מזה. ברגע שעזבו את הישיבה הם גם עזבו את הגמרא. למה? כי הם לא נהנו מהלימוד. אולי הם נהנו מהתחרות, מהאתגר, אבל כשזה מגיע לשבת לבד בבית שלך מול הגמרא, אם אתה לא אוהב ללמוד, אם אין אתגר ואין תחרות, מה נשאר?".

אז הבחורים באים מעצמם ועומדים בתור ללמוד עם האברך. אבל מה הוא עושה כדי שהם יקבלו גישמאק בלימוד? האם זה אפשרי בכלל?

"בוודאי שזה אפשרי. מאות רבות ואולי אפילו אלפי הצלחות של 'פרויקט הגישמאק' יוכיחו שזה אפשרי", מסביר הרב אייזנבאך. "זה אפשרי וזה קורה בפועל. כל בחור עובד בצורה אחרת. יש בחור שמגיע כשהוא כולו מוכן ומעוניין ללמוד ולשמוע, הוא מאוד מאוד רוצה לקבל 'גישמאק' בלימוד, ויש בחור שצריך לפתות אותו על ידי מבצע או אתגר גדול שיגרום לו להיכנס ללימוד ועל הדרך גם להתלהב מהלימוד ולרצות להישאר בו גם אחרי שהאתגר יגיע לסיומו. ברוב רובם של המקרים הבחור יוצא כשהוא עם יותר חשק ויותר רצון ללמוד, הוא יותר נהנה מהלימוד עצמו, וזה לא פלא אם כן שהוא באמת נמשך אחר כך ללימוד הגמרא".

הרב פריימן מוסיף עוד: "יש גם מקרים שבחור לא מתעניין בכלל בגמרא. הוא אולי עומד בתור כדי ללמוד עם האברך ואולי לא, אבל גם אם היוזמה הייתה שלו, זה רק כי כולם רוצים ללמוד עם האברך שכולם מדברים עליו, לא בגלל שהוא באמת חושב שהוא מסוגל ללמוד אותו ליהנות מהגמרא. אבל גם עם זה אנחנו מתמודדים ב"ה, מכינים אותנו לזה בהכשרות המיוחדות שעל ידי 'פרויקט הגישמאק', בשביל זה אנחנו נשלחים אל הישיבות מלכתחילה".

איך אתם מתמודדים עם זה?

"קודם כל שוברים לבחור את כל הדעות הקדומות שלו על הגמרא", אומר הרב מאיר קראסיאנסקי, "אני שואל את הבחור: תגיד לי, אתה אוהב ללמוד גמרא? הוא עונה לי 'לא'. בכזה מקרה אני אשאל אותו אם הוא אוהב לאכול טריקולדה. התשובה שלו היא כמובן שהוא לא יודע מה זה 'טריקולדה'. אני שואל אותו אם הוא אוהב לאכול לפת. מה בחור רגיל יענה? מעולם לא טעמתי לפת. אין לי מושג.

"וכאן מגיע הפאנצ': אולי גם גמרא לא טעמת מעולם? מי אומר לך שאתה יודע בכלל מה זה גמרא? בוא נראה, ננסה. אני די בטוח שאתה לא יודע מה זה גמרא.

"בשלב הזה הבחור קצת מתעצבן - מה זאת אומרת הוא לא יודע ללמוד גמרא? בטח שהוא יודע! הוא למד בחיידר ולאחר מכן בישיבה בדיוק כמוני. אבל חוץ מזה שהוא קצת מתעצבן, הוא גם מסתקן. על מה אני מדבר? מה הכוונה שהוא לא יודע מה זה גמרא...".

הבעיה הייתה שהוא לא היה שותף לתחושה שלי, ואם כולם מסביב מרוצים ממנו ולאף אחד אין תלונות עליו, הוא לא מבין למה הוא צריך להשקיע יותר.

"ניסיתי כל מיני מבצעים ושום דבר לא תפס חזק. בסוף אמרתי לו שאם הוא יביא לי בתקופת השובבי"ם, שישה שבועות, אם הוא יביא לי בכל שבוע שני מבחנים שבהם הציון שלו 100, גם בעיון וגם בבקיאות, אני לוקח אותו למרן שר התורה הגר"ח קנייבסקי שליט"א שיברך אותו. הבחור התלהב מהרעיון ופשוט התחיל להשקיע פי כמה וכמה ממה שהשקיע עד כה. כמובן זה היה בחור שמסוגל להוציא 100 בכל מבחן, והוא אכן השקיע, למד עם כל הנשמה, התכונן לשיעור בסדר הכנה, הקשיב לכל מילה שיצאה מפי המג"ש, בסדר חזרה הוא חזר שוב ושוב, ובמבחנים הוא באמת קיבל 100. כמובן שלקחתי אותו לגר"ח שברך אותו בחמימות רבה.

"אבל החלק העיקרי של הסיפור הזה מגיע אחר כך. המבצע נגמר, הבחור קיבל את מבוקשו, לכאורה כבר לא הייתה לו סיבה להשקיע יתר על המידה, אבל עובדה שהוא רק עלה והתעלה מאז עוד ועוד. למה? כי כשאתה לומד 'ככה ככה' אתה לא באמת נהנה מהלימוד. הבסיס להנאה בלימוד היא השקעה מלאה, אכפתיות, להבין כל מילה, לחשבן כל דבר עד הסוף. אחרי שישה שבועות שהוא למד ככה הכל כבר היה נראה אחרת. הוא למד ליהנות מהלימוד ועד היום הוא משקיע את כל הנשמה שלו. כמש תענוג לראות אותו עולה ומתעלה".

הרב פריימן מתאר מקרה דומה עם בחור שהיה מסוגל להצליח והיה צריך רק את האתגר: "לקחנו אותו להיבחן אצל הגאון רבי נפתלי נוסבוים שליט"א על מסכת שלמה. הרב נוסבוים שאל אותו לעומק והבחור ידע באופן נפלא מאוד. כמובן שכדי לדעת ככה הוא היה צריך להתכונן היטב וללמוד בצורה רצינית, מה שכמובן נתן לו הנאה וחשק להמשיך הלאה.

"בכלל, סיפוקים תמיד יכולים לדרבן בחור. לפעמים בחור לומד כבר כמה וכמה שנים בישיבה ואף פעם לא סיים מסכת. יש בחורים שאם הם רק יסיימו מסכת הם יקבלו חשק אדיר להמשיך ללמוד מסכתות נוספות כדי לסיים אותן. צריך לדרבן אותם רק להגיע לסיום הראשון ולאחר מכן תראה אותם עולים ומתעלים בהשקעה ובמרץ רב".

אילו עוד אתגרים אתם נותנים לבחורים?

"אין בזה כללים", מסביר הרב שניאור אייזנבאך, "זה מאוד משתנה מבחור אחד למשנהו. יש בחור שדווקא סיום מסכת יתפוס אותו ויש בחור שדווקא ברכה של רב או רבי גדול. היה לי לא מזמן בחור ששום דבר לא הצליח לי אתו, עד שלבסוף נתתי לו אתגר לכתוב את כל השיעור בצורה מסודרת במשך חודש אחד. הבחור התלהב, לקח את זה על עצמו, אבל כדי לכתוב את השיעור צריך להיות בעניינים, צריך לשאול את המגיד שיעור, להבין מה בדיוק הוא התכוון, צריך אחר כך לסכם את זה, לכתוב בצורה ברורה מה ההבדלים בין השיטות השונות של הראשונים והאחרונים. הוא כתב את המפרשים במשך חודש והפך לבחור שונה לחלוטין, ממש בחור ברמה אחרת לגמרי!". אז למה בעצם 'פרויקט הגישמאק' מיוחד כל כך, למה אברכים

אחרים לא יודעים לעשות את זה? הרי ישנם לא מעט אברכים שלומדים עם בחורים בישיבות...

"הרעיון הוא לא רק לדרבן את הבחור ולתת לו אתגרים. זה חשוב מאוד. חייבים שבחור ילמד כדי שיוכל לקבל את הגישמאק, ולכן חייבים לדרבן אותו בתחילת הדרך. אבל המטרה שלנו היא לא להרוויח את הכמה שעות לימוד הללו ואפילו לא כמה חודשים של לימוד", אומר הרב קראסיאנסקי. "המטרה שלנו היא שהבחור יצא עם חשק לעוד. שהוא ירצה ללמוד, שהוא יאהב ללמוד.

"אם דרבנת בחור והוא הצליח מאוד באתגר שהצבת בפניו, אבל לא ניצלת את הזמן שהוא לומד כדי ללמד אותו איך לגשת לסוגיה, אם לא תרגלת אתו את הלימוד היסודי, את האכפתיות למה שכתוב בגמרא, אם לא הכנסת לו לראש את ההבנה שהוא מסוגל ויכול ללמוד בכוחות עצמו וליהנות מהלימוד, לא עשית כלום.

"בסדנאות ההכשרה שאנחנו צריכים להשתתף בהן במסגרת הפרויקט", מוסיף הרב קראסיאנסקי, "מלמדים אותנו שיש שלושה סוגי חונכים הלומדים עם בחורים. יש 'בייבי סיטר', יש 'קביים' ויש 'פיזיותרפיסט'.

"ה'בייבי סיטר' זה האברך שיושב ליד הבחור ומעסיק אותו כדי שלא יפריע בזמן הזה לבחורים אחרים בישיבה ללמוד. הוא לא מקדם אותו לשום מקום ולא עושה אתו שום דבר. רק שומר עליו שלא ישתולל מרוב שעמום.

"ה'קביים' זה האברך שמלמד את הבחור, הוא עובר אתו על הסוגיה, הבחור יודע אותה בסוף ברמה כזאת או אחרת, אבל כשהוא יגיע לסוגיה הבאה הוא יגיע כשאינו לו שום יכולת להבין אותה לבד. הוא חייב את ה'קביים' שלו כדי להוסיף ולהתקדם.

"לעומתם", מסכם הרב קראסיאנסקי, "אנחנו משתדלים להיות 'פיזיותרפיסטים'. התפקיד של הפיזיותרפיסט זה לקחת את המטופל שלו, לתרגל אתו ולקדם אותו לעבר המטרה המרכזית: שהמטופל יהיה מסוגל לבסוף ללכת בכוחות עצמו כמו כל אדם מן היישוב. גם אנחנו לומדים עם הבחורים, ולא משנה אם זה בחור 'חזק' או 'חלש', אבל אנחנו לא מלמדים אותם אלא מדריכים אותם איך ללמוד".

וזה באמת מה שקורה? כשאתם מסיימים ללמוד עם בחור אתם רואים אותו ממשיך לבד?

"בוודאי", מסכמים שלושת החונכים, "אנחנו רואים את זה כל הזמן. זה מתחיל בלימוד של שעה כל יום או פעמיים בשבוע, יורד לפעם בשבוע, ובהמשך אנחנו עוברים רק למעקב פעם בשבועיים עד שאנחנו רואים שהבחור באמת מסוגל לצעוד לבדו לאורך זמן ולהצליח בלימודיו".

זה בטח נותן לכם המון סיפוק לראות את זה...

"אי אפשר לתאר את עוצמת התחושה הזאת - הסיפוק האדיר שאתה מרגיש כשאתה רואה בחור שנעמד על הרגליים וממש פורח ונהנה מהלימוד. אבל אין לנו כל כך הרבה זמן כדי להתענג על ההצלחות, כי בזמן שהבחור הזה כבר צועד לבד על רגליו בנבכי הסוגיה, אנחנו כבר מצויים בעיצומו של טיפול 'פיזיותרפיה' לבחורים אחרים..."

Dirshu
דרשו' ד' ועזו
קרן עולמית לחינוך
ועידוד לימוד התורה

מנהל החיידר אזהב שוקולד?

חודש אדר בפתח, והשאלות הקבועות חוזרות מדי שנה. האם ניתן לשלוח סוכריות לסבא? ומה שלחנו שנה שעברה לדוד מבני ברק? וכמובן מה ניתן השנה למלמד בחיידר? ואיך נצליח להגיע לידידנו באלעד?

יש לנו הצעה מיוחדת עבורכם

ארגון 'דרשו' ו'אחינו' יוצאים במבצע ענק, של מתנות יוקרה שישמחו מאוד אתכם ואת המקבלים ממכם. והמשלוח עלינו. תרמו לארגון 'אחינו' החל מ-18 ש"ח לחודש, וקבלו או שלחו לידידכם מגוון מתנות מספרי 'דרשו' שכבשו את העולם היהודי, שיעריכו ויוקירו אתכם.

תורמים 18 ש"ח למשך 16 חודשים

ומקבלים מתנות בשווי 345 ש"ח

סט 'משנה ברורה' 'דרשו'
מסכת אבות - 'דרש דוד'
בקבוק יין MOSCATO / היוצר

תורמים 18 ש"ח למשך 12 חודשים

ומקבלים מתנות בשווי 234 ש"ח

סט חמישה כרכים 'לקראת שבת'
מסכת אבות - 'דרש דוד'
בקבוק יין MOSCATO / היוצר

להצטרפות מוקד 'דרשו' 02-5609000

* בקבוק יין ניתן לבחירה: MOSCATO - PRIVATE COLECTION כרמל מזרחי - הכשר הרב רובין או 'היוצר - בראשית' בהכשר בד"ץ העדה החרדית * חבילות המכילות בקבוק יין/כלי כסף המשלוחים רק בערים: ירושלים, בני ברק, ביתר, מודיעין עילית, בית שמש, אלעד וגבעת זאב * מספר החבילות מוגבל * התמונה להמחשה בלבד!

כל המבחנים שהציון עליהם הוא 79 או 80 מועברים לבדיקה נוספת כדי לוודא שאכן לא נפלה טעות, בגלל שההבדל בין 79 ל-80 בציון של המבחן קריטי לגבי קבלת המלגה או ההשתתפות בהגרלות.

מאחורי הקלעים של מערך בדיקת המבחנים ב'דרשו': ההשקעה של הנבחנים • האחריות המוטלת על כתפי הבודקים • וגם: הכבוד הרב שרוחש הארגון לכל לומדי התורה

'דרשו' מיד עם סיום בדיקת המבחנים, ובתוך יום או יומיים לכל היותר חוזר אליו השליח של 'דרשו' ואוסף את המבחנים הבודקים. "מעבר לבדיקה החוזרת שנערכת באופן קבוע לכל המבחנים שהציון עליהם גבולי, יש גם בדיקות אקראיות של כל המבחנים. זאת, על מנת לוודא שאכן יש אחידות בין הבודקים, ונשמר הרף הגבוה של ההקפדה על ציונים מדויקים כפי שהיה מקובל ב'דרשו' מאז נוסד הארגון", מדגיש הרב ד"ר טש.

תחושת אחריות

בערב עיון והכשרה שנערך בשבוע שעבר, בהשתתפותם של עשרות בודקי המבחנים החדשים שהצטרפו ל'דרשו', הוסברה להם החשיבות הרבה שרואה 'דרשו' הן בבדיקה מדויקת וקפדנית של המבחנים, כדי שלא יהיה חלילה נבחן אחד שקיבל ציון נמוך מהציון המגיע לו, ומאידך גם הצורך לעמוד בלוח הזמנים הצפוף.

עשרות הבודקים הצטרפו ל'דרשו' בגלל העומס האדיר שנוצר על המערכת עם הצטרפותם של רבבות נבחנים חדשים לרגל תחילת המחזור החדש של 'הדף היומי', ופתיחתה של תכנית 'דף הכולל - דרשו', במסגרתה נבחנים אלפי אברכים ויהודים הקובעים עתים לתורה על 22 דפי גמרא מדי חודש.

הבודקים, כולם אברכים תלמידי חכמים, המכהנים גם כמגידי

יעקב א. לוסטיגמן

אחת לחודש מגיע השליח של 'דרשו', מטפס במעלה גרם המדרגות בבניין הבני-ברקי הישן, נוקש על הדלת ומוסר לידי בעל הבית חבילה עטופה וסגורה היטב.

בתוך החבילה ארוזים בקפידה כ-350 מבחנים על 'הדף היומי', חלקם במסלול א' - על גמרא עם פירוש רש"י בלבד, וחלקם במסלול ב' - על גמרא עם פירוש רש"י ותוס'. לצדם מונח דיסק שבו מותקנת תוכנה להזנת ציוני המבחנים לאחר שתסתיים בדיקתם, דף עם הוראות כלליות, ומעטפה ריקה.

"המעטפה הריקה נועדה לאפשר לבודק להניח בנפרד את המבחנים שהציון עליהם הוא גבולי", אומר הרב שמעון דייטש, אחראי פרויקטים ב'דרשו'. "כל המבחנים שהציון עליהם הוא 79 או 80 מועברים בעצם לבדיקה נוספת, כדי לוודא שאכן לא נפלה טעות בבדיקה או בחישוב הכללי של הציון של המבחן. זאת בגלל שההבדל בין 79 ל-80 בציון של המבחן קריטי לגבי קבלת המלגה או ההשתתפות בהגרלות, ולכן אם נפלה חלילה טעות בציון הדבר יכול להשפיע באופן משמעותי על המלגה".

הבודק שמקבל את הבחינה לידו יודע שיש לו זמן קצוב מאוד, פחות משבועיים, כדי להחזיר את כל החבילה כשהמבחנים הם לאחר בדיקה ומתן הציונים. את הציונים משגר הבודק למערכת

מיד כשחזרנו לשגרה ומספר הפניות שב למספרים הרגילים שאנחנו מכירים, שוב יכול כל אחד להתקשר ולקבל מענה מידי, מהבוקר ועד הלילה, עם מענה ברור ומפורט, עם סבלנות ואורך רוח

הרה"ג ר' ישראל ליוש שליט"א, ר"מ בישיבת 'אהבת אהרן' ואחראי המבחנים ב'קנין תורה', גלל בפני בודקי המבחנים את התהליך המורכב שעוברים המבחנים, משלב כתיבת השאלות, דרך הביקורות החוזרות והנשנות, ההדפסה, ההפצה, האיסוף החלוקה לבודקים, מתן הציונים ותחשיב המלגות המגיעות לנבחנים, כשהוא מדגיש שבבודקי המבחנים צריכים מצד אחד להיות מלאי אכפתיות והערכה לכל נבחן שעמל והתייגע, ומאידך אל להם להקל ראש במתן ציונים: "נבחני 'דרשו' אלו אנשים שבאים להיבחן לא בגלל שהם רוצים מלגה", אמר הרב ליוש, "אלא בעיקר בגלל שהם רוצים לדעת את האמת, היכן הם אווזים, כמה הם יודעים. חשוב שלא נרמה אותם וניתן לכל אחד את הציון המגיע לו בדיוק, לא יותר ובוודאי שלא פחות ממה שמגיע לו".

את הכינוס חתם הרה"ח ר' שמעון דייטש, מנהל פרויקטים ב'דרשו', שהסביר לבודקים כי ציוני הנבחנים מוזנים במערכת פעם בחודש, ולכן ישנה חשיבות רבה מאוד שהבודקים יעמדו בלוח הזמנים: "אם בודק אחד לא עמד ביעד ומאחר חלילה, הוא גורם לכך שכל הציונים של כל הנבחנים מוזנים במערכת באיחור.

"אנחנו מבינים שיש מקרים של אונס ואירועים בלתי צפויים, ולכן בודק שרואה שמסיבה כלשהי אינו יכול לעמוד בקצב ויש חשש שלא יוכל לעמוד ביעד שנקבע, הוא מוזמן לפנות ל'דרשו' ואנחנו נדאג לאסוף מביתו את המבחנים ולהעביר אותם לבודקים אחרים שמתקדמים בקצב מהר יותר, ובמאמץ משותף של כולם יחד נוכל להמשיך ולשמור על העמידה ביעד שכאמור היא חשובה מאוד בעיני הנהלת הארגון".

עוד הוסיף הרב דייטש: "אנחנו משקיעים מאמצים רבים שהנבחנים יוכלו להתעדכן בציונים שלהם בהקדם האפשרי, ודואגים שהמידע יהיה נגיש לכל נבחן בכל הפלטפורמות האפשריות, משיחה טלפונית ל'דרשו', דרך ציונים המגיעים לנבחן במייל האישי שלו, ועד עדכון הציונים במכשירי 'קהילות' המותקנים בבתי הכנסת. כל זה כחלק מהשירות המיוחד שמעניק 'דרשו' לכל נבחן, מתוך כבוד לנבחני 'דרשו' בפרט וללומדי התורה בכלל".

שיעורים ב'דף היומי', וחלקם אף בעלי משרות ר"מ בישיבות הקדושות, האזינו ברוב קשב לדברי ההדרכה, וניכר היה עליהם שהם ניגשים למלאכה בחרדת קודש ובתחושת אחריות כבדה. "אנחנו צריכים לזכור, שכל אחד מהמבחנים מקפל בתוכו השקעה אינסופית", אמר הרה"ג רבי אביגדור ברנשטיין שליט"א, מראשי 'דרשו', בדברי הפתיחה של המעמד. "אם ניתן ללומד ציון נמוך מהמגיע לו, הדבר עלול לגרום לנזק גדול חס וחלילה, הן בהיבט הכספי משום שהציון ישפיע גם המלגה שלו, והן בגלל שציון שגוי עלול לפגוע גם במוטיבציה של הנבחן להמשיך ולהשקיע בחודשים הבאים".

עוד הדגיש הרב ברנשטיין את החשיבות הגדולה של העמידה בסד הזמנים שנקבע על ידי הארגון: "הנהלת 'דרשו' רואה חשיבות עצומה בעמידה בלוח הזמנים. היעד שלנו הוא שכל נבחן יקבל מכתב לביתו עם הציון שקיבל במבחן האחרון וגובה המלגה שמגיעה לו, אם אכן מגיעה לו מלגה - עוד לפני שהוא ניגש לבצע את המבחן של החודש הבא. היעד הזה הוא קודש קדשים ואנחנו עומדים בו חודש אחר חודש. כעת, כשהצטרפתם לצוות בודקי המבחנים של 'דרשו', עליכם להבין את החשיבות של הדבר, ולשתף פעולה באופן מלא עם הדרישות ולוח הזמנים הצפוף שלנו".

בדבריו הסביר הר"א ברנשטיין, כי הסיבה בגינה ניגשים אנשים להיבחן ב'דרשו' אינה בגלל המלגות, אלא גם ובעיקר בגלל החשיבות הרבה שמייחס 'דרשו' לכל נבחן, והכבוד הרב שרוחש הארגון ללומדי התורה.

"מי שיתקשר למשרדי 'דרשו' ישים לב שהוא תמיד יקבל מענה מידי. אין דבר כזה שהטלפון מצלצל ואף אחד לא עונה. עובדי 'דרשו' ללא יוצא מן הכלל חדורים בתחושת שליחות, ויודעים שהדבר החשוב ביותר בארגון זה לכבד את לומדי התורה. אולי בתקופה האחרונה היה קצת יותר קשה לענות לכל פונה באופן מידי, כי הטלפונים במשרד לא הפסיקו לצלצל מהבוקר ועד הערב בגלל ההצטרפות ההמונית לתכניות 'קנין תורה' ו'דף הכולל - דרשו', אבל מיד כשחזרנו לשגרה ומספר הפניות שב למספרים הרגילים שאנחנו מכירים, שוב יכול כל אחד להתקשר ולקבל מענה מידי, מהבוקר ועד הלילה, עם מענה ברור ומפורט, עם סבלנות ואורך רוח. "לכן החשיבות של העמידה בזמנים היא קריטית. כשנבחן מתאמץ חודש שלם ולבסוף מגיע ונבחן אצלנו ב'דרשו', הוא רוצה לקבל את הציון שלו כמה שיותר מוקדם, ואם זה רצונו של הנבחן אנחנו נעשה כל מאמץ כדי למלא את רצונו ולכבד את שאיפתו".

אכפתיות והערכה לכל נבחן

אחראי תכנית 'קנין תורה' ב'דרשו', הרה"ג ר' אורי קסלר שליט"א ביצע את ההדרכה המעשית, ועבר עם הבודקים על שורה של מבחנים, כשהוא מנתח יחד עמם את סוגי התשובות שנענו לשאלות. בין היתר הבהיר הרב קסלר, כי על אף שיש לוודא שהנבחנים השיבו תשובות נכונות, חייב הבודק להתבונן בתשובות ולהבין שפעמים רבות אפשר לענות תשובה אחת במספר סגנונות, ולכן חשוב לוודא שהתשובה אכן שגויה לפני שהבודק פוסל אותה.

לפתע - בלימה חדה. כל הנוסעים נבהלים ונרתעים לאחור, מזנקים אל החלונות לראות מה קרה. לנגד עיניהם הנדהמות הם רואים פטריית אש ועשן מתרוממת, והרכבת עוצרת את נסיעתה באחת

כיצד לא היה איש במשרד בעת הפיצוץ?

הרה"ג אשר קובלסקי שליט"א

"נְעִישָׁה וְנִשְׁמָע" (שמות כ"ד, ז)

השאיפה שמאחדת את כולנו, הרצון המשותף לכל יהודי באשר הוא, הוא להתקרב לאבא שבשמים ולהתחבר אליו בקשר אמיץ וחזק. אנו יודעים ומבינים כי רוממות הרוח האמיתית ותחושת האושר הפנימי יגדלו ויפרחו, ככל שנתקרב לבורא עולם, ככל שנרגיש שאנו עושים את רצונו, ככל שנחוש שאנו מחוברים לקיום הוראותיו.

ובכל זאת, העולם שלפנינו מלא באתגרים ומשימות, דאגות ובעיות, עד שלא תמיד אנו יודעים איך לפעול וכיצד להשיג את אותה שאיפה נכספת. קירבת ה' והקשר עמו דורשים שינויים מסויימים - אם בסדר היום, אם בהתנהלות ואם בהרגלים שכבר הפכו לטבע, ואנחנו מתקשים להחליט במה למקד מאמץ, וכיצד להצליח להתקדם לעבר היעד הנכסף. אנחנו גם יודעים שמדובר בשאיפה להצליח במהלך לא קל - ודווקא לכן עלולים אנו להפוך לנבוכים ומבולבלים, בלי לדעת כיצד לפעול.

האם יש דרך להגיע אל היעד? האם יכול יהודי להתנתק מהרגליו ולהתרומם טפח קדימה? האם אפשרי להצליח לבודד רעשי רקע לטובת התקדמות רוחנית? וכיצד ניתן להצליח להתקדם כשכל כך הרבה שאיפות רוחניות נלחמות על ליבנו?!

התשובה היא, שיש פיתרון לכל השאלות הללו, וקוראים לו 'קבלה טובה'. אדם מקבל על עצמו קבלה אחת, ממוקדת, עניינית, שנוגעת לנושא אחד. היא יכולה להיות קבלה קטנה, אבל היא חייבת להיות קבלה שהוא יכול לעמוד בה באופן יציב, קבלה אותה יוכל ליישם במאמץ קל יחסית, וכך יוכל להבטיח את העמידה בתקנון הקבלה הזו.

וקבלה אחת קטנה - שהיא יציבה ובטוחה וקבועה ואינה ניתנת לשינוי - היא מנוף אמיתי למהפך רוחני מקיף, בכוחה לשנות אדם מן הקצה אל הקצה. לא בקפיצות גדולות, אלא בהרבה צעדים קטנים, אך עקביים, יציבים ומבוססים שעולים במעלה ההר המוביל אל קירבת ה', שממוקדים בשאיפה לגעת באושר הרוחני הנצחי.

כמו בכל דבר רוחני, לא הכמות קובעת אלא האיכות. אם הקבלה היא איכותית, קבועה, יציבה, לא זזה, לא משתנה, לא מתבטלת, נושאת עמה נכונות להיאבק על קיומה בכל מחיר - זאת היא קבלה איכותית שבכוחה לחולל את המהפך הנכסף, גם אם מדובר בקבלה של משהו קטן, של מצוה אחת, או אפילו של מנהג טוב אחד. כי

היציבות שבקבלה, ההתעקשות עליה, העוצמה שטמונה בעמידה נחושה בקבלה אחת - יש בהן כוחות אדירים למנף את היהודי להצלחה רוחנית כבירה.

משל למה הדבר דומה, לאדם הסובל ממחלה, ובבואו אל הרופא הוא מתקשה להאמין: הרופא קובע כי עליו ליטול כדור אחד קטן, פעמיים ביום, וזהו! הוא מביט תמיה ונבוך: האומנם? האם כל הכאבים שמשתקים אותו ומשבשים את חייו יפתרו בידי כדור קטנטן שקוטרו פחות מסנטימטר? איך יחולל כדור פיצפון שכזה מהפך בריאותי מקיף?!

והתשובה ברורה: כי כדור קטן, קטנטן ככל שיהיה, אם הוא נלקח באופן עקבי ורציף ונושא בתוכו את האיכויות הדרושות - יש בו כוח משמים לרפא מחלה ולהבריא אדם, להעניק חיים חדשים לאדם גדול וכבד משקל. כי בכדור הקטן יש נוסחה עוצמתית, שלקייחנה בעקביות - מחוללת מהפך בגוף הגדול!

כך ממש בקבלה טובה: היא יכולה להיות קטנה, עוסקת במצוה אחת, במנהג אחד, בהקפדה אחת. בתוספת 10 דקות לימוד ביום, באמירת ברכות הנהנין מתוך הכתב, בכוונה מדוקדקת ועקבית בשתי ברכות בתפילת שמונה עשרה, בשמירת עיניים מוקפדת בנסיעה יומיומית קבועה, בעשיית מעשה חסד מדי יום ביומו, או בשעתיים יומיות של מלחמה עיקשת למנוע שמיעת כל דבר לשון הרע או ניבול פה חלילה.

כל אלו הם דברים שאולי נראים קטנים, אך מהרגע שהם הופכים לקבועים, יציבים, חזקים, מבוססים, כאלה שמוכנים להילחם עליהם

בכל מחיר ולא להיכנע בהם בשום הזדמנות - באותו רגע הם הופכים למנופים רוחניים רבי עוצמה, שיש בהם לחולל שינוי מקיף מן הקצה אל הקצה, ולרומם את הרוח והלב לקירבת אלוקים עוצמתית וכבירה כשאיפתנו הטהורה. זהו המסר הטמון בדברי עם ישראל לפני מתן תורה מובאים בפרשת השבוע: 'נעשה ונשמע' - הרינו מקבלים על עצמנו!

הבה נחפש את אותו פרט, את אותה קבלה שאנו יכולים לעמוד בה, ונקבע אותה בליבנו. תוספת בלימוד התורה, תוספת כוונה בתפילה, מידה טובה שנקנית, שמירת הפה והעיניים, או כל קבלה אחרת. לא גודל הקבלה קובע, אלא המסירות, המאמץ, המלחמה העיקשת לעמוד בה, אלו שמעניקים את הכח שהקבלה תפתח לנו דף חדש בחיים, ותעניק לנו חיים מלאי משמעות רוחנית וקשר תמידי עם אבא שבשמים!

ספל מים שחולל מהפך...

ארץ האלפים הקסומה, העיירה ארוזה שבשווייץ העטופה בירוק-סגול-לבן מרהיב. בדרך לא דרך התגלגל לכאן בחור צעיר, שמוצאו ממשפחה המקפידה על קלה כבחמורה, שעברו עליו כמה משברים, והם גרמו לו לינוח את דרך התורה, עליה גדל וחונך. הוריו של הבחור חשו כי עולמם חרב עליהם, את כאב ליבם וסאת יגונם לא ניתן לתאר...

הבחור הגיע לארוזה שבשווייץ, והוריו הכאובים נמנו וגמרו לחפש דרך למצוא מסילות ללבבו ולהשיבו לכור מחצבתו. בתום מחשבה מאומצת, פנו ההורים אל הגאון רבי אריה שכטר שליט"א, והציעו כי יסע לארוזה, ויזמין את בנם לשמש עבורו כנהג שילווח אותו בדרכים. ההורים ישאו בנטל ההוצאות, והרב ישתדל בימי שהותו בשווייץ להיכנס עם נהגו - הבן האובד לשיחה אישית, שאולי באמצעותה תימצא הדרך להשיבו לחיק התורה.

הרב שכטר שמח להיענות להצעה, אולי יצליח להציל יקר מזולל ולהשיב נפש יהודית אל אביה שבשמים. הוא התקשר אל הבחור ששמח על ההכנסה המזדמנת, והמריא לשווייץ. בשדה התעופה קידם הבחור את פניו, סייע לו לשאת את המזוודות והראהו היכן חונה הרכב. הם הגיעו לשבות בבית המלון בארוזה, סעודת ליל שבת עברה עליהם בהתרוממות הרוח, בזמירות ובשיחות נעימות, וכשהסעודה הסתיימה - פנו שניהם לעלות על יצועם, בחדר שבבית המלון.

לפני שפנו לישון, הרב שכטר - כהקפדתו מימים ימימה - מכין נטלה וקערה לנטילת ידיים בשחרית על יד המיטה. הוא לא מכין רק לעצמו... הוא מכין גם לבחור שלצידו, לנהג הנלווה אליו. הרב מציב לצד כל מיטה קערה וספל מים זכים, ועם שחר, לאחר שהוא מתעורר ונוטל את ידיו כהלכה, הוא פונה להעיר את הבחור.

הבחור פוקח עיניים, והרב מקרב אליו את הספל - בכדי שיטול את ידיו, שכן הדבר הראשון שיהודי עושה בקומו בבוקר - הוא נטילת ידיים כהלכתה, השראת טהרה עם שחר, כדי שהיום כולו יעבור בטהרה. וכפי שכתב בשולחן ערוך הרב, כי המקפיד על נטילת

ידיים כהלכתה - קדוש ייאמר לו, הוי אומר: הקדושה של יהודי תלויה בנטילת הידיים בבוקר!

ואכן, הבחור מגביה את הספל בידו האחת ונוטל את ידו האחרת שלוש פעמים, מעביר את הספל לידו השניה ושוב נוטל שלוש פעמים. הרב שכטר מביט בו בתמיהה, שכן נטילת ידיים בשחרית, כמו נטילת ידיים לטהרה ובשונה מנטילת ידיים לסעודה, עליה להיעשות לסירוגין: יד ימין ואחריה יד שמאל, ושוב יד ימין ושוב יד שמאל, ושוב יד ימין ושוב יד שמאל. ואילו הבחור נטל יד אחת שלוש פעמים ברצף, ואחר כך את היד השניה שלוש פעמים ברצף, אין זו נטילה כהלכה!

הרב נכנס בשיחה עדינה עם הבחור על הנושא, והבין כי הבחור מעולם לא למד את הלכות נטילת ידיים, ולכן אינו יודע כיצד נוטלים כהלכה. הרב שמח ללמד את הבחור כיצד נוטלים ידיים כהלכה - לסירוגין, והבחור קם מהמיטה ומתחיל להתכונן לתפילה, כשיום השבת מוסיף לעבור עליהם בשמחה ובאושר.

במוצאי השבת נוסעים השניים לשדה התעופה, הנהג מתלווה אל הרב שכטר ונפרד ממנו בהתרגשות. הבחור מודה על השבת המרוממת שהיתה מנת חלקו, ושואל את הרב אם יש משהו שהרב יוכל להעניק לו כמתנת פרידה. הרב שש ושמח כמוצא שלל רב, כדאי עבורו כל המסע רק בשביל הרגע הזה, והוא משיב ואומר מיד: 'ראה נא בני יקירי, עברנו יחדיו שבת כה מרוממת ונפלאה, אך בזכרוננו נותר חקוק הרגע בו חשתי כאב על שלא ידעת את סדר נטילת ידיים שחרית כהלכתו. לפיכך, אבקשך שתקבל על עצמך קבלה טובה קטנה אחת, אך מאוד משמעותית: שתקפיד בכל יום, כל בוקר, לפני קומך מהמיטה - ליטול ידיים כהלכה, לסירוגין. וכך, אדע שזכיתי להטמיע בך נכס צאן ברזל לדורות עולם, וגם אתה כל בוקר תזכרני לטובה ולברכה!'

הבחור ניאות מיד. הן זו פעולה כה קטנה, נראית כחסרת משמעות. נטילת ידיים? - ממילא הוא עושה זאת, אז יעשה אותה באופן מהודר: לפני הקימה מהמיטה, לסירוגין. אם זה מה שמעניק להרב שכטר אושר - הוא ימלא את מבוקשו בשמחה!

על אתר הבחור קיבל על עצמו את הקבלה הזו, ומני אז החל להקפיד על קיומה. מדי לילה היה מכין ספל מלא מים על יד המיטה, ועם שחר היה נוטל את ידיו לסירוגין, כדת וכהלכה. ולא עבר אלא חודש ימים, עד שהרב שכטר קיבל שיחה נרגשת מהורי הבחור, והם בישרו לו:

'מאז שהחל בנינו להקפיד על נטילת ידיים של שחרית כהלכתה, הוא התחיל לחוש שמהו בצורת התנהלותו אינו כשורה, שמעמדו כנוטל ידיים כהלכה מחייב עוד חיבור כלשהו לעולם התורה והמצוות. ולכן, בשבועות האחרונים החל לקבוע עתים לתורה!'

הרב שכטר נרגש. אכן, זו בשורה משמחת בהחלט, שהביאה בכנפיה בשורה נוספת: עוד כמה חודשים חולפים, והנה הבחור מתחזק עוד יותר, והוא כבר מתפלל שלוש תפילות ביום בציבור! אלו הישגים רוחניים שאך לפני כמה חודשים איש לא חלם שישג אותם, והנה כי כן - ההקפדה על הקבלה ליטול ידיים כהלכה הביאה אותו אליהם!

לפעמים - כשהוא מיטלטל בדרכים או מתחיל את היום בשעה מוקדמת, נדרש למאמץ כדי להצליח לעמוד בקבלה, ועדיין - הלא זו בדיוק המטרה של קבלה, להתאמץ קצת כדי לעשות את רצון ה', להתחזק במשהו מסויים כדי להצליח להתקרב לאבא שבשמים! ובדיוק באותו היום, בכ"ג באלול תשס"א, ביום הזה שכח. הוא התעורר מאוחר, והתפילה והסליחות שבווע לפני ראש השנה - כל אלו הכניסו אותו למירוץ חסר תקדים. הפגישות מתחילות מוקדם, וכך, המקווה, הקבלה הטובה 'שלו', פשוט נשכחה מלבו... עתה הוא כבר יושב בקרון הרכבת, אך ברור לו כי הוא קם ממקומו ומזנק אל הדלת...

רגע לפני שהקטר נועל את הדלתות, מצליח ר' משה להיחלץ מהקרון. הוא יודע שהפגישות דחופות, ולכן הוא ממחר מאוד לחפש מקווה בקרבת מקום. די מהר הוא מוצא, תוך דקות ספורות הוא טובל, ושב אל תחנת הרכבת, מספיק את הרכבת הבאה, עליה הוא עולה ומתיישב, והיא יוצאת לדרכה.

לפתע - בלימה חדה. כל הנוסעים נבהלים ונרתעים לאחור, מזנקים אל החלונות לראות מה קרה. לנגד עיניהם הנדהמות הם רואים את המגדל הצפוני שבמגדלי התאומים בוער, כשזנב מטוס נעוץ בקומותיו העליונות! פטריית אש ועשן מתרוממת, והרכבת עוצרת את נסיעתה באחת. הקטר מגיף את הדלתות, והנוסעים המבוהלים מתחילים לצרוח. עוד כמה דקות חולפות ושוב נראה מטוס ענק מתנגש אל תוך המגדל הדרומי, המגדל בו מצוי המשרד של ר' משה! ר' משה נתקף בבהלה. לנגד עיניו הוא רואה את משרדו בוער באש, ועד מהרה המגדל כולו קורס. שעות ארוכות ארכו עד שנוסעי הרכבת הצליחו להיחלץ מהזירה המסוכנת, ובכל אותן שעות עובר במוחו של ר' משה הרהור מצמרר:

מה היה קורה לולא הקפדתו על קיום קבלת הטבילה במקווה! הן אם לא היה סב על עקבותיו כדי לעמוד בקבלתו - כי אז היה ספון כבר במשרדו שבמרומי המגדל, והיה מסיים את חייו בטררגדיה נוראית! הקבלה הטובה לטבול במקווה מדי יום הצילה את חייו, פשוטו כמשמעו! ההקרבה למען קיום הקבלה הטובה שלו - השאירה אותו חי וקיים!

סיפור מופלא זה, אותו סיפר בנו של האדמו"ר מלעלוב, המשפיע הגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א, מחדד עד כמה קבלה אחת עשויה לגרום להצלת חיים, יכולה לחולל נס מופלא שכזה. לולא הקבלה הטובה והעקשנות לעמוד בה, לולא היה ר' משה מקפיד לטבול במקווה מדי יום גם במחיר איחור לעבודה - ה' ישמור ויציל... קבלה טובה אחת, יש בה את הכח להציל את החיים, לפתוח שערי ניסים וישועות. הבה נקבל על עצמנו קבלה טובה אחת, קבלה שתעניק לנו אושר רוחני קסום ועוצמה פלאית, ולעולם לא נדע אלו שערי שמים היא פתחה בפנינו, ועד כמה זכינו בזכותה לשפע אושר ועושר שמימי!

סיפור נפלא זה, המובא בספר 'כי אתה עימד', פותח צוהר לעוצמתה של קבלה, לכור האטומי של האנרגיה הרוחנית שטמון בעמידה על המשמר בכל קבלה טובה, אפילו אם היא קטנה. הנה, הבחור שמצבו הרוחני נחשב אבוד, וברגע שהחל להקפיד ולו על נטילת ידיים כהלכתה - מצא לבבו את הדרך לחזור לכור מחצבתו, לשוב לאבא שבשמים בתשובה שלימה!

ואין ספק, כי סגולתה של הקבלה הקטנה אינה בלעדית לאותו בחור, היא יכולה לעבוד אצל כל אחד מאיתנו. כולנו שואפים וכוספים להתקדם, להתקרב, לזכך את הלב, לעבוד את ה' באמת. הדרך מתחילה בקבלה אחת קטנה, וכשמקפידים עליה בלי ויתורים, כשמדקדקים בקיומה בלי פשרות - זוכים להגיע אל היעדים הרוחניים הנכספים.

הבה נחפש את הקבלה 'שלנו', את אותה עניין - קטן או גדול, בו אנו יכולים להתחזק. נקבל אותו על עצמנו, נעמוד בו בגבורה, וכך נזכה שבורא עולם יקרב אותנו אליו, ונזכה להגיע לכל ההישגים הרוחניים הנשאפים!

הרגע בו העולם כולו הוכה בהלם

יום שלישי, כ"ג אלול תשס"א, החל כיום שגרת, עד הרגע בו העולם כולו הוכה בהלם. התאריך התואם בלוח השנה הלועזי הוא ה-11 בספטמבר, תאריך שהפך למושג. זהו היום בו נחטפו ארבעה מטוסים, שביצעו את המפגע הגדול בהיסטוריה האנושית - כשהתנגשו ישירות אל תוך מגדלי התאומים שבמנהטן שבארצות הברית, והקריסו אותם לחלוטין.

ר' משה א., היה אחד היהודים שהחזיק משרד ב'מגדלי התאומים'. כדרכו מדי יום, יצא מביתו שבבורו פארק אל הרכבת, ממחר להגיע לעבודה. באותו היום התעורר מאוחר ואף אמר סליחות, ולכן הגיע בשעה מאוחרת מהצפוי, ואץ רץ - מתנשם ומתנשף, בכדי לתפוס את מקומו בקרון הרכבת.

והנה, ברגע בו מתיישב - הוא נזכר במשהו חשוב, חשוב עוד יותר מלהגיע בזמן למשרד. הוא נזכר כי יש משהו חשוב אותו הוא מקפיד לעשות מדי יום, והיום - בשל הלחץ - שכח ממנו. אבל, קבלה זו קבלה...

שנים ספורות לאחור, ר' משה נמנה בין חסידיו של הרה"ק רבי אלתר אלעזר מנחם בידרמן מלעלוב ז"ע, והוא מגיע לרבו ובפיו שאלה פשוטה. מבקש הוא לקבל על עצמו קבלה אחת טובה שיוכל לעמוד בה, לה יתמסר ולמענה יתאמץ.

הרבי שמע את השאלה ואורו עיניו. חסיד מבקש קבלה טובה, שואף להתחזק, כוסף לקירבת אלוקים, ורק מחפש את הדרך הנכונה - באמצעות קבלה שיוכל לקיים. עיניו של הרבי נעצמו ואת פניו אחזו שרעפי קודש, ואז הוא משיב: 'תקבל על עצמך לטבול כל יום במקווה, חוק ולא יעבור!'

ר' משה שומע את ההוראה, וניאות לקבלה על עצמו. בימים כתיקונם זו קבלה די קלה, הוא הכניס את המקווה למסלול הליכתו מדי בוקר, וחש כי הקבלה הזו אכן משרה עליו רוח טהרה נפלאה.

לשליחת תגובות לכותב הטור ולקבלת העלון של הרב אשר קובלסקי: במייל, כתבו ל-6182918@gmail.com

"עוד מעט יסיימו את הש"ס בסדר 'הדף היומי'", הסביר ראש הישיבה, "ומסתמא יבקשו ממני לסיים, ואצטרך לומר 'כשם שזכיתי לסיים...!', וכי אוציא דבר שקר מפי?! החלטתי להתחיל 'דף היומי' עם הציבור..."

כשמרן הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל התחיל ללמוד 'דף היומי'

הרב ישראל ליוש

"וְאֵל מֹשֶׁה אָמַר עֲלֵה אֵל ה' (שמות כ"ד, א')

וְלָמָּה לֹא נִתְפָּרְשׁוּ שְׁמוֹתָן שֶׁל זְקֵנִים, אֶלָּא לְלַמֵּד, שְׁכַל שְׁלֹשָׁה וְשְׁלֹשָׁה שְׁעָמְדוּ בֵּית דִּין עַל יִשְׂרָאֵל, הָרִי הוּא כְּבִית דִּינֵי שֶׁל מֹשֶׁה (ראש השנה פ"ב מ"ט)

הנה, מתבאר מדברי המשנה שמן הדין היה שיתפרשו שמותם של שבעים הזקנים בתורה, וזכות זו ניטלה מהם כדי ללמד שכל שלושה שעמדו בית דין על ישראל שקולים כבית דינו של משה.

מסתבר, אומר הגאון רבי שמעון משה דיסקין זצ"ל, שתמורת הזכות ששמותיהם יכתבו בתורה ניתן להם זכות אחרת שאינה פחותה ממנה. אם כן, מהי הזכות שניתנה להם תמורתה?

ויש לומר, שעצם הדבר שעל ידם נלמדה הלכה זו לדורות, זו הזכות שניתנה להם תמורת הזכות להיכתב בתורה. צא ולמד, אומר הגרש"מ, כמה גדולה זכותו של אדם שבסיבתו נלמדת תורה והלכה לישראל...

ובאמת, כאשר נתעמק בדבריו נבין שהזכויות הללו, 'כתיבת השם בתורה' ו'לימוד הלכה לבית ישראל', דומים במהותם וע"כ שווים בדרגתם. שהרי 'כתיבת השם בתורה' אינה נחשבת זכות בגלל פרסום השם, או הכבוד והתהילה שייגרמו לאדם על ידי זה,

אלא היא זכות מפני שכל שם שכתוב בתורה הופך לחלק מתורת ישראל ומההוראה לעם, שהרי 'תורה' מלשון 'הוראה' וכל מהותה של התורה היא להורות לישראל את הדרך אשר ילכו בה. אם כן,

כשניטל מאדם הזכות ששמו יכתב בתורה, ובמקום זה נלמדת לישראל הלכה לדורות, הרי הזכות הראשונה - כתיבת השם בתורה - מגיעה לתכליתה ולייעודה, כי הנה שמו הפך להיות הוראה לישראל

בדיוק כפי שהיה אילו הוא היה נכתב בתורה. ידידי הרה"ג ר' ישראל גולדווסר שליט"א השביח בפנינו נאה, שהרי ההלכה שנלמדה בעקבות ויתור הזכות להיכתב בתורה עוסקת בכללי ההוראה בישראל, והיא אבן יסוד בדרכי מסירת הדינים לדורות. אם כן, על אחת כמה וכמה שהיא מהווה תחליף לכתיבת השם בתורה, שעניינו הוא גם להיות חלק מהתורה המורה בישראל.

כאשר הצעתי דבר תורה זה קמיה ידידי הרה"ג ר' איסר שוב שליט"א, נאמן בית מרן רבינו ראש הישיבה הגאון הגדול רבי אהרן

יהודה ליב שטיינמן זצוק"ל, אמר לי: "כמה הדברים נאים לרבינו זצוק"ל, שמצד אחד היה סולד מכבוד ופרסום, ולא אחת נצטער מאוד על שמכבדים אותו, וכסדר היה מתבטא על מי שמאכילים אותו בכבוד שדומה כאילו מאכילים אותו סם המוות, וכדברי מרנא הגר"י מסלנט זי"ע שאם כבר יש לנו קצת זכויות אנחנו מאבדים אותן תמורת כפית 'קומפוט' (כבוד).

"הראש ישיבה אף היה רגיל לצטט דברים בשם הגאון מווילנא זי"ע ש'נפשי כעפר לכל תהיה' הוא תנאי ל'פתח לבי בתורתך', ולכן נסמכו זה לזה. ואכן, אנשים רבים איבדו הרבה מכוח החידוש שלהם מאז שהתפרסמו.

"ומכל מקום", מספר ר' איסר, "כאשר היה הדבר נוגע לזיכוי הרבים ולהרבצת תורה, התגבר על צערן ממיאוס הפרסום והכבוד והפקיר עצמו למען קדושת ה' וכבוד תורתו.

"זו גם הסיבה שהשקיע רבות בכתיבת חידושי תורה בספריו 'איילת השחר', כי הכתיבה מועילה לזיכרון, כפי שהיה רגיל לספר על המורה הוראה של 'בריסק', הגאון רבי שמחה זליג ריגר זצ"ל, שהיה בעל זיכרון עצום, ופעם אחת אמר ר' שמחה זליג לראש ישיבה: 'כאשר הייתי צעיר סמכתי על זכרוני ולא העליתי את חידושיי על הכתב', אמר לו הראש ישיבה: 'ומדוע אין הרב כותבם עתה?', 'כעת', ענה לו ר' שמחה זליג, 'כבר אינני זוכר אותם'.

"ואכן, מאז הקפיד הראש ישיבה לכתוב את חידושו למען יעמדו ימים רבים. אך מכל מקום הזיכוי הרבים והרבצת התורה שנגרמו על ידי זה תמכו בו מאוד והקלו מעליו את צרת הפרסום והתהילה". עוד ר' איסר מדבר אני נזכר שבאחת הפעמים כאשר אבי שליט"א

מסתבר שבמשך השנים נהגה אותה גויה להעלים תכשיטים מביתו של מרן ולהחביאם בדירתה. כעת היא התכוננה לשוב לארץ מולדתה, ובאמתחתה השלל היקר. כשראתה את הרבנית רצה לעברה ודורשת ממנה "תחזירי לי", היא הייתה בטוחה שהרבנית גילתה את דבר הגניבה. היא נאלצה להודות במעשה ולהחזיר את השלל לבעליו, תוך שהיא מתחננת על נפשה: "בבקשה, אל תעשי מזה עניין"...

ומה גרם לכך? מה הציל את הרכוש של מרן ושל הרבנית? אותה תפוח של שביעית שמרן נזהר בקדושתו.

"לא יאונה לצדיק כל אוון".

(מתוך הספר 'משכני אחריו')

שאל מרן: "נתת לה משהו?".
 "כן", השיבה הרבנית. "נתתי לה תפוח מתוך סלסלת התפוחים שמונחת על השולחן".
 נזעק מרן: "אוי ואבוי! התפוח קדוש בקדושת שביעית, אסור היה לך לתת לה אותו".
 מיהרה הרבנית לתחנת האוטובוס. העובדת הזרה עמדה שם וחיכתה לאוטובוס. "בבקשה, תחזירי לי...", אמרה הרבנית. הרבנית לא הספיקה לסיים את המשפט והעוזרת החווירה וגמגמה: "בסדר בסדר. אבל בבקשה, אל תעשי מזה עניין"...

העובדת הזרה פתחה את מזוודתה והחלה להוציא משם שלל תכשיטי זהב ויהלומים והביאה אותם לרבנית.

המשך מעמוד 5 | הרה"ג רבי אברהם כהנמן זצ"ל

"משהבנתם, אחים יקרים, את בסיס ההלכה; הנני לבשרכם: מחר בערב תבוא לבני ברק קבוצת ילדים ניצולים, אודים מוצלים מאש. הכנו להם בית ומיטה, אך לצערי הרב לא הצלחנו למצוא עבורם כרים וכסתות. והתורה אומרת 'וחי אחיך עמך' - חיך קודמין', ואני שואל אתכם - הכיצד תוכלו לעלות על מיטותיכם לישון כשאתם יודעים שבאותה שעה שוכב לו ילד מסכן, אומלל, בודד ויחיד בעולמו, שאין לו כר למראשותיו? שאין לו שמיכה שתחמם את עצמותיו הרכות?! אין לי ספק שלא תצליחו להירדם! על כן אני מייעץ לכם את עצת התורה: הביאו נא כרים, הביאו נא כסתות, הנעימו לאותם אומללים את שנתתם וכך תערב גם שנתכם..."

עוד באותו ליל, במוצאי מנוחה, הגיעו יהודי בני ברק אל צריף העץ כשהם מביאים אתם את כריהם וכסתותיהם, עד שנערמה ערימה גדולה עוד יותר מכפי שנדרש...

תוך כדי שיחתו, מגדיר הרה"ג רבי אברהם כהנמן זצ"ל את אביו הגדול ואת פעולותיו הרמות ממבט קרוב ואיש:

מקובל לראות באבי זצוק"ל 'מהפכן' גדול, מופלא ומפליא, מי ששוב ושוב מחדש ומביא המצאות חדשות ומוסדות חדשים למען הרמת קרן התורה והפצת לימוד התורה. אם מדובר בשיבה המעטירה על כל הדרכים המקוריות להביא לה משאבים, ואם על כל אחד מעשרות המוסדות והיוזמות שהוציא אבי זצוק"ל מן הכוח אל הפועל.

והאמת היא: **הוא לא חידש דבר מעצמו! כל מה שחידש ויצר והגה היה מתוך התורה הקדושה אליה היה דבוק וממנה שאב את החכמה ואת הבינה, את העצות ואת הפעולות.** הוא היה איש שכולו תורה והכל נבע אצלו מהתורה הקדושה. סיעתא דשמיא מיוחדת הייתה לו בבחינת "והאר עינינו בתורתך" - התורה האירה את עיניו בצורה יוצאת דופן ולימדה אותו איך לפעול ללא ליאות למען הקמת קרנה של תורה וקרנה של יהדות.

(המבשר' תורני, יג אלול תשע"ט)

מחייב אותו למסרו לעבדו העברי גם אם הוא יצטרך לישון בשל כך על הרצפה הקרה והמוצקה! לומדים זאת מהצו האלוקי המפורש 'העניק תעניק לו', המלמד אותנו שזכויותיו של העבד העברי קודמות אפילו לזכויותיו של אדונו בעצמו".

אבי זצוק"ל השתהה כדי שניות אחדות, והמשיך בבירור ההלכת: "בספרי הפוסקים אנו מוצאים את מי שתמה על הוראה חז"לית זו שהיא אסמכתא מפורשת, איכה ייתכן כדבר הזה בעוד הוא סותר ציווי מפורש אחר בתורה 'וחי אחיך עמך' - חיך קודמין'. ואם כן מדוע שהאדון יחויב למסור את הכרית היחידה שברשותו לעבדו העברי, הלוא חייו קודמים?".

ומן הקושיה לתירוץ: "בספרי ההלכה ישנה שקלא וטריא בנידון, אולם רצוני להביע בפניכם 'סברא' משלי. סברא פשוטה. לעניות דעתי, אין כל ניגוד בין הציווי של 'חיך קודמין' לבין הציווי להעניק לעבד את הכר היחיד. אדרבה, ציווי ההעניקה לעבד נובעת מעצם הציווי של חיך קודמין.

"הנה ההסבר: התורה רוצה אך את טובתו של האדון, היא רוצה שהוא יוכל לישון במנוחה ובמרגוע שכן חייו קודמים לחיי העבד, וראשית יש לו לדאוג לעצמו. והתורה מבינה שאם הוא ייקח לעצמו את הכרית היחידה ואילו את עבדו ישכיב על הרצפה הקרה, בלי כר ובלי כסת, הוא הרי לא יוכל להירדם, הוא לא יוכל להירגע. מצפוננו יבער בקרבו וייסר אותו עד כדי שלא יצליח לתת תנומה לעפעפיו. לכן הגיעו חכמי התורה, מתוך דאגה לאדון שחייו קודמים, והציעו לו פתרון שכולו אמת וצדק - שימסור את הכרית הבודדת לעבדו העברי; העבד יישן שנת ישרים וכך גם תערב שנתו של האדון מבלי שייסורי מצפון יהפכו אצלו לנדודי שינה".

דממה של תמיהה השתררה בבית הכנסת הגדול. איש לא הצליח לרדת לסוף דעתו של אבי זצוק"ל. הכל ניסו לטוות חוטי השערה במוחם, להבין אל מה חותרים הדברים. ואז הדהד קולו של רבה של פוניבז' בעוצמה:

שעברו על ראשם, למרות כל זאת לא שינו את שיחם ושיגם, וכל תנועותיהם ודיבוריהם היו בשמחה ובששון.

וגדולי ישראל בדורנו מעוררים את שומעי לקחם שלא רק בענייני הגוף אין לאדם להיות עצב בכל מה שיעבור עליו, אלא גם בענייני הנפש, כמו במיעוט לימוד התורה, התפילה ועבודת ה', אל להם להניח ליצר הרע להעציב אותם ולהשרות עליהם אווירה של מרידות. כי זוהי דרכו של היצר הרע. היום הוא מבלבל את האדם ומביאו לידי עצבות, ומחר יצטט בפניו את הפסוק "ולרשע אמר אלוקים מה לך לספר חוקי", ואם רשע הנך - הרי עבודתך אינה רצויה... כל זאת ישנן היצה"ר באוזניו.

בזה היה תמיד גדול כוחם של רבותינו, שידעו לשמח ולהרנין את לבותיהם של האנשים שהגיעו אליהם כדי לתנות על רוע מזלם ולהשיח את דאגותיהם. והם, גדולי ומצוקי ארץ, הפיחו בהם תמיד רוח חיים, חדווה ושמחה, לא להתייאש ולא להתעצב משום דבר.

(מתוך 'מצוות בשמחה', בעריכת הרב משה מיכאל צורן)

מה נדברנו עליך; אמרתם שווא עבוד אלוקים, ומה בצע כי שמרנו משמרתו וכי הלכנו קדרנית מפני ה' צבקות".

ושאלו רבותי: וכי עם ישראל מתווכח כאן עם הקב"ה? וכי יעלה על הדעת שביוכוח זה הם יחצאו וידם על העליונה חלילה? אלא ההסבר הוא, שהעם אכן עבד את ה' אבל עשה זאת בעצבות ובקדרות, והקב"ה לא מחשיב זאת כעבדות אלא כ'שווא'. אבל העם אכן היה בטוח שגם עבודה כזו נחשבת כעבודת ה'. על כל פנים למדנו, שמי שנמצא בעצבות איננו יכול להיקרא עבד ה'. והסיבה לכך היא פשוטה: אם אתה עצוב סימן שאינך מכיר בעובדה שהשי"ת הוא השליט היחיד בעולם וכל מעשיו אתנו הם לטובה; וממילא איך אפשר להגדיר אותך כעבד?

לא להתעצב בכל מה שעובר עליו

ובאמת, מי שנמצא לידי גדולי ישראל יודע שלמרות שאין מי מהם שלא סבל חייו ייסורים וצרות, הן צרות פרטיות והן צרות הכלל

לדעת כיצד אני נראה בעיני אחרים, שהרי אדם אינו מסוגל לראות בעצמו את פגמיו ואת טעויותיו.

כתוב "אל תשנא את אחיך בלבבך, הוכח תוכיח את עמיתך" (ויקרא י, טז). השנאה הגדולה ביותר היא, כאשר אין מוכיחים את הזולת. מי שאוהב את השני ורוצה בטובתו יוכיח אותו על חסרונותיו. "כי את אשר יאהב ה' יוכיח" (משלי ג, יב). הקב"ה מוכיח את אהוביו. לחוטאים הוא מניח להינמק בחטאם. אינו מעוררם לשוב בתשובה ולתקן את מעשיהם. אם אינך מוכיח, אות הוא שאינך אוהב.

(מתוך הספר 'מפיק מרגליות')

ישנם אנשים נדיבים וטובי לב' שנותנים לגוף בחפץ לב את המושכות. לבסוף הגוף דוחה מעליו את הרוחניות, ושולט אף על הנשמה. את המושכות אסור לעזוב בידי אחרים, ויהי מה.

נזכור, כאשר אדם מעיר לך על דבר-מה שלדעתו אינך נוהג בו כשורה, אמנם האינסטינקט המידי הוא להתנגד, להשיל את הביקורת ולהסיט אותה הצדה, אבל ייתכן שההערה נכונה וייתכן שלא. כדאי וראוי לקבל את הדברים בתשומת לב, וחשוב, ערוך חשבון נפש, אולי באמת הצדק עמו, אולי באמת יש מה לתקן. נקודת המוצא צריכה להיות: אדרבה, אני חפץ לשמוע מוסר, חפץ

עם הציבור'.
"ר' גדליה, שהיה מג"ש בדף היומי, ניצל את ההזדמנות וביקש מהראש ישיבה להצטרף אליו ללימוד מסכת זבחים. הראש ישיבה הסכים, וכך נולד השיעור בזבחים..."

"בלילה נכנס ר' גדליה כדרכו אל מרן שר התורה הגאון הגדול רבי חיים קנייבסקי שליט"א וסיפר לו על השיעור החדש במסכת זבחים. "תעמוד על ר' אהרן לייב שיכתוב כל קושיא או הערה שיש לו...", אמר הגר"ח לר' גדליה. וכמצוותו כך עשה - בשיעור הבא, כאשר עלתה קושיא ודנו בה, הגיש ר' גדליה דף לפני הראש ישיבה. לפליאתו הסביר לו שר' חיים אמר לו לעמוד עליו שיכתוב כל קושיא שעולה בשיעור... הראש ישיבה חיך, וכך יצאו לאור עולם שלושת חלקי ספר 'איילת השחר' על מסכת זבחים..."

(שזכה לעסוק בהדפסת ספרי מרן זצוק"ל) הביא למרן זצוק"ל ספר 'איילת השחר' חדש שזה עתה יצא לאור, אמר לרבינו: "הזיכוי הרבים בהדפסת ספרים הוא לאין ערוך, שהרי גם כשהמחבר ישן הוא מרביץ תורה..." ופני רבינו קרנו מאושר.

מעניין לעניין באותו עניין, המשיך ר' איסר לספר עוד על ספרי הראש ישיבה: "מסכת זבחים למד הראש ישיבה עוד בהיותו בבריסק, אך בגיל שמונים החל ללמוד שוב מסכת זבחים, ואף החל למסור בזה שיעורים. ומעשה שהיה כך היה: בימים בהם החלו ללמוד בסדר 'הדף היומי' מסכת זבחים, נכנס נכדו הרה"ג ר' גדליה הוניגסברג שליט"א אל הראש ישיבה, והנה הוא רואה שהוא לומד מסכת זבחים, 'הראש ישיבה התחיל ללמוד 'דף היומי'...?', שאל ר' גדליה.

"עוד מעט יסיימו את הש"ס בסדר 'הדף היומי', הסביר הראש ישיבה, 'ומסתמא יבקשו ממני לסיים ואצטרך לומר 'כשם שזכית לסיים...' וכי אוציא דבר שקר מפיי?! החלטתי להתחיל 'דף היומי'

לשליחת תגובות לכותב הטור הרב ישראל ליוש, כתבו לו: israel.layosh@gmail.com

סיכום שבועי ב'דף יומי בהלכה'

- ◆ האם מותר להוסיף מלח לבצק של המצות?
- ◆ האם יש 'צירוף סל' להפרשת חלה במקרר או במקפיא?
- ◆ האם מותר לכהנים בזמן הזה לאכול 'חלה' בחוץ לארץ?

דינים שונים בנוגע ללישת הבצק למצות

- בגמרא נאמר, שבלישת הבצק למצות, אין ללוש בבת אחת מעבר לכמות הקמח המחייבת הפרשת 'חלה', מפני שעיסוי הבצק ברציפות בשעת הלישה, מונע את חימוצו, ואילו בצק הגדול מ'שיעור חלה', אין ידי אדם אחד מסוגלות לעסוק בו מכל עבריו כנדרשו. וראוי להחמיר בכך אף בזמננו, למרות שהכנת המצה מבוצעת בידי אנשים רבים יחד, באמצעות כלי עזר רבים, והתנורים גדולים, והכל נעשה במהירות רבה. אולם, בנוגע ללישת הבצק במכונה - כתבו הפוסקים שמאחר ויש בכוח המכונה לעסוק כראוי גם בכמות גדולה של בצק, ניתן ללוש בה בבת אחת גם כמות הגדולה משיעור חלה.
- אין להוסיף מלח לבצק של המצות; ובדיעבד, לדעת השולחן ערוך, המצות מותרות באכילה בפסח, ולדעת הרמ"א הן אסורות באכילה.
- אין לתבל את הבצק של המצות, אך בדיעבד, המצות מותרות באכילה בפסח. ולדעת הרמ"א, מצות שתובלו בתבלין ה'פֶּלְפֶּל', אסורות באכילה. ולקיום מצות אכילת מצה בליל הסדר, אין להשתמש אף במצה המתובלת בתבלינים אחרים.
- 'מים שלנו', שהתערבו בהם 'מים שלא לנו' - אם המים שלנו מהווים רוב בתערובת, ניתן להשתמש בה ללישת המצות.

מהלכות הפרשת חלה

- בצקים או מאפים שאין בכל אחד מהם בפני עצמו 'שיעור חלה', ניתן לצרפם בכלי אחד, על מנת שההפרשה תחול על כולם. פעולה זו מכונה: 'צירוף סל'. ועטיפת מספר מאפים יחד במגבת, סדין וכדומה, דינה כצירוף סל. ויתכן שאף כיסוי מלמעלה בלבד נחשב כצירוף סל. וכלי שאין לו 'דפנות',

כגון שולחן, או מגש שטוח - ספק הדבר אם ניתן לעשות על ידו צירוף סל. וארון המחובר לקיר - יש אומרים שאינו נחשב ככלי לענין 'צירוף סל', משום שהוא מחובר לקרקע; ויש שכתבו להקל בכך בזמן הזה, שחיוב חלה הוא מדרבנן. ומקרר או מקפיא - יש שהסתפקו אם נחשבים ככלי לענין זה, ויש אומרים שאם נפח המקרר פחות מארבעים 'סאה', דינו ככלי.

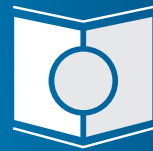
• בצקים שיש בכל אחד מהם בפני עצמו 'שיעור חלה', ניתן להפריש חלה מאחד עבור כולם אף ללא 'צירוף סל'. אולם, לכתחילה יש להניח את כל הבצקים בחדר אחד.

• חכמינו ז"ל אסרו להפריש חלה בשבת וביום טוב, אולם, בצק שנילוש ביום טוב - התירו חכמים גם להפריש ממנו חלה ביום טוב. ומי שיש ברשותו ביום טוב מיני מאפה שלא הופרשה מהם חלה בערב יום טוב - יכול להכין ביום טוב מאפה נוסף כדי להפריש ממנו עבור כולם; אך אפשרות זו קיימת רק במקרה שחפץ במאפה זה דוקא, או במאפה טרי, שאם לא כן, אסור ללוש ולאפות ביום טוב.

• הלש בצק ביום טוב של פסח, לא יפריש חלה עד לאחר האפייה, כיון שהחלה (בארץ ישראל) בזמן הזה אסורה באכילה, ואם יפריש את החלה בעודה בצק יאסר עליו לאפותה ביום טוב, שהרי אין בה צורך 'אוכל נפש', וללא אפייה - תחמיץ.

• מעיקר הדין, מותר לכהנים שנטהרו מ'טומאה היוצאת מגופם' ('קרי' ו'זיבה') לאכול 'חלה' בחוץ לארץ אף בזמן הזה, אך יש חולקים על כך. וכן יש לנהוג למעשה.

• אין אדם רשאי להפריש חלה מבצק או ממאפה של חברו ללא רשותו, ואף בדיעבד, אין הפרשתו מועילה. אולם, המגבל את הבצק - למרות שלכתחילה אף הוא אינו רשאי להפריש ללא קבלת רשות, הפרשתו חלה בדיעבד.

הדף היומי בהלכה

נדונים מרכזיים הנלמדים בחודש במסגרת הדף היומי בהלכה

לגומרה של תורה

סיום הש"ס, צמד מילים שלאדם מן השורה נשמע כמעט דמיוני. האם אפשר באמת לסיים את כל הש"ס? הייתכן כדבר הזה? ללמוד דף אחר דף, להתקדם עוד ועוד, לשמור על רצף, לסיים מסכתא ועוד מסכתא, סדר אחרי סדר, ובסופו של דבר להגיע אל היעד הנכסף: לסיים את הש"ס כולו!!!

ואם זה המצב לגבי סיום הש"ס בפעם הראשונה, מה הם הסיכויים שיצליח האדם לסיים את הש"ס בפעם השנייה והשלישית?

בלתי אפשרי!!

כמובן שכל אחד מהקוראים גביה את גבותיו בפליאה: על מה הוא מדבר. בלתי אפשרי לסיים את הש"ס? בטח שהדבר אפשרי. הרי אני עצמי מכיר את פלוני ואת אלמוני שסיימו את הש"ס, ויותר מפעם אחת.

אחוז נכבד מבין הקוראים של המאמר הנוכחי לא יצטרכו אפילו לתלות את ההוכחה שלהם בפלוני ואלמוני. אני עצמי סיימתי את הש"ס בפעם השלישית והרביעית, הם מהרהרים לעצמם ברגעים אלו, "ואם אני יכולתי לעשות זאת, כל אחד יכול!".

כן, אנחנו יכולים. בוודאי שאנחנו יכולים, אבל זה קורה בעיקר בזכות 'הדף היומי', אותה תקנה מופלאה שתיקן גאון ישראל ופארו, רבי מאיר שפירא זצ"ל, בהסכתם ובעידודם של כל גדולי אותו הדור.

כמובן שאנו, כל עם ישראל, מחזיקים טובה לרבי מאיר שפירא על התקנה הגדולה שתיקן, ושהחיינה את הלימוד ברבות ממסכתות הש"ס.

אבל צריכים אנחנו לדעת, שאותה תקנה ייחודית, הציבה רק את דף המינימום, ולא את דף המקסימום. לפחות דף אחד ביום. הלימוד שניים ושלושה, אשריו ואשרי חלקו.

לפחות דף אחד ליום, גמרא רש"י, והולמד אותו עם פירוש התוס' והמהרש"א, אשריו ואשרי חלקו.

בואו וניקח את אותה התקנה כדי להתחזק ולהתגבר כארי, כל אחד מפי יכולתו ובהתאם למצבו הנוכחי.

זכיתי במוצאי השבת האחרונה להשתתף בסיום הש"ס של אחד מקרובי משפחתי. היתה זו הפעם החמישית בה זכה לסיים את הש"ס, ובכל זאת שמחתו הפעם גדלה שבעתיים מהשמחה ששמח בסיומם הקודמים. למה? כי הפעם הוא סיים את הש"ס עם פירוש התוס'.

"ארבע פעמים חזרתי על הש"ס בלי תוס'", שח באוזניי בשולי המעמד המרגש, "חשבתו לעצמי הפעם החמישית חייבת להיות מיוחדת יותר. הפעם החלטתי ללמוד עם התוס'. לא ידעתי אם אצליח לעמוד בכך לאורך כל הש"ס, אבל בחסדי שמים הגני ניצב כאן עמכם, אחרי שהצלחתי לעמוד במשימה שנטלתי על עצמי... אני עדיין שוקל מה להוסיף על הש"ס השישי שאלמד, אולי מהרש"א, אולי ראשונים... אבל ברי לי כי הסיום הבא חייב להיות מיוחד לפחות כמו הסיום החמישי, לסיים את הש"ס, עם הוספה נוספת על הסיומם הקודמים".

ומכאן תצא הקריאה לכל יהודי באשר הוא.

יש לך כח! יש לך כח!

אז אנא מפי, לך בכוחך זה, והושע את ישראל.

אחותנו 'הדף היומי בבלי' את היי לאלפי רבבה!

הרב ישראל ליוש

הרוסי שנקלע למקום קינא בשמחתם ואסר את אביו, בטענה שכונתם למרוד במלך...

לימוד 'הדף היומי' - נשק במלחמת היצר

כ"ק האדמו"ר בעל הישועות משה' מויז'ניץ ז"ע הפליא שבחים על תקנת הדף היומי ואמר כי מלבד קיום מצות תלמוד תורה, מצטייד בה הלומד בשלושה כלי הנשק הנצרכים למלחמת היצר הרע, שהובאו בגמרא (ברכות ה א) בשמו של ריש לקיש: 'לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע, שנאמר: 'רגזו ואל תחטאו'. אם נצחו מוטב, ואם לאו יעסוק בתורה שנאמר: 'אמרו בלבבכם: אם נצחו מוטב, ואם לאו יקרא קריאת שמע, שנאמר: 'על משכבכם'. אם נצחו מוטב, ואם לאו יזכור לו יום המיתה, שנאמר: 'ודמו סלה'. 'עסוק בתורה' - פשיטא, הרי זהו כל עיקרו וענינו של 'הדף היומי' שהיו הלומדים עוסקים בתורה. 'קרא קריאת שמע' - תכלית קריאת שמע הוא קבלת עול מלכות שמים. אם כן, המקבל ע"ע ללמוד כל יום את הדף היומי, הרי הוא משעבד עצמו לדבר. מעתה אין יומו חפשי לעשות בו ככל העולה על רוחו, משועבד הוא בחלקו ללימוד מוסים, דף אחר דף יום אחר יום. ואף אם יהיה טרוד בעניניו ועמוס בעיסוקיו, תמיד עליו לפנות זמן ללימוד הדף היומי, שהרי נטל עליו עולו, האין זה קבלת עול מלכות שמים!?

וגם יזכור לו יום המיתה! יש בזה, משום שיזכיר לו יום המיתה! הוא שישים תמיד לנגד עיניו שימיו חולפים ולא ישוב, ובכל יום מתקרב האדם ליום מיתתו ויהיה עליו לתת דין וחשבון על היום שעבר. אם כן, הלימוד דף היומי ומשועבד לזה, הרי יומו ספורים ומדודים, שהרי כל יום והדף שלו, ועם התקדמות הדפים חש הוא כי גם הימים עוברים והוא מתקרב אל קיצו, עת יעמוד לפני בוראו ויתן דין וחשבון על מעשיו. מיד מתקן הוא את דרכיו והליכות חייו.

ונחתום בדברי הגאון רבי מאיר שפירא מלובלין זצ"ל בג' באלול תרפ"ג, בכנסיה לשם שמים באלום הזהור באור יקרות בינה: "אם כל בית ישראל בכל אתר ואתר ילמדו באותו יום אותו דף גמרא, כלום יש לנו ביטוי מוחשי יותר לאיחוד העילאי והנצחי שבין קודשא בריך הוא, אורייתא וישראל!?"

אף אנו נענה אבתריה ונאמר שעתה כאשר נוסף בתפוצות ישראל 'הדף היומי בהלכה' שעל ידו ידעו ישראל לקיים את רצון אורייתא וקודשא בריך הוא, האיחוד העילאי והנצחי מתהדק יותר, ולולאת 'הדף היומי בהלכה' מצטרפת לקודמתה 'הדף היומי בבלי' לחבר, לאחד ולהרבות כבוד שמיים.

כל ישראל יש להן חלק בשמחת סיום הש"ס!

ימי שמחה הם לנו, לנו? כן! אף ללומדי 'הדף היומי בהלכה', כי שמחת סיום הש"ס היא שמחה לעם ישראל בכלל ולעולם התורה בפרט. כשהתורה נלמדת בכמות כה רבה, ובאחדות כה נפלאה, אברכים ובעלי בתים, תלמידי חכמים ופשוטי העם, בני ישיבות וראשיהן, כולם לומדים אותו דף, ומתאגדים יחד שבטי ישראל לשוב ולשמוח בשמחת התורה, הרי השמחה משפיעה לעולם התורה כולו, אף למי שלא זכה לסיים את הש"ס... כל תלמיד וכל צורב, בר אוריון ומי שעדיין לא, יבוא עם כליו הריקים וימלא אותם ב'סייעתא דשמיא' השופעת ממרומים בעידנא וחדוותא דאורייתא.

מוזב בספרים הקדושים שאותיות המילה 'סיום', חלק האות הגלויה שווה בערכה לחלק האות הנסתרת, 'סמ"ך' - ה'ס' שווה כמ"ך. 'יו"ד' - ה'י' שווה כו"ד. ובאותיות זו"ו ומ"ם הלא האות הגלויה היא כאות הנסתרת. ללמדך! שאף אדם שלא סיים, אך הוא נצמד למסיימים ומשתתף בשמחתם, נטל גם חלק בזכותם ובסייעתא דשמיא המושפעת להם.

לאור זאת נהגו להקל ולהתיר לאכול בשר בתשעת הימים ולאכול בסעודת סיום בתענית בכורות, גם למי שלא סיים את המסכת, שהרי הוא נטפל למסיימים ושמח בשמחתם, ואף לו נחשבת הסעודה כסעודת מצוה.

'כי מציון תצא שמחת תורה'

שמחת סיום הש"ס אינה נגמרת. היא החלה בחג החנוכה בעיה"ק ירושלים ת"ו, ומציון היא פשטה לעולם כולו, עד לאחרון אחרון חביבי בניו יורק שבארצות הברית יצ"ו.

על ריבוי ימי השמחה ב'סיום הש"ס' כבר העיד הגאון רבי יעקב שיין זצ"ל אב"ד ציטוויאן שבליטא, בספרו 'אבני שיש': "וכאשר נהוג ברוב חברות הגמרא בישראל לחוג בסיום הגדול שבעה ימים לכבוד הסיום וגם לכבוד ההתחלה של הש"ס והוא חיזוק התורה ולומדיה, כי הכבוד והתפארת של שמחה וחדוות ה' של שבעת הימים הוא יקרא דאורייתא באופן נעלה ובכוחו למשוך את לבותיהם של בנינו אל לימוד התורה הקדושה להקפידה ולחבבה".

רבה של רמת גן הג"ר משה יהודה הלוי אושפיזאי זצ"ל סיפר על ילדותו בעיירת 'זישקי' כי בעת שערכו סעודה לסיום הש"ס, העיירה כולה לבשה חג מנוער ועד זקן, גברים ונשים, והשמחה נמשכה על פני שבעה ימים, כשבעת ימי משתה לחתן וכלה.

באחת הסיימים ספרה לו אמו ע"ה כי בסיום הקודם היתה שמחה עצומה, ואביו ועוד כמה אנשים מוברגים מחברת ש"ס יצאו לרחובות ורקדו ופיזזו לכבוד השמחה. שומר הצאר

בכל מקום ובכל זמן

הקו השיעורים של 'דרשו'

077-2222-666 או 4992*

לשמייעת שיעורי הדף היומי בהלכה הקיימת 3 משך שיעור יומי כ-5 דקות

מצטרפים ללימוד 'הדף היומי בהלכה'

הסוגיא המרכזית

נידונים מרכזיים הנלמדים
ב'דף היומי בהלכה' החודש*

מצה ללא גלוטן, או מקמח שיבול שועל יוצאים בה ידי חובה? בוטנים ושעועית האם הם בכלל גזירת קטניות? בגדרי שמירת החיטים מחימוץ על ידי מים אורח בליל סדר, האם צריך לקנות המצות מידי בעל הבית? האם שקית ניילון מצרפת מצות הנמצאות בתוכן להתחייב בחלה? ומה הדין בארון קיר או מקרה, האם מצרפים?

מצה ללא גלוטן, או מקמח שיבול שועל יוצאים בה ידי חובה?

כתב השולחן ערוך (סימן תנג סעיף א) אלו דברים שיוצאים בהם ידי חובת מצה: בחיטים ובשעורים ובכוסמין ובשיבולת שועל ובשיפון. והוסף הרמ"א שהמנהג לקחת לכתחילה חיטים. והסביר המשנ"ב (ס"ק ב) את טעם המנהג, שמין החיטים הוא חביב לאדם ביותר, ולכן יש בזה משום הידור מצוה. טעם נוסף לעשיית המצות לכתחילה דוקא מחיטים, כתב בתפארת ישראל (פסחים פ"ב מ"ה) שהחיטים חזקות ונוקשות ואינן ממהרות להחמיץ. וגם בדעת תורה (ס"ק א) הביא את דברי המג"א (ס"ק ה, ט) שהשעורים והשיפון ממהרים להחמיץ יותר מהחיטים, וכתב שזה הטעם שהמנהג לכתחילה לעשות את המצות מחיטים.

ואם אין לו חיטים, כתב המשנ"ב (שם) שיקח למצות אחד מהארבעה מינים החשוב לו ביותר כדי שיאכל לתיאבון. ואם כולם שווים לו בחשיבותם, כתב הכף החיים (ס"ק ה) שיש להקדים את השעורים, שהם משבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל [המשנ"ב לעיל (ס"ק קסח ס"ק יב) הביא שגם כוסמין הגם משבעת המינים, אלא כיון שאינם מפורשים בכתוב, השעורים חשובים מהם], ואם אין לו שעורים שיקח כוסמין שהם מין חיטים, וכשאין לו גם כוסמין אז יקח שיפון או שיבולת שועל שהם מין שעורים.

וכן חולים שקשה להם לאכול מוצרים העשויים מקמח חיטים [כגון חולי צליאק], דעת הגר"ש אלישיב (קובץ דרכי הוראה א עמ' קצד) שיכולים לאכול מצות העשויות משיבולת שועל [ראה בביאורים ומוספים (כאן) לענין זיהוי המיין] ככל הנצרך להם. אמנם כיון שההיתר הוא רק מחמת שעת הדחק, ראוי שהחולה עצמו יאכל בליל הסדר [אם אינו מזיק לו מבחינה רפואית] את הכזית מצה ממצת חיטים, וכן אסור לשאר בני הבית לאכול מאותן מצות. מאידך, דעת המנחת יצחק (ח"ט ס"י מט) על פי דבריו של הדעת תורה (המובא לעיל) שהטעם שאין לעשות מצות משאר מינים הוא כיון שהם מחמיצים יותר מהר מחיטים, ואף שהוא לא אסר אלא לכתחילה, מכל מקום כיון שלא פירשו לנו הפוסקים את סדר האפיה בשאר מינים [שהזהירות בשעורים צריכה להיות גדולה מחיטים], יש לנו לחוש שמא נעשה בהם דבר המעכב בדיעבד, וכיון [שלדעת] לא שכיח חולה כזה שלא יוכל לאכול אפילו פעם אחת בשנה כזית מצה מחיטים, אין להתיר לעשות כאלו מצות אפילו לשאר ימי הפסח.

אמנם מצה העשויה מקמח חיטה שהוצא ממנו הגלוטן [חלק בחיטה הגורם להחמצה. קמח זה מיוצר בשביל חולי צליאק שרגישים לגלוטן שבחיטה], דעת הגר"ש וואזנר (קובץ מבית לוי יח עמ' קיז) שיש להחמיר שאין יוצאים בה ידי חובת מצה. וכן נוטה דעת הגר"ש אלישיב (קובץ שערי הוראה ג עמ' מב).

בוטנים ושעועית האם הם בכלל גזירת קטניות?

כתב השולחן ערוך (סימן תנג סעיף א) שאין יוצאים חובת מצה לא באורז ושאר מיני קטניות, וגם אינם באים לידי חימוץ, ומותר לעשות מהם תבשיל. והרמ"א כתב ויש אוסרים והנהג באשכנז להחמיר ואין לשנות. ובמשנ"ב (ס"ק ו) הדגיש שהחמירים לא החמירו מעיקר הדין אלא זו חומרא שהחמירו עליהם, ובטעם חומרא זו כתב, משום שלפעמים במיני הקטניות מעורב גם

תבואה ואי אפשר לברר יפה, וזיגע לידי חימוץ כיאפה את הקטניות או יבשלה, ועוד שכמה פעמים טוחנים אורז ושאר מיני קטניות לקמח וכמה פעמים אופים גם כן מהן ללחם, ויש עמי ארצות הרבה, שלא יבחינו בין קמח של מיני דגן לבין קמח של מיני קטניות, ובין פת של דגן לפת של קטניות, ויבואו להלקל ח"ו גם בפת של מיני דגן, לפיכך החמירו לאסור כל פת וכל תבשיל של קטניות.

ואם יש לנהוג איסור אף באותם מיני קטניות שלא היו בזמן שנתחדשה חומרא זו, בשו"ת זכר יהוסף (או"ח סי' קנז) כתב לענין אכילת שעועית בפסח בשנת בצורת, שכיון שבזמן שנתחדש איסור קטניות לא היתה השעועית מצויה, ומכילא אינה בכלל הגזירה [אמנם הוא לא כתב היתר זה אלא לשנת בצורת ובצירוף פעמים נוספים, וציין לשע"ת ס"ק"א שאסר]. ובשו"ת חלקת יעקב (סי' רז) בשו"ת שרידי אש (או"ח ח"ב סי' לז) כתבו שמטעם זה יש להוציא את הבוטנים מכלל הגזירה [וראה להלן דעתם הלכה למעשה]. וכן כתב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ג סי' סג), וביאר הטעם, שכיון שחומרא זו של איסור קטניות אינה תקנה שלא לאכול כל הדברים שיש חשש שיתערבו בהן מיני דגן או שעושים ממנו קמח [ראה משנ"ב ס"ק ח], שהרי להלן ברמ"א מובא שמותר לאכול עניס, למרות שעשויים להתערב בו דגנים [ראה משנ"ב להלן ס"ק יג], וכן אין לך דבר שרגילות לעשות ממנו קמח כמו תפוא, ובכל המקומות נהגו היתר בקמח תפוחי אדמה [וראה מה שכתבנו בביאורים ומוספים (כאן) בנידון זה], אלא שאיסור קטניות הוא הנהגה שהנהיגו שלא לאכול איזה מינים מפני הטעמים המובאים לעיל, ולכן לא נאסרו מחמת הנהגה זו אלא אותם המינים שהנהיגו לאסור, ולא שאר מינים שלא הנהיגו, הן מפני שלא היו מצויים אז והן מחמת סיבות אחרות. ולכן תפוחי אדמה שלא היו מצויים אז כידוע, ומכילא לא הנהיגו לאוסרם, אינם בכלל האיסור, ומטעם זה גם הבוטנים אינם כלולים באיסור הקטניות [במקומות שלא נהגו לאוסרם].

מאידך, מדברי הפוסקים [שו"ת שרידי אש (שם) בשם האב"ד והמנחת אלעזר, שו"ת מלמד להועיל ח"א סי' פח, מקראי קודש ח"ב סי' ס, ועוד] שדנו אם יש להתיר את הבוטנים משום שהטעמים לגזירת קטניות אינם שייכים בהם [שאין רגילות לעשות מהם קמח ומיני קדירה, וגם שאין קושי לבוררם יפה ממיני תבואה שהתערבו בהם], או מחמת שמבחינה מציאותית אינם דומים לקטניות, משמע לכאורה שדעתם שכלולים באיסור זה גם מינים שלא היו בזמן שנתחדש איסור הקטניות כלולים באיסור זה.

ולמעשה לענין בוטנים, דעת האגרות משה (שם) שמותר לאוכלם בפסח [מהטעם המובא לעיל בשמן], וכן דעת השרידי אש (ח"א סי' ג) להתיר [מחמת סברת האגרות משה ובצירוף זה שהטעמים לגזירת קטניות לא שייכים בהם], וכן כתב בשו"ת חבלים בניעימים (ח"א סי' ז). אלא שהאגרות משה סייג, שאין דבריו אמורים אלא במקומות שאין מנהג ידוע להחמיר בזה. והביא הגר"ב צ"פ למן (קונטרס ימי הפסח עמ' קסב) לא ראיתי שהמנהג ברוסיה היה לאכול בוטנים בפסח, ושכן נהג הגר"י אברמסקי שהיה נותן בוטנים לאורחיו בפסח. מאידך, בשו"ת מלמד להועיל (או"ח סי' פח) הביא שנהגו בירושלים לאסור את הבוטנים, וכן כתב בספר מקראי קודש ובשו"ת חלקת יעקב (שם) שנהגו לאסור את הבוטנים. אך גם הם כתבו שמכיון שהטעמים לאיסור לא קיימים בבוטנים וגם שמבחינה מציאותית אינם דומים לקטניות, וגם שיש

ההמתירים את הקטניות עצמם כל שנעשו באופן שאף במיני דגן לא שייך שיבא לידי חימוץ, לכן מותר להפיק מהם שמן בהכשר לשם פסח. ובמקראי קודש הוסיף, שכל זה רק כשהשמן הופק קודם פסח והבוטנים נבררו היטב מחשש תערובת דגן. ובחלקת יעקב הוסיף, שאם יש מקום שנהגו איסור בשמן ח"ו להתיר. עוד נידונים בענין איסור אכילת קטניות ראה בביאורים ומוספים כאן.

בגדרי שמירת החיטים מחימוץ על ידי מים

כתב השולחן ערוך (סימן תנג סעיף ד) החיטים העושים בהם מצת מצוה, טוב לשומרן שלא יפלו עליהם מים משעת קצירה, ולפחות משעת טחינה, ובשעת הדחק מותר ליקח קמח מן השוק. וביאר המשנ"ב (ס"ק כא-כב) שהמצה שאוכלים בליל הסדר לקיים בהם מצות "בערב תאכלו מצת", הם צרכיכם שמירה יתיר, ולא די לנו במה שאין לנו ריעותא של חשש חימוץ, אלא שצריך שימור יתירה לשם מצות-מצה, כדכתיב "שמרתם את המצות", והיינו שישמור לשם מצה, ומה שכתב השולחן ערוך 'משעת קצירה', היינו שקודם קצירה שעדיין החיטים מחוברים אין לחוש, אפילו ידעו שירד עליהם גשמים, אמנם אפילו במחובר, אם התייבשו לגמרי ואין החיטים צריכים עוד לקרקע, הם מקבלים חימוץ אם ירדו עליהם גשמים, ועל כן הנמנהג ליקצור דגן של שמורה בעוד החיטים לחים קצת.

ושמירה זו משעת קצירה, כתב המגן לאלף (ס"ק ד) שאין הכוונה שיש לשמור את השבולים בשעת הקצירה עצמה בעודן מחוברות, כיון שאז לא שכיח שהחיטים יחמיצו, אלא חובת השמירה היא רק משעה שקושרים אותם לעומרים. וכן כתב בשו"ת נודע ביהודה (מהדו"ת או"ח סי' עט) בדעת הרמב"ם. ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ב סי' צט) הביא שמדברי החתם סופר (שו"ת או"ח סי' קכח) משמע שדעתו שיש לשמור את החיטים אף בשעת הקצירה עצמה. וכן כתב הפרי מגדים (ס"ו תס משבצות זהב ס"ק א).

ואם צריך לשמור החיטים גם מדבר שאינו מצוי, כגון במקום ובאופן שאין מצוי שיפילו עליהן מים, אך אם יקרה מקרה שאינו מצוי [כגון גשם סוער וכדו'] לא תועיל השמירה והחיטים ירטבו במים, כתב בשו"ת דברי מלכיאל (ח"ד סי' כא אות א) שחובת שמירת החיטים היא אף מחששות שאינם מצויים. שכיון שבאמר בתורה שיש לשומרן, ואנו עתידים לקבל שכר על קיום המצוות, אנו נחשבים כלפי מצוות התורה כשומרי שכר, ומובא בגמרא (בבא קמא מה, א) ששומר שכר חייב לשמור אף מפני רוח שאינה מצויה.

וחיטים השמורות במקום שאין מצוי כלל שיעילו אליהן מים, אלא שמבחינה מציאותית שייך שיגיע לשם מים, וכגון חיטים המונחות בחדר סגור ליד חלון וישנה אפשרות שישפוך אדם מים דרך החלון וכדו', דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני פסח פ"ב ס"ק א עמ' קמ"ו) שהן נחשבות שמורות, שגדר השמירה הוא שצריך לשמור שלא יהא בהן שום חשש וריעותא של חימוץ, אבל אם אין ריעותא כלל אין כאן חסרון שמירה, וכיון שבאופן רגיל אין דרך כלל שיעילו לשם מים, החיטים נקראות שמורות [אמנם אם היה זה בעת גשמים, אינן נחשבות שמורות, משום שאז יש חשש שמא נרטבו בגשם]. וכן כשידוע שנכנסו אנשים לחדר שבו החיטים, אך אין סיבה לחשוש ששפכו מים על החיטים, הרי הן נחשבות שמורות

* הנושאים המובאים במדור זה מקורם במ"ב מהדורת דרשו בסימנים אלו, ולהלכה למעשה יש לעיין במקורות.

מה טעם השמחה הגדולה בזמן שאיבת מים שלנו?

איאתא בשו"ע (תנה סע' א): "אין לשיין אלא במים
שלנו בין שהם מי בורות ומעיינות בין שהם מי
נהרות ושואבים אותן מבעוד יום"

בספה"ק "שמח ישראל" (ערב בדיקת חמץ)
האר"ך בדברי קדשו בגודל חשיבות וחביבות
המצווה של שאיבת מים שלנו לאפיית המצות,
וז"ל: "הנה מציונו מכמה גדולים ששמחו מאוד
בלקחת המים שלנו למצה יותר מכמה מצוות
הגדולות מאוד, כמו אתרוג, סוכה וכדומה."

ומבאר שם על פי מה שכתב הרה"ק מאוהעל
שמבאר בשם הר"ר לעמיל זצ"ל, לפי מה
שמבואר ב"ד משה' על מדרש רבה, בשם
"שוחר טוב" לפרש הכתוב "על נהרות בבל וכו",
ופירשו שבבריאת העולם בכו המים התחתונים
על התרחקותם מהמים העליונים, והקב"ה
ניחם אותם שיתקרבו על ידי ניסוך המים, אבל
לאחר שחרב בית המקדש בעוונותינו הרבים,
חזרה בכייתם למקומה, וגם אנו בכינו עם המים
התחתונים מדין קל וחומר, כי בוודאי שיש לנו
לבכות יותר על שנתרחקנו מבית המקדש, בית
חינו (ולכן נאמר "על נהרות בבל... גם בכינו" ע"ש).
ומוסיף שלאחר חורבן הבית לא נשארה לנו מצוות
עשה ממנין תרי"ג מצוות שאפשר לקיימה במים,
כי אם אכילת מצה שלשים אותה עם קמח ומים,
ולכן כששואבים מים שלנו לאפיית מצות, המים
שמחים שמחה נפלאה שזכו להיות נטפלים
למצווה גדולה זו.

עוד כתב בהמשך הדברים, וזה לשונו: "וצדיקים
זכי הראיה רואים בעיניים פקוחות שמחת המים
שמתקרבים להקב"ה, מזה יגדל שמחתם ביתר
שאת אשר זכו למצוה יקרה הזאת, אכילת מצה
מילא דמהינותא, ושע"י המצווה נזכה לתשובה
שלמה..."

"ואם אמנם כי אנחנו אין לנו עיניים פתוחות
מסיבת חטאינו, על כל פנים מאמינים אנחנו בזה,
ומהאמונה נזכה גם כן לשמחה של מצוה, ונזכה
על ידי השמחה לעינים מאירות..."

ומוסיף עוד: "כשנעשה מקורב לה' יתברך ושמח
בזה נעשה כסומא שנתפתחו עיניו ורואה בראיה
טובה אף כל מקומות הצפונים וחופש כל חדרי
בדטן, ועל ידי זה עושה תשובה מאהבה שזדונות
נעשין לו כזכיות, וכו'."

עיין בדבריו הקדושים בהרחבה, ותרווה נחת.

מאליו לאחר האפיה, בהכרח שהפסוק שכתוב בו שחיוב חלה
הוא משעת אפיה, נאמר באופן שלא חל חיוב עד אז, מפני שלא
היה בעיסה שיעור.

וכלי הנחשב "סל" המצרף, כתב הדעת קדושים (וי"ד סי' שכה
ס"א) שצריך שיהיו לו דפנות מארבע רוחותיו כדי שיצרף את מה
שבתוכו. ואף שקית העשויה מנילון או מניר, דעת הגר"ש אלישיב
(דרך אמונה פ"א מבכורים ס"ק קלד) שנחשבת כסל המצרף את כל
מה שבתוכו לשיעור אחד.

וארון המחובר לקיר שמונחים בו כמה מיני מאפה, כתב החלת
לחם (סי' ד ס"ק כב) שאינו נחשב ככלי לצרפם לשיעור חלה, כיון
שהוא מחובר לקרקע ואינו נחשב ככלי, וכן הסכים הדעת תורה
(ד"ה ועי' בחלת) להקל שארון לא מצרף, ומשום שחיוב חלה בזמן
הזה אינו אלא מדרבנן.

ולענין צירוף במקרר [כשאינו מקפיד על נגיעת מיני המאפה זה
בזה או על תערובתם, ראה מה בביאורים ומוספים לס"ק ז. וראה
מה שכתבנו שם אם צריך כוונה לצירוף סל], הסתפק הגר"ש
אויערבך (ש"ש פמ"ב הע' לט, ובתקונים ומלואים) האם מצטרפים
לשיעור חלה, שאף שהמקרר נחשב ככלי, מכל מקום יתכן שכיון
שאינו משמש לטלטול ממקום למקום אלא לאחסון בלבד, אינו
נחשב כלי לענין צירוף מיני המאפה יחד, ועוד, שכיון שאינו פועל
ללא חיבור לחשמל, נחשב הוא כדבר המחובר לקרקע שאינו
נידון ככלי, ולפיכך כתב שטוב להפריש בלא ברכה, וכן הסתפק
בזה הגר"ח קניבסקי (דרך אמונה פ"א מבכורים ה"ט"ז באור ההלכה ד"ה
איין). מאידך, בשו"ת מנחת יצחק (ח"ח סי' קט) כתב, שיש להקל
שלא להפריש מהם חלה, בצירוף כמה ספקות.

ודעת הגר"ש אלישיב (הליכות שדה גליון 133 עמ' 17), שאם המקרר
[או המקפוא] אינו גדול כשיעור המחזיק ארבעים סאה [דהיינו
אמה על אמה ברוב שלש אמות כולל עובי הדפנות, ובלא היפוך
והרגלים (מש"ב סי' שיד ס"ק ג). ולפי שיעור הגרא"ח נאה, היינו 48
ס"מ על 48 ס"מ בגובה 144 ס"מ] והוא תא אחד, נחשב הוא ככלי,
ומצרף את מיני המאפה שבתוכו, ויש להפריש מהם חלה בברכה.
אך אם הוא גדול ומחזיק ארבעים סאה, כתב הגר"ח קניבסקי
(שם ס"ק קלח) שנחלקו בזה האחרונים, והוסיף (ציון ההלכה ס"ק
שי"א), שדעת הגר"ש אלישיב שמצטרפים, אכן לענין ברכה על
ההפרשה, דעת הגר"ש אלישיב (הליכות שדה שם) שאין לברך.
ודעת הגר"ש ואזנר (קובץ מבית לוי ח"ה עמ' לט), שאם הוא מחזיק
ארבעים סאה, ומיני המאפה נמצאים בתוך שקיות נפרדות,
אפשר להקל שאינם מצטרפים. ואם אינו מחזיק ארבעים סאה,
ומיני המאפה אינם בשקיות נפרדות, הריהם מצטרפים. ואם הוא
מחזיק ארבעים סאה, אך מיני המאפה אינם נמצאים בתוך שקיות
נפרדות, או להיפך, הדבר הוא ספיקא דדינא.

ולענין צירוף בשני תאים בארון [שאינו מחובר לקרקע] או
במקפוא, כתבו המקור חיים (ביאורים ס"ק ב) והחלת לחם (סי' ד
סי' ס"ק יט) שאין מיני מאפה שנמצאים בהם מצטרפים זה לזה.
מאידך, בשו"ת מהרש"ם (ח"ח סי' פ) ובדעת תורה (וי"ד סי' נז ס"ק
ה) כתב, שאם המחיצות שבצדדים גבוהות מהמחיצות הפנימיות
שבין התאים, מצטרף כל מה שבארון, אלא א"כ המחיצה הפנימית
גבוהה עשרה טפחים. ודעת הגר"ש אלישיב (הליכות שדה שם)
שיש להחמיר בכלי מחולק, ולהפריש מהם חלה בלא ברכה.

ולענין צירוף עיסות לשיעור חלה, כתב השולחן ערוך (וי"ד סימן שכו
סעיף א) שאם בעל העיסה מקפיד שלא יגעו ידו בזו, אין הן מצטרפות
זו לזו. והוסיף הדרך החיים (סי' נג ד"ז), שגם אם כל העולם אינם
מקפידים על תערובתן, מכל מקום אם בעל העיסה מקפיד, אינן
מצטרפות. ולענין צירוף סל במיני מאפה שאינו מקפיד על נגיעתם
זה בזה, אך הוא מקפיד שלא יתערבו יחד, כתב הבית מאיר (סי' א
אות ה) שהם מצטרפים, כיון שאינו מקפיד על הנגיעה, וכן משמע
בפרי מגדים (משבצות זהב ס"ק א). מאידך, הישועות יעקב (ס"ק א)
וכן החלת לחם (סי' ס"ק ו, טז, כא) והיד אפרים (סי' תקו על מג"א
ס"ק ח) כתבו, שאינם מצטרפים, כיון שהוא מקפיד על התערובת.
וכן כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' קיז) לענין צירוף מצות יד עם
מצות מכונה, שאם הוא מקפיד שלא יתערבו העיסות זו בזו, אינן
מצטרפות לשיעור חלה בברכה. מאידך, בשו"ת מנחת יצחק (ח"ח
סי' קט ד"ה אמנם) לא הכריע בדבר.

אכן, לענין צירוף מצות מצוה עם מצות שאוכל בשאר ימות
הפסח, דעת הגר"ש ואזנר (קובץ מבית לוי ח"ה עמ' מא) שמצטרפות
יחד לשיעור.

[הוסיף שם, שגם אין לחשוש שהחליפו את החיטים בחיטים
אחרות שאינן שמורות, כיון שאין להם כל הגאה בהחלפתן, וכעין
מה שכתב בביה"ל ד"ה ולפחות משעת טחינה].

אורח בליל סדר, האם צריך לקנות המצות מידי בעל הבית?

כתב השולחן ערוך (סימן תנד סעיף ד) אין אדם יוצא ידי חובתו
במצה גזולה. ובמש"ב (ס"ק טו) הביא הטעם, שלומדים מחלה
בגזירה שוה של 'לחם' 'לחם', מה בחלה אין אדם מפרש אלא
מעיסה שלו דכתיב 'עריסיתכם', אף לענין מצה כן.

ומכאן זה דנו הפוסקים האם המתארח בליל הסדר, ובא לצאת
ידי חובה במצה שנתן לו בעה"ב, כתב האמרי בינה (פסח סוף סי'
כג) שלכאורה צריך היה לכונן במפורש לקנות את המצה שאוכל,
שאם לא כן אף שמוותר לאורח לאכול מצת בעה"ב, מכל מקום
אינה שלו ולא יצא ידי חובה, וכעין זה כתב השפת אמת (סוכה לה
א), ומכל מקום סיימו האמרי בינה והשפת אמת, שיש כמה צדדים
ליישב מדוע אין נוהגים כן. והורו הגר"ש אלישיב (אשרי האיש פ"ס
אות יז) והגר"ש אויערבך (הליכות שלמה פסח פ"ט ס"ד) שראוי
להדר ולהקנות במפורש את המצה לכל אחד ואחד מהאורחים.
אמנם אם לא עשו כן, דעת הגר"ש אלישיב (שם) שמעיקר הדין
יוצאים בה ידי חובה, שכיון שבעה"ב הזמין את אורחיו ודאי שדעתו
לתת להם לאכול באופן שיצאו ידי חובתם, ולכן יש לומר שדעתו
להקנות להם את המצות בקנין גמור [כעין סברא זו כתב השפת
אמת שם]. והגר"ש אויערבך (שם דבר הלכה אות ט) הביא טעם
נוסף ליישב את מנהג העולם, שאולי נוקטים כדעת המהר"ר
קורקוס והס"מ (ביכורים פ"ו ה"ד) בדעת הרמב"ם, שלענין אכילת
מצה די בכך שיש לו בה היתר אכילה בכדי שיתחשב כשלו, ואין
צריך שתהיה שלו לגמרי [כעין סברא זו כתב האמרי בינה שם].

והגר"ן קרליץ (חוט שני פסח פ"ג סוף ס"ק א עמ' קסה) הביא שהחזו"א
לא הקנה את המצות למסובין עמו. וכן דעת הגר"ח קניבסקי (פניני
ברינו הקהלות יעקב ח"א עמ' צט). והפנה שם לדברי האמרי בינה המובאים
בסוף הערה זו, שאין האורח צריך לקנות את המצות, כיון שמשעת
לעיסת המצות הריהו של לגמרי. והוסיפו הגר"ח קניבסקי (שם)
והגר"ן קרליץ (שם), שמסתמית הפוסקים שלא הזכירו שיש
לאורח לקנות את המצות מבעה"ב, משמע שלא חששו לזה.

ובמצה שהיא או חלקה ממעשר ראשון, הביאו הגר"ח קניבסקי
(דרך אמונה תרומות פ"ו ה"ב ביה"ל ד"ה כתי חזקה) והגר"ן קרליץ
(חוט שני פסח עמ' קסה) שהחזו"א חשש שאין יוצאים בה ידי
חובה. והוסיף הגר"ח קניבסקי (שם), שאע"פ שבזמננו שאין יודעים
בודאות מי הוא לוי, מותר לעכב מעשר ראשון לעצמו, מכל מקום
כיון שאם יתברר מי הוא לוי הרי יצטרכו לתת לו את המצה, יש
לחוש שאין המצה נחשבת שלו. ולכן הורה החזו"א שלא לקרא
שם מעשר ראשון על המצה שאוכלים בליל הסדר אלא על מצות
אחרות. וכן דעת הגר"ש אויערבך (הליכות שלמה פסח פ"ז ס"ב
ושם דבר הלכה לה) שראוי לדקדק בכך. ולענין אם צריך לוי לחוש
שלא לצאת ידי חובתו במצת מעשר ראשון, הביא בדרך אמונה
(שם) שתי שמועות סותרות מה דעת החזו"א בדבר.

האם שקית ניילון מצרפת מצות הנמצאות בתוכן להתחייב בחלה? ומה הדין בארון קיר או מקרה, האם מצרפים?

כתב השולחן ערוך (סימן תנד סעיף א) שאם אי אפשר להפריש חלה
בעודה עיסה מפני המהירות, יפרישה אחר האפיה מיד, שיתן כל
המצות בסל והסל מצרפם לחלה, וזהו הדרך היותר נכון.

מקור הדבר שסל מצרף, כתבו הרי"ף (פסחים טו, ב דפי הרי"ף)
והרמב"ם (פ"ו מבכורים ה"ט"ז) שנלמד מהפסוק 'והיה באכלכם
מלחם הארץ חלה תרומו', וכתב הר"ן (פסחים שם) שמבואר
בפסוק זה שלפעמים זמן חלות חיוב חלה אינו אלא לאחר האפיה,
ובהכרח שמדובר בשבעה שתיים עולה לא היה בה שיעור חלה,
אלא רק אחרי האפיה נשלם בה השיעור על ידי צירוף סל. וביארו
דבריו בספר חלת לחם (סי' ד ס"ק ח) ובשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי'
קעז אות א), שכיון שנלמד מהמילים 'ראשית עריסיתכם' שחיוב
חלה חל משעה שנעשית עיסה, ולא מסתבר שחיוב זה נפקע

כדי להיות תלמיד חכם צריך לחטוב, לנסה, להתייגע. אתה כבר ניסית, התאמצת, פעם ועוד פעם. עדיין לא הצלחת, אבל אולי חסרה רק עוד מכה אחת קטנה, זה נמצא בהישג ידך, רק מאמץ אחד אחרון, ובעז"ה תגיע אל היעד הנכסף, להיות יהודי תלמיד חכם!

שיחה מיוחדת עם הגאון רבי נתן זוכובסקי שליט"א, על ג'ישמאק בלימוד, החשיבות שלו, והדרכים להשיג אותו.

הרב אברהם פוקס והרב יעקב לוסטיגמן

אולי יהיו בחורים שיטענו שזה עלול להביא אותם לגאווה חלילה...

יובנה לנו בדרכי ה'. צריך לדעת מתי צריכים להיות ענווים, ומתי הדבר אסור בתכלית האיסור. לשמוח במצות ולהעריך את המצות שעשית זו לא גאווה חלילה וחס. זו אמונה! זו ההכרה שהקב"ה מלא כל הארץ כבודו וכל פעולה שאנחנו עושים למענו נקפת לזכותו ונרשמת לנו וגם נקבל עליה שכר עצום.

הרי חז"ל אומרים שאפילו ריקנים שכל מלאים מצוות כרימוס, אז למה הם נקראים ריקנים? כי הם לא מודעים למצוות שצברו והתמלאו בהן.

אדרבה הענוה הפסולה וההרגשה של בחור שהוא לא שווה כלום וממילא לא יצא ממנו כלום, זה שורש כל הרע. זה גם חיסרון גדול באמונה וגם מונע ממנו להתקדם ולהצליח בלימוד ובכל דבר שבקדושה.

ראש הישיבה אמר שבחור צריך להשביח את הלימוד שהוא לומד ממילא, אבל איך באמת עושים את זה בפועל?

יקודם כל צריך לדעת לקנות מכל רב בחור שחושב שהמידע שיעור הזה לא מתאים לו, ושהר"ם הוא לא יודע ללמוד לדעתו, לא יוכל להצליח בלימוד. כדי להצליח בלימוד צריך לקנות מכל רב כל מה שאפשר. להתבטל בפניו, לשמוע אותו, לכבד אותו לא רק כלפי חוץ, אלא גם בעומק הלב, לדעת להעריך אותו ולקבל ממנו. יתירה מזאת, צריך לדעת גם לקבל מחבר. אולי החבר הזה אפילו פחות מוכשר ממך, אבל תמיד אפשר לקבל ממנו, לכל אחד יש דרך חשיבה קצת שונה, ולא בכדי אסרו חז"ל שתורה נקנית בדיבורי חברים.

אני לא אומר שאסור להקשות על הר"ם ולהתווכח אתו על סברות שהוא אומר, או על פירושים שהוא מסביר. בודאי צריך, כך היא דרכה של תורה. לא הביישן למד, צריך לשאול, ואם לא הבנת אסור להתבייש. זאת לא בוש לא להבין. הבושה היא למי שלא שואל ולא מנסה לרדת לחקר האמת עד שהדברים יהיו ברורים ומחוררים אצלו.

יקודם נוספת בשמחת הלימוד: לשמוח בלימוד זה לשמוח בסברא אחת! לא עשר סברות. עדיף שתדע סברה אחת עד הסוף, תבין אותה לעומק עד שתוכל לשמוח איתה ולהרגיש שאתה מבין אותה מצוין, וגם אם יקשו עליך תוכל לענות ולייצג את הסברה הזאת בצורה הכי טובה, כי אתה מבין אותה באמת, ולא רק יודע דקלם אותה. אם יש זמן ואפשרות, אפשר ללמוד עוד סברה ולשמוח גם אבל צריך להשקיע באיכות, לא בכמות, בודאי לא כשמדברים על לימוד בעיון שכל המהות שלו זה האיכות וההבנה לעומק.

לסיים, נשמח לשמוע כמה דברי התחזקות לסייעו לבחור שקורא את הדברים ליישם אותם בפועל...

הרמח"ל כותב על העניין של התפילה והציפייה לגאולה, שיהיה יכול לשאול את עצמו, הרי דורות רבים כל כך התפללו יהודים, על בניין ביהמ"ק שיהיה במהרה בימינו, ואם כן מה כבר נכחה להוסיף התפילה שלי? אני הקטן אוכל להצליח בכח התפילה שלי לגרום מה שלא הצליחו כל הדורות הקודמים, צדיקים וקדושים?

אלא, אומר הרמח"ל, למה הדבר דומה, לעץ גדול שאנשים רבים ניסו לכרות אותו. בא הרשע, ניסר קצת עם מסור, חשב קצת עם גרזן, ולא הצליח. בא אחריו עוד אחד והמשיך עוד קצת, וכך עשרות אנשים ניסו, עד שלבסוף הגיע האחרון נתן עזרמב"ל וקטנה עם הגרזן והעץ הענק נפל מלאו קומתו ארצה. לא בגלל שכוחו של האחרון רב מכוחם של אלו שקדמו לו, אלא כי היה חסר רק עוד קצת כדי להביא לכריתתו של העץ, והוא היה זה שתתם את המעט ההסר.

איתו הדבר, אומר הרמח"ל, גם בעניין התפילה על הגאולה. כולם התפללו וקידמו את הגאולה עוד קצת, עוד קצת. אבל אולי נשארו לנו רק המכה הקטנה האחרונה שאנחנו צריכים לתת, התפלה גם אתה, ואולי תצליח להשיג את מה שכולם ניסו להשיג ולא הצליחו להגיע אליו.

אני אומר את אותו הדבר גם לגבי כל בחור באופן פרטי. כדי להיות תלמיד חכם צריך לחטוב, לנסה, להתייגע. אתה כבר ניסית, התאמצת, פעם ועוד פעם. עדיין לא הצלחת, אבל אולי חסרה רק עוד מכה אחת קטנה, זה נמצא בהישג ידך, רק מאמץ אחד אחרון, ובעז"ה תגיע אל היעד הנכסף, להיות יהודי תלמיד חכם!

אם רק צוברים ידע אודות שיטות המפרשים השונים, מה שקורה זה שבעים לומדים עיון בבקיאות. זה הבקיאות של העיון, זה לא העיון האמיתי. זה לדעת הרבה אבל לא להבין לעומק לאמיתיה של תורה.

אז אם אתה כבר לומד בבקיאות, לא עדיף שתלמד את דברי הגמרא? תלמוד כבר כמה דפי גמרא בבקיאות, זה בודאי יותר חשוב מלמוד כמה שיעורים של כמה ראשי הישיבות בבקיאות.

מה הרווחת? נשאת בלימוד שטחי. אם אתה רוצה ללמוד בדרך העיון, אז תלמד כמו שצריך, במתינות, עם מחשבה עמוקה על כל מפרש. כשלתמתי בישיבה בחרון בחורים היו יכולים לשבת יותר משעה על הבנה של רש"א אחד!

איך באמת מגיעים ליכולת הזאת להעמיק כך בגמרא ובראשונים?

צריך לרצות להתקדם, אבל התקדמות אמיתית. לא לנסות להרשים אחרים ולהוכיח להם שהתקדמת, אלא לעבוד באמת ובתמים כדי להתקדם.

אני תמיד אומר כשמגיע אלול, מגיעים עשרת ימי תשובה, כל בחור רציני מקבל על עצמו קבלת טובות. תבדוק מה בחורים מקבלים על עצמם? להוסיף הנהגה כזאת או אחרת. בחורים יותר מתמידים יקבלו על עצמם ללמוד עוד שעה מדי יום. הוא לומד היום כשמונה שעות ביום, ורוצה להוסיף שעה תשיעית.

אני תוהה בעניין הזה. הרי כלול התחננו בביתם טובים. חסרים לנו מעשים טובים? כלול מתפללים שלוש פעמים ביום, מניחים תפילין, לובשים ציצית וכו', אנהנו מדברים על בחורים רציניים, דברתי על בחור שלומד שמונה שעות ביום. אז הוא רוצה להוסיף שעה תשיעית, אני לא מזלזל חלילה וחס בשעה של לימוד, אבל היא חושב שיהיה הרבה יותר אם היה מחתיל להשקיע יותר באותן שמונה שעות שהוא כבר לומד, שיהיה עם יותר רצינות, עם יותר אכפתיות, עם יותר העמקה ותחירה לאמיתיה של תורה. עוד שעה אולי תוסיף לך שעה כל יום, אבל השבחת שמונה השעות הקיימות, תוסיף לך עוד שמונה שעות ביום! היא תקנה לך הבנה טובה יותר, הנאה גדולה יותר! למען האמת לא צריך להמתין לאלול ולעשיית כדי לקבל כזאת קבלה טובה, אפשר להתחיל עם זה עוד היום, החל מרגע זה.

זה נכון לא רק לגבי השבחת הלימוד, אלא לכל מצוה שעושים. לא כך?

בודאי! בכל מצוה להשקיע קצת יותר מחשבה, לעשות אותה בשמחה. זכיתי ללמוד בישיבת חברון ולקנות תורה ודעת מפיו של מורי ורבי המשגיח רבי מאיר חדש זצ"ל. הוא היה מתאר מקצת מסדר יומי של בחור ישיבה ממוצע.

הבחור קם בבוקר, נוטל ידיים. הנה הוא כבר קיים מצווה. לאחר מכן הוא הולך להתפלל ומקיים מצוה שמונה פעמים ביום, מצות תפילה. הוא קורא קריאת שמע שזו מצווה דאורייתא לפי כל השיטות. לאחר מכן נוטל ידיים לסעודה ויש לו עוד מצווה, מדרבנן, מברך על הפת, סועד כדי שיהיה לו כח לעבוד את ה', והנה עוד מצוות שנוספו לחבילת המצוות היומיות שלו. הוא מברך ברכת המזון ויש לו שוב מצוות עשה מדאורייתא, ואולי בדרך הוא גם עשה חסד עם כמה בחורים, וזו הוא מתיישב על יד הגמרא כדי ללמוד תורה.

גם זה הוא חושב לעצמו כשהגמרא כבר פתוחה לפניו? בטח הוא ואמר באו נתחיל את היום, כי עד עכשיו הרי לא עשיתי כלום... זאת טעות חמורה. תסתכל האחרון תראה מה עשית, כמה מצוות. היש לך מושג בכלל כמות גדולה וחשובה היא מצוות תפילה? מצוות קריאת שמע? מצוות ברכת המזון? נטלת ידיים, כל מצווה כזאת מאירה את העולם כולו, וכשעשה שורה על בחור כזה שקיים כל כך הרבה מצוות עוד לפני שהוא התחיל את היום שלו.

אם חור ישוב קצת על זה לפני שהוא מחתיל ללמוד, כל הלימוד שלו ייראה אחרת. הוא יהיה שמח ומאושר. הוא ירגיש סיפוק.

קנית פעם אתרוג אחרי חופים רבים? איזה סיפוק! אה? בחור יקר, יש לך אתרוג יבד, לך אתרוג אחד, ערימה של אתרוגים, כל מצווה יש לה חשיבות בפני עצמה. תחשוב על זה, תחבוק וזה ותראה מה אתה שווה, תשמח, תלמד עם חשק והנאה.

אם תשימו לב, עד עכשיו לא דברתי בכלל על מצוותאסאף להרבות במצוות, אלא בחור שעשה מה שכל בחור אחר עושה בשעות הבוקר. הוא סמילא עושה את זה, אז שישקיע קצת מחשבה, "עכשיו אני נוטל ידיים ומקיים מצווה", תשמח! אני לא אומר לצאת בריקוד, אבל תחשוב על זה שהאמת האמיתית היא שבאמת היית צריך לצאת בריקוד! וזה עוד לפני שהתחלת בכלל ללמוד...

אז כן, נכון שהטבע של האדם מושך אותו לקבל על עצמו עוד דברים, עוד מצוות, במקום להשביח את אלו שהוא מקיים ממילא. אבל אם אנתורוצים להרגיש סיפוק, צריך לעשות את מה שאנחנו כבר עושים עם קצת יותר מחשבה והתבוננות, זה יעניק לבחור, לכל בחור, סיפוק עצום והנאה מרובה.

כשנכנסו על מעונו של הגאון רבי נתן זוכובסקי שליט"א, ראשי ישיבות 'אגון יעקב' והכמה דעות, לא ידענו מה מצפה לנו. חשבנו שהגענו לשמוע כמה דברי חיזוק ולהמשיך הלאה, אבל כשפתח ראש הישיבה שליט"א את פיו, החל לפרוש בפנינו משנה סדורה משך שעה ארוכה, כמעין המתברך, כשהוא מפרט בהרחבה רבה מתוך ניסיון של עשרות שנים בהכילי הישיבות הקדושות, כמרבץ תורה שעוקב אחר התפתחות תלמידיו, ויודע לומר מה הוא המונע העיקרי שמעכב את חלקם מלהתקדם למרבה הצער.

הג'ישמאק בלימוד, הסביר לנו ראש הישיבה, "הוא לא רק תוספת נחמדה לבחור ישיבה מן המניין, מי שחושב שבחור ישיבה צריך ללמוד, ואם אפשר שגם יינה מהלימוד, טועה. בחור ישיבה צריך ללמוד ולהינתן מהלימוד. ההנאה חשובה מאוד, מכמה וכמה סיבות.

יקודם כל, צריך לדעת שחלק גדול מהמסברים שבחורים חווים, נובע מכך שאין להם הנאה מלימוד הגמרא. בחור שאין לו ג'ישמאק, לא יוכל לשמוח, אין לו חשק ללמוד. ואם אין לו חשק ללמוד, הוא לא יוכל להישאר בלימוד לאורך זמן. כמה זמן יוכל בחור ללמוד במרץ, אם הוא לא באמת אוהב את הלימוד ונהנה ממנו? "על אחת כמה וכמה כשמדברים על הטווח היותר ארוך, אחרי החתונה. כשהוא כבר מחוץ לכתלי הישיבה, ונמצא ברשות עצמו. אולי הוא יהיה בכולל, יהיה לו חברותא, אבל הלימוד לא יהיה כמו שצריך, כל עוד הוא לא יאהב ללמוד".

מה באמת עושים כדי להשיג ג'ישמאק בלימוד? איך קונים את האהבה לתורה?

אם תשאל בחור מהשורה למה הוא לא אוהב ללמוד, סביר להניח שהוא יסביר כל מיני הסברים. אין לו חשק, הוא לא בחור שמסוגל לשבת הרבה זמן על מקום אחד, ועוד כל מיני תירוצים מתירוצים שונים.

אבל האמת הפשוטה והברורה היא שהוא פשוט לא מבין את הגמרא. קשה לו לחדות בכך, אפילו בינו לבין עצמו, אבל האמת היא שאם היה מבין את הגמרא, הוא היה מקבל חשק ללמוד וכל הבעיות האחרות היו נעלמות ממילא.

ראש הישיבה מתכוון לומר שהבחורים הללו מתקשים לעשות 'חילוקים', ולהבין סברות דקות בלומדעס?

לא! לא כשאני אומר שהוא לא מבין, אני מדבר על גמרא ורש"י. הבסיס אדרבה, דווקא לדקלם ר' חיים וקצות הוא יודע מצוין. הוא ממש שולף ראשונים ואחרונים בלי שום בעיה, אבל את הגמרא הוא לא יודע.

לכן הוא לא יכול להנות מהר' שמעון, כי הוא לא מבין על מה ר' שמעון מדבר. חסר לו הבסיס של הגמרא. כדי להבין ר' שמעון שקאף באמת, צריך ללמוד קודם את הסוגיה עצמה בגמרא, לחזור עליה שוב ושוב, שתהיה ברורה ובהירה. בלי לעשות ויתורים והנחות. להבין כל מילה ברש"י, להבין מה הגמרא רוצה, מה כאב לה, למה השאלה הזאת נשאלה, ואיך בדיוק התשובה שהובאה מתרצת את השאלה. אם הסוגיה ברורה ונהירה אצל הבחור, רק אז הוא יכול להשיג ממנה, ורק אז הוא יכול להנות מלפלא בעומק הדברים.

זאת אומרת שבחורים צריכים להשקיע בעיקר בהבנת הגמרא ופחות במפרשים?

חלילה. בודאי שצריך להשקיע בהבנת דברי המפרשים, לא בחינם קבעו גדולי ראשי הישיבות את סדר הלימוד כך שמחלקים אותו בין עיון ובקיאות. לימוד העיון יש לו חשיבות שאי אפשר לתאר, אבל זה צריך לבוא בשלב השני, רק אחרי שהגמרא ברורה ומאירה כנתינתה מסיני.

אבב, בעיני אבי חור לומר משהו שאולי הוא קצת חריף, אבל זאת נקודה למחשבה וכדאי שישמוע עליה. לב. כשבחור או אברך רוצה ללמוד הרבה מפרשים וחיובי נדעל את כל הריי"ד הישיבה בסוגיא זו או אחרת, הוא חושב שהוא לומד בעיון, וככל שידע יותר מפרשים ויחבר חידושים כך העיון שלו משובח יותר.

אבל האמת היא שני שלומד הרבה מפרשים אינו משקיע מספיק זמן כדי להעמיק ולהבין כל אחד מהם. הוא לא לומד בעיון אמיתי, זה לימוד של עיון בבקיאות.

כש'לומדים מפרש, צריך להבין לא רק מה הוא אומר, אלא גם למה הוא אומר כך ולא אחרת. מה הכרח אותו לומר כך. האם החידוש שלו התחייב מתוך הסוגיא באופן שבו הוא למד אותה וכו'.